

**Koncepcja projektowa rewaloryzacji zabytkowego parku
dworskiego w Patrykach
gmina Purda (województwo warmińsko-mazurskie)**

dr inż. arch. kraj. Mariusz Antolak

Współpraca

inż. arch. kraj. Patrycja Pawelec

Oświadczam, że niniejsza dokumentacja projektowa została wykonana zgodnie z umową, zasadami współczesnej wiedzy technicznej, obowiązującymi w tym zakresie przepisami i normami oraz w stanie kompletnym z punktu widzenia celu, któremu ma służyć.

Olsztyn - Patryki, kwiecień 2017 r.

Spis treści

I. Analizy i wytyczne projektowe	4
1. Wprowadzenie	4
1.1. Nazwa, adres inwestycji i zamawiający.....	4
1.2. Podstawa opracowania.....	4
1.3. Cel i zakres opracowania	4
1.4. Materiały wyjściowe	5
1.5. Metodyka prac terenowych i kameralnych	7
2. Ogólne informacje o obiekcie.....	11
2.1. Lokalizacja i granice opracowania.....	11
2.2. Stan istniejący obiektu	13
2.3. Znaczenie ekologiczne, rola w krajobrazie oraz ocena obecnej funkcji obiektu.....	15
2.4. Współczesne przekształcenia obiektu.....	15
2.5. Stan prawny obiektu	16
3. Analiza materiałów historycznych - ewolucja układu przestrzennego i analiza stopnia zachowania układu zabytkowego	19
4. Szata roślinna obiektu oraz fauna	27
4.1. Szata roślinna parku i jej przekształcenia	27
4.2. Zestawienie tabelaryczne zinwentaryzowanych obiektów	30
4.3. Charakterystyka dendroflory	52
4.4. Fauna.....	53
5. Analizy dendroflory obiektu.....	57
5.1. Ocena stanu zdrowotnego drzewostanu	57
5.2. Rozwarstwienie gatunkowe	58
5.3. Rozwarstwienie wiekowe i fazy rozwoju kompozycji parkowej	63
6. Analiza obecnej kompozycji obiektu	68
7. Gospodarka zielenią	70
7.1. Roślinność przeznaczona do usunięcia.....	70
7.2. Zabiegi pielęgnacyjne drzewostanu	70
7.3. Sposoby zabezpieczania zieleni na etapie budowy inwestycji	71
8. Wytyczne projektowe	83
9. Dokumentacja fotograficzna.....	87

II. Koncepcja rewaloryzacji obiektu	93
10. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego obiektu	93
10.1. Układ komunikacyjny i nawierzchnie	96
10.2. Mała architektura	96
10.3. Roślinność.....	106
10.4. Ochrona różnorodności biologicznej i edukacja ekologiczna	111
10.5. Etapowanie inwestycji	114
11. Uwagi końcowe	115
Spis rycin.....	116
Spis tabel	116
Spis fotografii.....	117
III. Załączniki graficzne	118

I. Analizy i wytyczne projektowe

1. Wprowadzenie

1.1. Nazwa, adres inwestycji i zamawiający

Nazwa inwestycji:

Koncepcja projektowa rewaloryzacji zabytkowego parku dworskiego w Patrykach, gmina Purda (województwo warmińsko-mazurskie).

Adres inwestycji:

Patryki 38

11-030 Purda

Zamawiający:

Gmina Purda

Purda 19

11-030 Purda

1.2. Podstawa opracowania

Umowa o dzieło zawarta w dniu 19 stycznia 2017 r. pomiędzy gminą Purda z siedzibą w Purdzie 19, a Mariuszem Antolakiem.

1.3. Cel i zakres opracowania

Przedmiotem opracowania jest zabytkowy park przy ruinach dworu w miejscowości Patryki (gmina Purda). Opracowanie swoim zasięgiem obejmuje większą część działki ewidencyjnej 128/27 oraz fragmenty działek: 128/26 i 128/29 należące do gminy Purda - stanowią one trzon kompozycji parkowej. Z granic opracowania wyłączona została działka 128/14 będąca w chwili obecnej własnością prywatną. Park jest obiektem o dość dobrze czytelnym pierwotnym układzie kompozycyjnym. Celem niniejszego opracowania jest stworzenie koncepcji projektowej rewaloryzacji przywracającej charakter i świetność zabytkowego parku, w oparciu o przeprowadzone analizy przy uwzględnieniu wytycznych konserwatorskich. Celem pośrednim opracowania jest stworzenie miejsca dostosowanego do pełnienia funkcji edukacyjnej i przyrodniczej.

Zakres merytoryczny pracy obejmuje dokumentację, studium, analizę dendrologiczną, gospodarkę drzewostanem i projekt zagospodarowania terenu z uwzględnieniem relacji funkcjonalno-przestrzennych z otoczeniem oraz postępowania z elementami kulturowymi i naturalnymi w tym obiekcie. Standardowy zakres opracowania poszerzono o zagadnienia związane z ochroną różnorodności biologicznej i edukacją ekologiczną.

Opracowanie sporządzono jako uzasadnienie wniosku o dofinansowanie przygotowywanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 w ramach osi priorytetowej 5. Środowisko przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów, działanie 5.3. Ochrona różnorodności biologicznej (tworzenie miejsc ochrony różnorodności biologicznej na obszarach pozamiejskich w oparciu o gatunki rodzime).

Zakres przestrzenny opracowania mieści się w granicach działek: 128/27, 128/26, 128/29 w Patrykach, gm. Purda. Dawne założenie dworsko-folwarczno-parkowe usytuowane jest 4,5 km na północny-zachód od Purdy i 7,5 km na wschód od granic Olsztyna (w linii prostej).

Zespół dworski i folwarczny składa się z trzech podstawowych elementów:

- części rezydencjonalnej, którą tworzą ruiny dworu i park,
- części gospodarczej, którą tworzy podwórze folwarczne z pozostałościami dawnej zabudowy inwentarskiej i gospodarczej,
- niewielkiej kolonii mieszkaniowej robotników folwarcznych.

W pracy zajęto się częścią parkową należącą do gminy Purda, (teren o powierzchni 1,2 ha). Analiza krajobrazowa objęła obszar poszerzony o wnętrza krajobrazowe sąsiadujące z parkiem. W zakresie czasowym ujęto dane historyczne w przedziale od średniowiecza do współczesności. Prace terenowe i kameralne zostały wykonane od stycznia do lutego 2017 roku.

1.4. Materiały wyjściowe

Materiały kartograficzne:

- Zaktualizowana mapa zasadnicza do celów projektowych w skali 1:500 – użyta jako główny podkład do opracowywania analiz i projektu;
- Mapy topograficzne historyczne (1944) i współczesne (skala 1:25 000);
- Podkład geodezyjny w skali 1:500 w formie elektronicznej (plik dwg i pliki shp) sporządzony na potrzeby niniejszego opracowania w grudniu 2016 r. - uwzględniający dendroflorę parkową;
- Serwisy wms - mapa topograficzna, katastralna, ortofotomapa, formy ochrony przyrody (wms Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska) - źródło: www.geoportal.gov.pl.

Literatura przedmiotu:

- Bogdanowski J. 1996. *Style, kompozycja i rewaloryzacja w polskiej sztuce ogrodowej. Wybrane problemy*. Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Bogdanowski J. 1998. *Teki Krakowskie VI. Konserwacja i ochrona krajobrazu kulturowego (ewolucja metody)*. Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Krakowie, Kraków.
- Chachulski Z. 2000. *Poradnik chirurgia i pielęgnacja drzew*. Wydawnictwo Legraf, Warszawa.
- Hobhouse P. 2005. *Historia ogrodów*. Arkady, Warszawa.
- Jackiewicz-Garniec M., Garniec M. 2001. *Pałace i dwory dawnych Prus Wschodnich. Dobra utracone czy ocalone?* Studio Arta, Olsztyn.
- *Katalog roślin. Drzewa, krzewy, byliny polecane przez Związek Szkółkarzy Polskich*. 2011. Wyd. Agencja Promocji Zieleni Sp. z o. o. Warszawa.
- Kurek R. T, Rybacki M., Sołtysiak M. 2011. *Poradnik ochrony plażów. Ochrona dziko żyjących zwierząt w projektowaniu inwestycji drogowych. Problemy i dobre praktyki*. Wyd. Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, Bystra.
- Majdecki L. 1993 *Ochrona i konserwacja zabytkowych założen ogrodowych*. PWN, Warszawa.
- Mirek Z., Piękoś – Mirkowa H., Zając A., Zając M. 2002. *Krytyczna lista roślin naczyniowych Polski*. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków.
- Orłowicz M. 1991. *Ilustrowany przewodnik po Mazurach Pruskich i Warmii*, Agencja Wydawnicza „Remix”, Olsztyn.
- Podręcznik dla Szkół Wyższych – Longina Majdeckiego: *Historia ogrodów*. PWN, Warszawa, s. 454.
- Rospond S. 1951. *Słownik nazw geograficznych Polski zachodniej i północnej*. Warszawa, cz. 1 i 2.

- Rospond S. 1961. cz.I. Słownik nazw geograficznych Polski zachodniej i północnej. Wrocław – Warszawa, s. 21.
- Seneta W., Dolatowski J. 2009. *Dendrologia*. PWN, Warszawa.
- *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. 1880. Warszawa.
- Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego. t.I/1880, s. 344.
- Zarządzenie WRN w Olsztynie z dn. 25 V 1977 r. Wykaz parków wiejskich woj. olsztyńskiego. Dz.U. WRN w Olsztynie Nr 5/30.VI.1977.
- Zarządzenie WRN w Olsztynie z dn. 25.05.1977 r. w sprawie jednolitych zasad ochrony drzew w miastach i parkach wiejskich (zawiera wykaz parków wiejskich woj. olsztyńskiego - Dz. U. WRN w Olsztynie nr 5, poz. 24, z dn. 30.06.1977 r.).

Materiały inne:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa.
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.
- Handbuch des Grundbesitzes im Deutschen Reiche, 1879.
- *Karty ewidencyjne zabytków tzw. „białe karty”* ze zbiorów Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie.
- Knercer A. 1989. Dokumentacja ewidencyjna dla zespołu folwarcznego w Nowych Patrykach.
- Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzona w Bernie dnia 19 września 1979 r., Dz.U. 1996 nr 58 poz. 263.
- Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r., Dz.U. 2003 nr 2 poz. 17.
- Niekammer's Landwirtschaftliche Güter – Adressbücher, Band III, Ostpreußen. 1922.
- Niekammer's Landwirtschaftliches Güter – Adressbucher, Band III, Provinz Ospreußen. 1932.
- Parey's handbuch des Grundbesitzes im Deutschen Reiche Provinz Ostpreußen. 1929.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, Dz.U. 2014 poz. 1348.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin, Dz.U. 2014 poz. 1409.
- Skrócona ewidencja parku w Nowych Patrykach. Opr. Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. 1974.
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Purda – opisujące uwarunkowania i perspektywy rozwoju opracowywanego obszaru oraz oczekiwania władz lokalnych w zakresie kształtowania przestrzeni parków podworskich.
- Wańkowska-Sobiesiak J. 1990. Karta ewidencyjna dla dworu w Nowych Patrykach.
- Wypis i wyrys z rejestru gruntów - przedstawiające granice oraz stan własności.
- Zalewska B. 1995. Karta przeglądowa zespołu zabytkowego zasobu własności rolnej Skarbu Państwa.

Strony internetowe:

- www.atlas-roslin.pl,
- www.bildarchiv-ostpreussen.de,
- www.encyklopedia.warmia.mazury.pl,

- www.encyklopedia.warmia.mazury.pl,
- www.purda.pl,
- www.wikiwand.com/de.

1.5. Stan badań

Dla parku w 1974 r. została sporządzona uproszczona ewidencja¹. Zawiera ona jednak tylko szczątkowe informacje dotyczące historii obiektu oraz jego szaty roślinnej. W ramach badań dokonano kwerendy materiałów historycznych. Na przełomie stycznia i lutego 2017 r. dokonano kwerendy materiałów historycznych w oddziale terenowym Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Olsztynie, Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Olsztynie oraz Muzeum Przyrody w Olsztynie. Kwerenda potwierdziła, że podstawowym dokumentem dotyczącym założenia są karty ewidencyjne zabytków oraz dokumentacja pochodząca z 1974 r. Materiałem kartograficznym, na którym widoczne są fragmenty dawnej kompozycji parkowej jest niemiecka mapa topograficzna z roku 1944. Niniejsze opracowanie stanowi z dużym prawdopodobieństwem pierwszą kompleksową próbę analizy walorów kulturowych i przyrodniczych obiektu.

1.5. Metodyka prac terenowych i kameralnych

Projekt rewaloryzacji wykonano w 4 głównych etapach według następującego schematu pracy:

I. Część wstępna

1. Wstępne prace terenowe - wstępna analiza terenu opracowania;
2. Pozyskanie materiałów wejściowych;
3. Przygotowanie materiałów kartograficznych - konwersja materiałów do środowiska GIS, zmiana układu współrzędnych, stworzenie geobazy plikowej.

II. Dokumentacja stanu istniejącego

4. Uproszczona inwentaryzacja terenu opracowania (budynki, nawierzchnie, mała architektura...);
5. Inwentaryzacja szaty roślinnej obiektu:
 - a. Aktualizacja podkładu geodezyjnego, oznaczenie w terenie drzew i krzewów nie widniejących na podkładzie geodezyjnym i naniesienie ich na mapy;
 - b. Inwentaryzacja dendrologiczna (prace terenowe i kameralne);
6. Dokumentacja aktualnych przekształceń obiektu badań.

III. Część analityczna

7. Analiza uwarunkowań przyrodniczych, kulturowych i prawnych;
8. Analiza materiałów historycznych oraz opisanie stanu badań dotyczących założenia dworsko-parkowego;
9. Analiza układu funkcjonalno-przestrzennego obiektu;
10. Wykonanie analizy dendroflory - waloryzacja obiektów dendrologicznych, rozwarstwienie gatunkowe;
11. Gospodarka zielenią;
12. Analiza faz rozwoju kompozycji parkowej oraz stratygrafia wiekowa;

¹ Skrócona ewidencja parku w Nowych Patrykach. Opr. Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. 1974.

13. Wykonanie analizy kompozycji obiektu oraz rozpoznanie powiązań z otaczającym krajobrazem.

IV. Część projektowa

14. Opracowanie wytycznych projektowych - określenie możliwości adaptacyjnych jako synteza wartości kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych;
15. Stworzenie koncepcji projektowej ze szczegółowymi rozwiązaniami technicznymi.

Metody badawcze

Przy sporządzaniu niniejszego opracowania korzystano z następujących metod pośrednich i bezpośrednich:

1. Kwerenda materiałów wyjściowych

Informacje dotyczące terenu opracowania pozyskano z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie oraz Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Archiwalne mapy topograficzne i fotografie założenia pobrano z dokumentacji parku pochodzącej z 1974 r. Pozycje książkowe pozyskano m. in. z Biblioteki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie oraz z prywatnego archiwum. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Purda pozyskano w wersji elektronicznej z Biuletynu Informacji Publicznej gminy. Jednocześnie zlecono wykonanie podkładu geodezyjnego terenu opracowania w skali 1:500 oraz pozyskano wypis i wyrys z rejestru gruntów. Dokonano ponadto szczegółowej analizy zasobów internetowych.

2. Inwentaryzacja dendrologiczna

Inwentaryzację dendrologiczną wykonano w styczniu 2017 r. podczas 3 wyjazdów terenowych. Inwentaryzacja szczegółowa polegała na określeniu położenia gatunków i ich szczegółowemu opisaniu, w uprzednio przygotowanej tabeli inwentaryzacyjnej. W terenie oznaczono drzewa i krzewy, część z nich oznaczono jako grupy. Zrezygnowano z oznaczenia niewielkich siewek, które miejscami występowały licznie. Dla każdego drzewa określono gatunkową nazwę polską i łacińską. Pomierzono obwód pnia na wys. 1,3m (cm), rozpiętość korony (m) oraz wysokość rośliny (m). Pomiaru wysokości drzew dokonano przy użyciu wysokościomierza Suunto PM-5/1520 oraz dalmierza. Do pomiarów obwodów pni wykorzystano: taśmę mierniczą. Rośliny, które nie zostały wyrysowane na podkładzie geodezyjnym oznaczono na mapie na podstawie domiarów prostokątnych. Dokonano również opisu uzupełniającego, zwracając szczególną uwagę na opis zdrowotny roślin, opis prezentujący prawidłowość wykształcenia systemu korzeniowego, pnia i korony oraz lokalizację obiektów. W opisie szczególną uwagę zwrócono na:

- Posusz w koronie [rozdzielił 3 stany – duży posusz w koronie (powyżej 50%), średni posusz w koronie (30 – 50%) oraz lekki posusz w koronie (do 30%)];
- Susz w koronie (pojedyncze lub liczne suche konary/gałęzie w koronie - ze szczególnym uwzględnieniem suszu stanowiącego zagrożenie dla życia i mienia ludzkiego, znajdującego się nad ciągami komunikacyjnymi);
- Pochyłość drzew [rozdzielił 3 stany - silnie pochylone (pow. 45°); pochylone (30-45°); lekko pochylone (10-30 °), w sąsiedztwie ciągów komunikacyjnych określono kierunek pochylecia];
- Asymetrię korony (korona asymetryczna, asymetria nieznaczna);
- Ilość przewodników;
- Typ oraz wysokość rozwidlenia korony (U-kształtne, V-kształtne, typu ‘ostre V’);

- Uszkodzenia i deformacje pnia (rany wgłębne i powierzchniowe, listwy mrozowe, pęknięcia mrozowe, zablźnione i niezablźnione rany po cięciach na pniu, deformacje pnia etc.);
- Odrosty na pniu i odrosty korzeniowe;
- Zaleganie na drzewie materii organicznej i wody oraz obecność ciał obcych (gwoździe, budki lęgowe, itp.);
- Choroby, pasożyty i półpasożyty na roślinie;
- Mchy, porosty, glony - bez określania nazw gatunkowych;
- Odslonięty, uszkodzony lub podmyty system korzeniowy;
- Lokalizacja obiektu (sąsiedztwo ciągów komunikacyjnych, kolizje z elementami infrastruktury technicznej itp.).

Podobnie przebiegała inwentaryzacja krzewów. W przypadku, gdy tworzyły wyraźny układ, oznaczano je pod jednym numerem inwentaryzacyjnym.

Dla każdego krzewu określono polską i łacińską nazwę gatunku i jego odmianę. Pomierzono rozpiętość korony – krzew pojedynczy (m), powierzchnię zajmowaną przez krzew lub grupę krzewów (m²) oraz wysokość rośliny lub grupy (m). W przypadku, gdy krzew posiadał wyraźne pnie mierzono również obwód na wys.1,3m (cm) lub podawano przedział, w jakim wartości występowały (np. 2 – 10cm). Analizując grupy krzewów podano ich orientacyjną liczbę.

Inwentaryzacji podlegały również okazy martwe i zamierające.

Zinwentaryzowane obiekty podzielono na następujące typy:

- D** - pojedyncze drzewo,
- DWP** - drzewo wielopniowe - zdefiniowana ilość pni,
- K** - pojedynczy krzew,
- DK** - grupa drzew i krzewów.

Dokonano również podziału na rodzaje obiektów, dzieląc je na obiekty:

- L** - liściaste,
- I** - iglaste,
- LI** - grupa mieszane.

Tabele inwentaryzacyjne wykonano w formie nieznacznie zmienionej od tych, na których dokonywano notat w terenie. Nomenklaturę gatunkową przyjęto za: Mirek Z., Piękoś – Mirkowa H., Zajac A., Zajac M. 2002. Krytyczna lista roślin naczyniowych Polski. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków.

Na podstawie uzyskanych szczegółowych informacji z terenu sformułowano uwagi dotyczące stanu zdrowotnego drzewostanu, sporządzono statystyczne zestawienia zbiorcze zinwentaryzowanych obiektów.

3. Ocena stanu zdrowotnego i żywotności drzew

W ramach inwentaryzacji dokonano uproszczonej oceny stanu zdrowotnego i żywotności drzew. Każdy ze zinwentaryzowanych obiektów zaliczono do jednej z 4 wyznaczonych kategorii.

- A** - stan zdrowotny dobry, duża żywotność, niewielkie uszkodzenia;
- B** - stan zdrowotny średni, żywotność stosunkowo duża, dość liczne uszkodzenia (rany wgłębne, deformacje korony, pochyłość, żer szkodliwej entomofauny, półpasożyty itp.);

C - stan zdrowotny zły, drzewo o małej żywotności, z licznymi uszkodzeniami i deformacjami (posusz i susz w koronie, próchnica podstawy pnia, kominy rany wgłębne, żer szkodliwej entomofauny, liczna jemiola itp.);

D - obiekt uschnięty.

Dodatkowo wyznaczono dwie kategorie dla obiektów wyróżniających się ze względu na szczególne wartości przyrodnicze (pomnik przyrody, propozycja pomnika przyrody, egzot, gatunek rzadki na analizowanym terenie, duże wartości kompozycyjne, interesujący pokrój etc.);

AA - obiekty wyróżniające się

AAA - obiekty o bardzo dużych wartościach przyrodniczych i kompozycyjnych - propozycja pomnika przyrody

4. Gospodarka drzewostanem

Dla zinventaryzowanych obiektów przewidziano następujące kategorie zabiegów pielęgnacyjnych:

Xs - **Obiekty przeznaczone do usunięcia ze względów sanitarnych** - obiekty martwe, zamierające oraz nie rokujące, rosnące w dużym zagęszczeniu.

Xk - **Obiekty przeznaczone do usunięcia ze względów kompozycyjnych.**

PZP - **Obiekty przeznaczone do podstawowych zabiegów pielęgnacyjnych** - np. cięcia sanitarne suszu stanowiącego zagrożenie dla życia i mienia ludzkiego, cięcia odmładzające, usunięcie zalegającej w koronach materii organicznej, prześwietlenie koron....

O - **Obiekty przeznaczone do obserwacji** - obiekty dla których przewidziano możliwość pogorszenia się żywotności i możliwość obumarcia w przyszłości.

Ts - **Trzebież selekcyjna samosiewów.**

5. Metoda dendrochronologiczna

Wiek drzew określono na podstawie tabeli wiekowej opracowanej przez Longina Majdeckiego (przedziały proporcjonalne). Dla wartości, które nie znajdowały się w tabeli wiek obliczono z proporcji na podstawie skrajnych wartości tabeli. Dla drzew rozwidlających się poniżej 1,3 m nad poziomem gruntu, przyjęto do obliczeń największą wartość pierśnicy. Wiek zaokrąglany był do liczb całkowitych. Dla gatunków drzew, które nie występowały w zestawieniu przyjęto parametry innych gatunków, których specyfika wzrostu jest zbliżona. W przypadku niezidentyfikowanych drzew martwych ich wiek określono mnożąc pomierzony obwód pnia na wys. 1,3 m przez współczynnik 0,4. Uzyskane w ten sposób wartości nieznacznie zmodyfikowano biorąc pod uwagę m. in. warunki siedliskowe, w których występowały poszczególne okazy.

6. Wywiady swobodne

Etap polegał na rozmowach z pracownikami Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie, Narodowego Instytutu Dziedzictwa, obecnym właścicielem zabytkowego założenia oraz z mieszkańcami wsi. Wywiady swobodne miały na celu uzupełnienie informacji o obiekcie, które stanowiły podstawę przy sporządzaniu wytycznych projektowych.

7. Badania studialne

Prace kameralne polegały na szczegółowym rozrysowaniu uzyskanych w ramach prac terenowych wyników badań oraz wykonaniu niezbędnych analiz terenowych. W ramach badań sporządzono graficzne opracowanie inwentaryzacji i waloryzacji dendrologicznej wraz z gospodarką drzewostanem. Wykonano ponadto analizy drzewostanu, dokonując jego

podziału pod względem gatunkowym i wiekowym. W formie graficznej zaprezentowano ponadto analizę krajobrazu oraz wytyczne projektowe.

2. Ogólne informacje o obiekcie

2.1. Lokalizacja i granice opracowania

Obszar objęty opracowaniem położony jest w północnej części gminy wiejskiej Purda, na wschód od Olsztyna. Teren objęty analizą znajduje się w zachodniej części tej malowniczo położonej wsi, poza jej zwartym układem zabudowy. Zgodnie z fizyczno-geograficznym podziałem kraju miejscowość, jak i cały obszar gminy Purda zlokalizowane są w mezoregionie Pojezierza Olsztyńskiego.

Ryc. 1. Lokalizacja terenu opracowania na tle podziału administracyjnego
Źródło: Opracowanie własne

Ryc. 2. Lokalizacja terenu opracowania i wsi Patryki na tle ortofotomapy
Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.geoportal.gov.pl, dostęp 19.01.2017 r.

Do parku od strony zachodniej przylega gruntowa droga gminna prowadząca na północ w kierunku drogi powiatowej 26150 relacji Olsztyn - Prejłowo. W centralnej części parku znajdują się ruiny dworu. Dawne zabudowania gospdarcze wchodzące w skład założenia znajdują się na zachód od parku. Park zlokalizowany jest na skarpie, na obrzeżach doliny rzeki Kośna, stanowiącej lokalny szlak kajakowy. Park dworski pochodzący z XIX w. został w 1978 r. wpisany do rejestru zabytków (nr rej.: 1434 z 7.08.1978).

Granica opracowania

Granice opracowania wytyczono w oparciu o uwarunkowania własnościowe i historyczne. Opracowanie swoim zasięgiem przestrzennym obejmuje większą część działki ewidencyjnej 128/27 oraz fragmenty działek: 128/26 i 128/29 należące do gminy Purda - stanowią one trzon kompozycji parkowej. Z granic opracowania wyłączono działkę 128/14 będąca w chwili obecnej własnością prywatną.

Ryc. 3. Obszar opracowania (brązowa szrafura) na tle współczesnego podziału ewidencyjnego i ortofotomapy
Źródło: Opracowanie własne

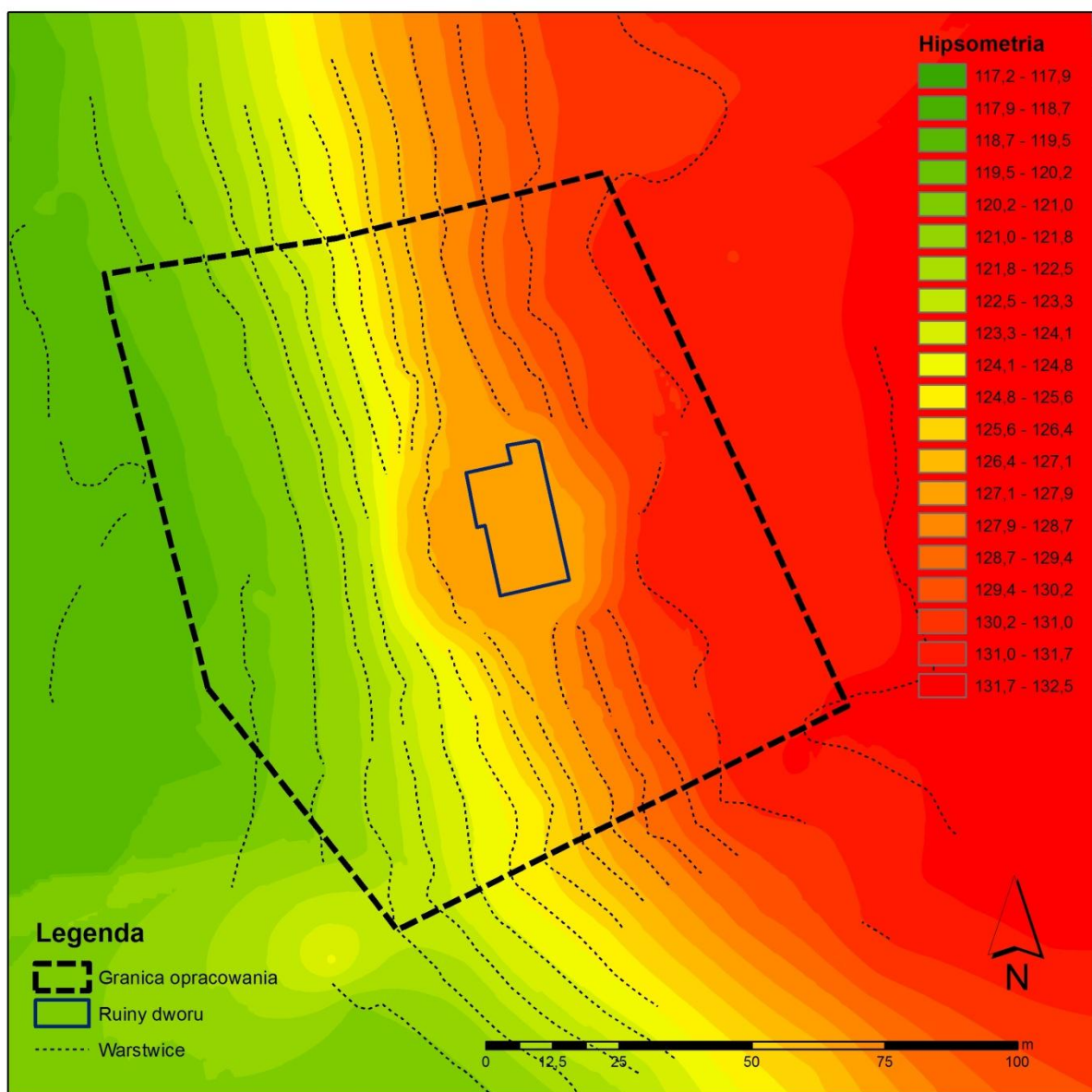
2.2. Stan istniejący obiektu

Park stanowi zwartą skupinę zadrzewień zlokalizowaną na skraju obniżenia terenowego związanego z doliną rzeki Kośna. Usytuowany jest pośród urozmaiconego i atrakcyjnego polodowcowego krajobrazu Pojezierza Olsztyńskiego. Znajduje się on w strefie podmiejskiej (do granic Olsztyna - 7,5 km w linii prostej). Otaczają go tereny użytkowane rolniczo oraz pełniące funkcje przyrodnicze. Park stanowi fragment lokalnego korytarza ekologicznego związanego z doliną rzeczna. W centralnej części parku zlokalizowane są malownicze ruiny dworu, który stanowił punkt centralny założenia. Ruiny bardzo szybko ulegają zniszczeniu i mogą stanowić niebezpieczeństwo dla życia ludzi przebywających w pobliżu. Na zachód od parku znajdują się pozostałości zabudowań gospodarczych dawnego folwarku, które zmieniły swoją funkcję (zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza). Ze względów własnościowych nie pełnią one już spójnej całości z parkiem. Z budynków folwarcznych w najlepszym stanie zachowała się dawna stajnia-chlewnia, która została przekształcona na mieszkania (własność prywatna). Fragment budynku należący do Agencji Nieruchomości Rolnych jest wykorzystywany jako budynek gospodarczy. W stosunkowo dobrym stanie zachowały się także czworaki zlokalizowane za rzeką. Na podwórzu folwarcznym występuje ponadto dawny budynek gospodarczy należący do ANR, pełniący obecnie podobną funkcję. Pozostałe budynki zostały zniszczone i wyburzone. Do zniszczeń, zdaniem mieszkańców, przyczyniła się trąba powietrzna, która przeszła nad założeniem kilka lat temu. Na południe od podwórza folwarcznego powstały liczne, wtórne, mało estetyczne budynki gospodarcze (garaże, kurniki, szopy), które w części znajdują się w obrysie historycznych granic parku. Obiekt położony jest poza zwartą zabudową wsi i jest stosunkowo dobrze wyeksponowany w krajobrazie. Prowadzi do niego gruntowa droga obsadzona malowniczą aleją, podkreślająca rangę obiektu. Drzewostan parkowy został dość

mocno przetrzebiony. W parku pojawiły się wtórne ścieżki - przedepty - skróty prowadzące od byłych zabudowań folwarcznych w kierunku wsi. Na terenie obiektu znajdują się pozostałości po wtórnych budynkach o niskiej wartości estetycznej.

Ukształtowanie terenu

Teren parku jest zróżnicowany pod względem ukształtowania. Teren płynnie opada w kierunku zachodnim - w stronę rzeki Kośna. Przy ruinach dworu od strony wschodniej i zachodniej znajdują się niewielkie, ale wyraźne skarpy (2 tarasy). Najwyższy punkt na terenie opracowania (131,9 m n.p.m.) występuje w południowo-wschodnim narożniku analizowanych działek. Najniższy (119,2 m n.p.m.) przy ich zachodniej granicy. Różnica wysokości na terenie opracowania to aż 12,7 m. Ukształtowanie terenu było miejscami zmieniane. Widoczne jest to szczególnie w okolicy ruin dworu, który usytuowano na wysokości ok. 127 m n.p.m.

Ryc. 4. Ukształtowanie terenu opracowania
Źródło: Opracowanie własne na podstawie mapy zasadniczej

Wody powierzchniowe

Na terenie parku nie występują powierzchniowe zbiorniki wodne. W odległości ok. 100 m na zachód od analizowanego obiektu przepływa rzeka Kośna. W odległości 850m na północny-zachód znajdują się hodowlane stawy rybne usytuowane na terenie dawnego Jeziora Patryckiego, które zostało osuszone. Nieopodal stawów znajdują się kolejne jeziora: Silickie i Klebarskie. W bliższym sąsiedztwie parku występują również mniejsze zbiorniki wodne - śródpolne oczka wodne i stawy.

2.3. Znaczenie ekologiczne, rola w krajobrazie oraz ocena obecnej funkcji obiektu

Analizowany obiekt parkowy stanowi dobrą osłonę od wiatrów. Masyw zadrzewień parkowych jest elementem lokalnego korytarza ekologicznego związanego z doliną rzeki Kośna. Jest ostoją dla wielu gatunków zwierząt. Po renowacji może być doskonałym miejscem do wypoczynku biernego i czynnego m. in. mieszkańców i uczniów pobliskich szkół. Tworzy on gęstą kępę drzew i krzewów wśród okalających go pól, łąk i zabudowań gospodarczych oraz wsi. Wkomponowany jest w polodowcowy krajobraz morenowy. Całość zlokalizowana jest na stosunkowo żyznym terenie. Stanowi on doskonałe miejsce lęgowe dla awifauny. Obszar ten narażony jest na niekorzystne czynniki antropopresji. Teren posiada duże znaczenie ekologiczne i krajobrazowe dla otaczających go pól i łąk. Bardzo korzystnie wpływa na ogólny wygląd i estetykę miejscowości. Wysoka zieleń parku wyraźnie wpływa na mikroklimat otaczającego terenu. Pełni on ponadto ważną rolę glebochronną. Cały obiekt parkowy łączy się z otaczającym otwartym krajobrazem. Park ze względu na brak bieżących prac pielęgnacyjnych podlega procesowi wtórnej sukcesji ekologicznej i nie jest wykorzystywany zgodnie ze swoim pierwotnym przeznaczeniem. Spacerowanie po parku jest znacznie utrudnione przez zarośnięte, dawne ścieżki parkowe.

2.4. Współczesne przekształcenia obiektu

Teren opracowania podlega aktualnie niewielkim przekształceniom. Ruiny dworu ulegają zniszczeniu pod wpływem warunków atmosferycznych oraz zarastają samosiewami. Teren został dość silnie przekształcony po wojnie. Z parku usunięto część drzewostanu, zmieniono funkcję okolicznych budynków folwarcznych (wiele z nich przestało istnieć), wzniesiono obiekty gospodarcze o niewielkich walorach estetycznych (wiele z nich jest aktualnie w stanie ruiny). Układ kompozycyjny parku uległ częściowemu zatarciu.

W ramach inwentaryzacji obiektu zidentyfikowano ponadto inne przekształcenia o charakterze naturalnym i antropogenicznym. Są nimi:

- **Zaśmiecenie parku.** Występują tu m. in. odpadki budowlane oraz organiczne związane z ogrodnictwem, wpływające na użyźnienie terenu i nadmierną kumulację azotanów w glebie (nadmierny rozrost niepożądanych gatunków runa leśnego, takich jak chociażby nitrofilne pokrzywy). Występują tu również pojedyncze skupiska śmieci (plastikowe i szklane butelki, sprzęt elektryczny itp.).
- **Pozostałości po dawnych budynkach.** W parku występują pozostałości po budynkach związanych z funkcjonowaniem na obszarze PGR. Do dnia dzisiejszego zachowały się wyłącznie ich fundamenty i fragmenty ścian. W najlepszym stanie są ruiny dawnego budynku gospodarczego usytuowanego wzdłuż wschodniej granicy parku. W tym przypadku zachowały się również ściany obiektu. Ruiny te ulegają dalszej degradacji i należy dążyć do ich usunięcia.
- **Nowe zabudowania gospodarcze i nielegalne ogródki działkowe** (w południowo-zachodniej części parku). Mieszkańcy pobliskiego budynku mieszkalnego na terenie parku wydzielili prywatne przestrzenie ogródków działkowych oraz miejsca hodowli

zwierząt gospodarskich wpływające negatywnie na odbiór przestrzeni historycznej. W przestrzeniach tych występują pozostałości starodrzewu parkowego.

- **Zarastanie wnętrza krajobrazowych i ograniczona dostępność obiektu.** Ze względu na brak prac pielęgnacyjnych przez ostatnie lata park silnie zarósł. Dawne wnętrza krajobrazowe porośnięte zostały dużą ilością samosiewów drzew, krzewów oraz wysoką roślinnością zielną i pnączami. Ma to duży wpływ na odbiór wnętrza krajobrazowych przez potencjalnych użytkowników parku. Duża część parku jest obecnie trudno dostępna - szczególnie w okresie pełnej wegetacji. Postępująca sukcesja wtórna doprowadziła do odbioru obiektu jako terenu leśnego.
- **Roślinność inwazyjna oraz ubożenie składu florystycznego.** Na terenie parku występują niewielkie skupiska roślinności inwazyjnej (m. in. kolczurka klapowana). Innymi gatunkami, które rozwijają się w parku nadzwyczaj dobrze są siewki klonów pospolitych, lip drobnolistnych, kasztanowców białych i grabów pospolitych, które zajmują wszelkie wolne przestrzenie, co ma znaczący wpływ na ubożenie składu florystycznego parku.
- **Nadmierny rozrost roślinności nitrofilnej.** Warunki edaficzne sprzyjają nadmiernemu rozwojowi roślinności nitrofilnej. Gatunkiem, który w dużej mierze opanował warstwę runa parkowego w części zachodniej jest pokrzywa pospolita. Miejscowo występuje bardzo licznie i uniemożliwia rozwój innych gatunków.

2.5. Stan prawny obiektu

Założenie dworsko - folwarczno - parkowe w Patrykach zostało podzielone i w chwili obecnej posiada kilku różnych właścicieli (gmina Purda, Agencja Nieruchomości Rolnych, osoby prywatne). Opracowanie swoim zasięgiem obejmuje większą część działki ewidencyjnej 128/27 oraz fragmenty działek: 128/26 i 128/29 należące do gminy Purda - stanowią one trzon kompozycji parkowej. Z granic opracowania wyłączono działkę 128/14, będąca w chwili obecnej własnością prywatną.

Ryc. 5. Własność działek sąsiadujących z parkiem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Purda

Działki nr 128/2, 128/17, 128/24, 128/32 należą do Agencji Nieruchomości Rolnych, działki: 128/1, 128/3, 128/4, 128/5, 128/6, 128/7, 128/8, 128/9, 128/10, 128/13, 128/14, 128/18, 128/33, 128/36, 128/37 należą do osób prywatnych, natomiast działki: 128/12, 128/20, 128/26, 128/27, 128/29, 128/31, 128/34, 128/35, 170/2 są własnością gminną.

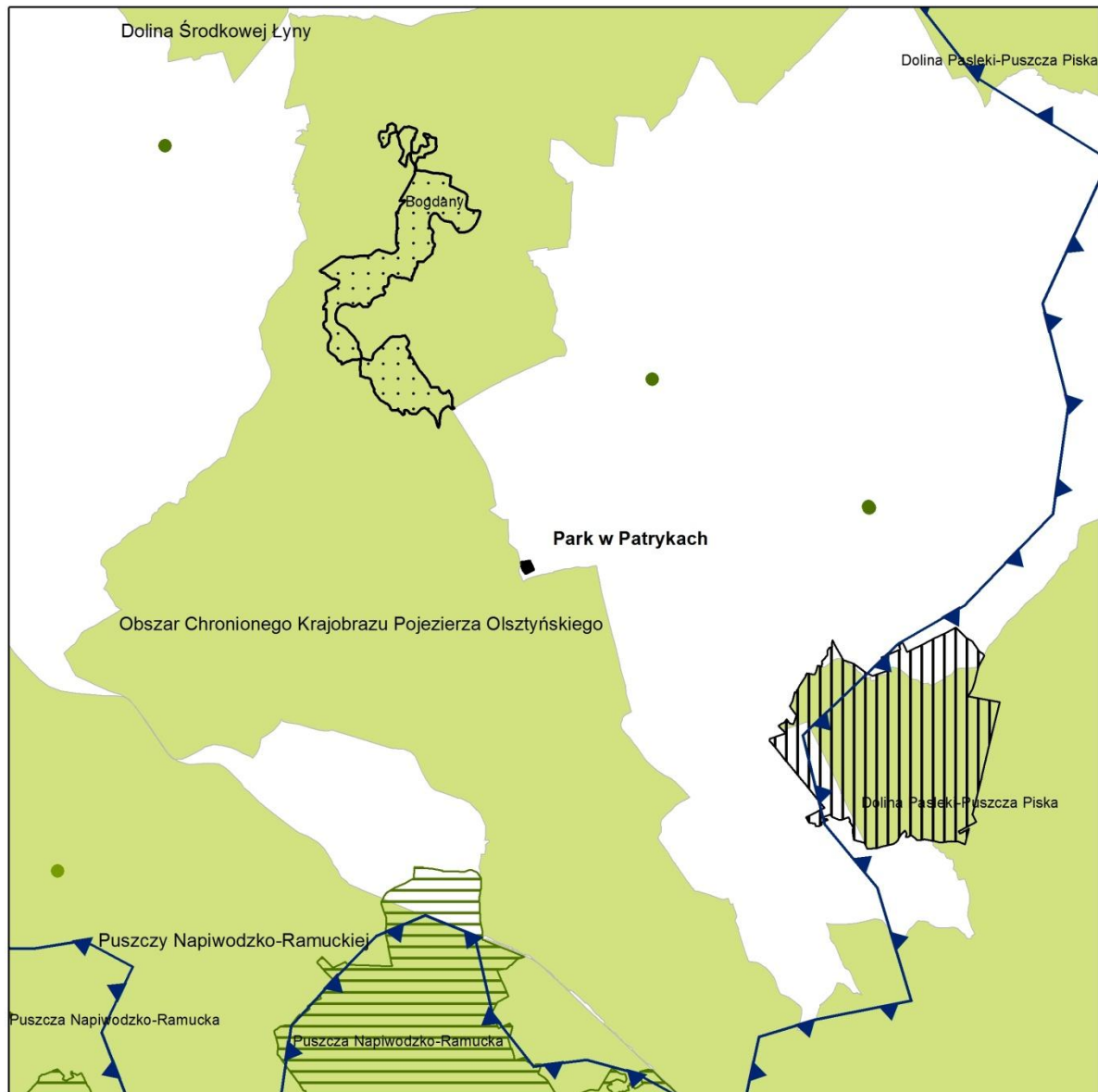
Park do rejestru zabytków wpisany został 7 sierpnia 1978 r. (nr rej.: 1434). Obiekt posiada kartę ewidencyjną w archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków wykonaną 15 czerwca 2016 r. przez Włodzimierza Dopierałę. W decyzji w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków postanowiono wpisać do rejestru zabytków województwa olsztyńskiego park w Nowych Patrykach, gm. Purda (aktualnie - Patryki). W decyzji stwierdzono iż od północy, wschodu i południa park otoczony jest polami uprawnymi, od zachodu graniczy z zabudowaniami u podnóża wzgórza. W uzasadnieniu do decyzji czytamy: *Park XIX w., podworski, o charakterze krajobrzowym. Powierzchnia 1,15ha. Park położony na wzgórzu opadającymi dwoma tarasami w kierunku dawnego jeziora patryckiego (dziś osuszonego). Tarasy stanowią główny element założenia parkowego. We wschodniej części parku - dworek. Zadrzewienie stanowią głównie lipy, brzozy, kasztanowce i świerki. Park stanowi ważny element środowiska przyrodniczego i kulturowego wsi.*

Formy ochrony przyrody

Na terenie opracowania nie występują obszary objęte formami ochrony przyrody opisanymi w *Ustawie o ochronie przyrody*. W najbliższym sąsiedztwie znajdują się:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Pojezierza Olsztyńskiego - w odległości 10 m na zachód;
- Użytek ekologiczny Bogdany - w odległości 1,9 km na północny - zachód;

- Obszar Natura 2000 - Specjalny Obszar Ochrony Ostoja Napiwodzko-Ramucka - w odległości 3,4 km na południowy - wschód;
- Obszar Natura 2000 - Obszar Specjalnej Ochrony Puszcza Napiwodzko-Ramucka - w odległości 3,6 km na południe;
- Obszar Chronionego Krajobrazu Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej - w odległości 4,4 km na południe.

Legenda

Obszar objęty opracowaniem	Użytki ekologiczne
Formy ochrony przyrody	Obszary chronionego krajobrazu
Natura 2000 (Specjalne Obszary Ochrony)	Pomniki przyrody
Natura 2000 (Obszary Specjalnej Ochrony)	Korytarze ekologiczne (GDOŚ)

Ryc. 6. Lokalizacja terenu opracowania na tle okolicznych form ochrony przyrody
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ

Dokumenty planistyczne

Gmina wiejska Purda posiada obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (Uchwała Nr XXXIX/272/14 Rady Gminy Purda z dnia 12 maja 2014 r. w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Purda). W dokumencie tym nie widnieją informacje dotyczące wsi i założenia parkowego w Patrykach. Miejscowość Patryki położona jest w strefie II - „rolniczo-turystyczno-osadniczej”, na obszarze IIB - "rolniczym", na terenach osadniczych, o wiodącej funkcji przemysłowo - składowej, produkcji i obsługi gospodarki rolnej i rybackiej. Na terenie objętym analizą nie występuje obowiązujący miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

3. Analiza materiałów historycznych - ewolucja układu przestrzennego i analiza stopnia zachowania układu zabytkowego

Patryki to wieś założona przez osadników niemieckich w 1845 r.². W latach 1975–1998 miejscowość należała administracyjnie do województwa olsztyńskiego³. Nazwa wsi wspomniana jest w zapisach z 1375 r. w *Codex Diplomaticus Warmiensis oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlands*. Kolejne nazwy miejscowości pojawiające się w dokumentach to: Petricken 1420 r., Petrica 1517 r., Patrick 1615 r., Petrica, Patricky XVII, Patrika 1658-66 r., Patricken 1656 r., Patriki 1673-74 r., Patryken 1680-85 r., Patriken 1755 r., Patricken 1820 r., Patryki 1879 r. Nazwa wsi wiąże się z pruskim imieniem Petrikō, Petrikē, Patryg, Petrucke, Petrocke, Petrikas⁴. Około 1350 roku, Prusowi o tym imieniu, kapituła warmińska nadała dobra służebne obejmujące 10 łanów z obowiązkiem służby konnej w zbroi na rzecz zamku olsztyńskiego. W 1375 r. po jego śmierci, synowie sprzedali majątek, który wrócił do kapituły w 1400 roku⁵. W 1656 roku, w okresie potopu szwedzkiego, wieś znacznie ucierpiała. Również w 1807 roku wsi nie udało się uniknąć zniszczeń wojennych. W 1885 roku w Patrykach założona została polska biblioteka, natomiast w 1895 roku została uruchomiona placówka pocztowa⁶.

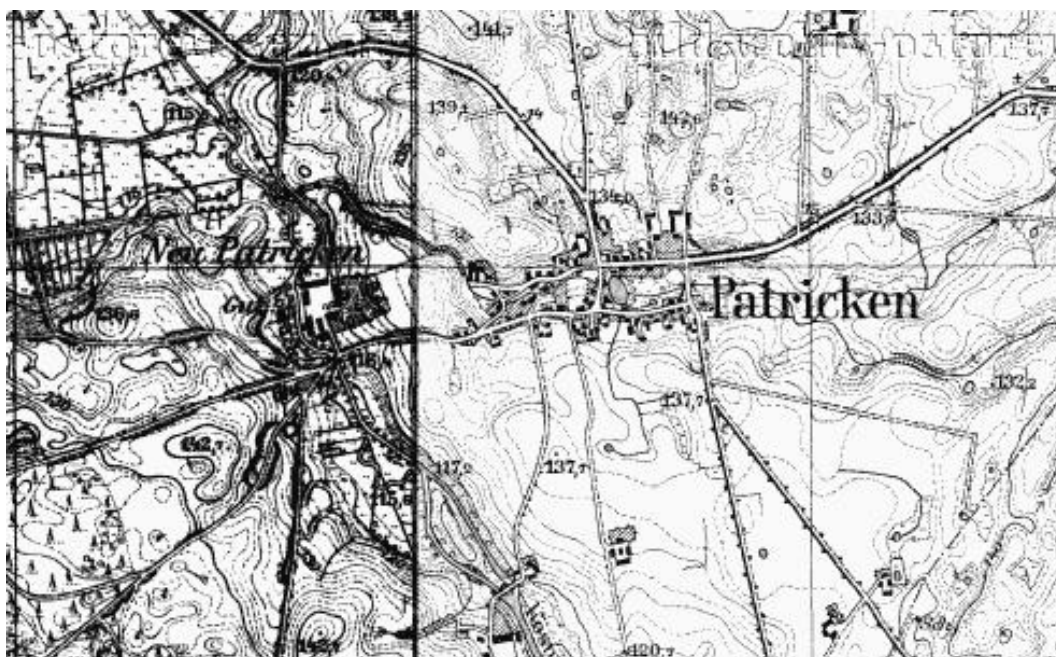
² Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego. t.VII/1886, s. 57 – podano nazwę polską i niemiecką wsi.

³ Encyklopedia Warmii i Mazur <http://encyklopedia.warmia.mazury.pl/> [dostęp: 26.01.2017].

⁴ Pospieszysłowa A. 1987. *Toponimia południowej Warmii: nazwy miejscowe*, Olsztyn, s. 113-114.

⁵ <http://www.purda.pl/cms/21234/patryki> [dostęp: 26.01.2017].

⁶ Encyklopedia Warmii i Mazur. <http://encyklopedia.warmia.mazury.pl/> [dostęp: 26.01.2017].

Ryc. 7. Przedwojenna mapa archiwalna wsi Boże, skala 1:25 000
 Źródło: <http://www.bildarchiv-ostpreussen.de> (dostęp 01.02.2017 r.)

Nowe Patryki to dawny majątek rycerski, położony na południowej Warmii ok. 0,5 km na zachód od wsi Patryki⁷. Z datą 16 maja 1856 r. został on urzędowo zarejestrowany. Majątek obejmował powierzchnię 345 ha i należał do niejakiego Starka. W 1922 roku właścicielem obiektu był Gotthard von Pentz, a po nim jego syn Ulrich. Teren folwarku był zamieszkały przez 85 osób⁸. Niemiecka nazwa majątku to Neu Patricken. W kolejnych latach nazwa zmieniała się z Neu Patricken (1865 r.) na Patryki Nowe (1945 r.) i Nowe Patryki (1974 r.)⁹. W skład zespołu zabytkowego wchodziły w tym okresie obiekty takie jak: dwór, stajnia, obora, dwojak, park dworski i aleja lipowa¹⁰.

Tabela 1. Zmiany majątku Nowe Patryki w kolejnych latach¹¹

Rok	Nazwa dobra	Właściciel	Łącznie [ha]	Pole uprawne [ha]	Łąka [ha]	Pastwisko [ha]	Las [ha]	Woda [ha]	Nieuzytki [ha]	Konie	Bydło	W tym krowy mleczne	Świnie	Owce	Dodatkowe
1879 ¹²	Patricken, Neu-	x	353	255	77	x	5	x	8	x	x	x	x	x	x

⁷ Knercer A. 1989. Dokumentacja ewidencyjna dla zespołu folwarcznego w Nowych Patrykach.

⁸ <http://www.purda.pl/> [dostęp: 26.01.2017].

⁹ Pospieszylowa A. 1987. *Toponimia południowej Warmii: nazwy miejscowe*, Olsztyn, s. 107.

¹⁰ Zalewska B. 1995. Karta przeglądowa zespołu zabytkowego zasobu własności rolnej Skarbu Państwa.

¹¹ x brak informacji; - brak elementu.

¹² Handbuch des Grundbesitzes im Deutschen Reiche, 1879.

1905 ¹³	x	Wilhelm Laskowy	397	310	64	x	18	x	x	40	86	60	165	x	x
1922 ¹⁴	Neu-Patricken, Rittergutt (majątek rycerski)	Gotthard von Pentz	397	280	60	-	50	5	2	34	72	36?	65	20	Telefon
1929 ¹⁵	Neu-Patricken, Rittergutt (majątek rycerski)	Frau v. Pentz	350	245	50	25		30	x	28	95	41	113	45	Własne zasilanie prądem
1932 ¹⁶	Neu Patricken	Ulrich v. Pentz	250	135	25	x	15	5	10	24	40	18	50	-	Telefon
1945 ¹⁷	Patryki Nowe	Państwowe Gospodarstwo Rolne	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1992 ¹⁸	Nowe Patryki	Agencja Rolna	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Zródło: Opracowanie własne

Ryc. 8. Topograficzna mapa archiwalna z 1944 r. - Nowe Patryki, skala 1:25 000 - Messtischblatt 2289, Gr. Kleeberg

Źródło: WUOZ, Olsztyn

¹³ Wańkowska-Sobiesiak J. 1990. Karta ewidencyjna dla dworu w Nowych Patrykach.

¹⁴ Niekammer's Landwirtschaftliche Güter – Adressbücher, Band III, Ostpreußen. 1922.

¹⁵ Parey's handbuch des Grundbesitzes im Deutschen Reiche Provinz Ostpreußen. 1929.

¹⁶ Niekammer's Landwirtschaftliches Güter – Adressbucher, Band III, Provinz Ospreußen. 1932.

¹⁷ Knercer A. 1989. Dokumentacja ewidencyjna dla zespołu folwarcznego w Nowych Patrykach.

¹⁸ Zalewska B. 1995. Karta przeglądowa zespołu zabytkowego zasobu własności rolnej Skarbu Państwa.

W 1974 r. została opracowana skrócona ewidencja parku, która jest podstawowym opracowaniem dokumentującym założenie dworsko-parkowe. Oprócz części tekstowej w maszynopisie umieszczono schemat dokumentujący lokalizację parku, układ zabudowy oraz podział terenu z tego okresu. Znajduje się tu również wyrys z mapy ewidencyjnej na podstawie danych z 1963 roku¹⁹. Z dokumentacji wynika, że park od chwili powstania miał prawdopodobnie charakter parku krajobrazowego. Jego powierzchnia wynosiła 1,15 ha. W kompozycji układu wykorzystano niewielkie wzniesienie. Wzgórze opada tarasami w kierunku rzeki Kośna. Na pierwszy taras prowadzą schodki z balustradą (obecnie zniszczone). Na wyższym tarasie stoją ruiny dworu. Użytkowany był on jako budynek mieszkalny. Już w tym czasie budynek opisywany był jako mocno zniszczony - przewidywano jego rozbiórkę. Wokół niego znajdowały się szpecące szopki i kurniki. U podnóża wzgórza znajdowały się zabudowania gospodarcze ustawione w czworobok. Układ założenia określono jako czytelny, mimo niezachowania alej i ścieżek. Odnotowano brak roślinności ozdobnej oraz zmniejszenie ilości drzewostanu. Przewidywano, że parkowi grozi zagłada, ponieważ mieszkańcy będą przeniesieni do Klewek, gdzie budowano nowe osiedle mieszkaniowe. Na miejscu miała pozostać jedynie obsługa inwentarza i dozór.

Późniejszym opracowaniem zawierającym podstawowe informacje o parku jest karta przeglądowa zespołu zabytkowego zasobu własności rolnej Skarbu Państwa z 1995 roku²⁰. Oprócz informacji zawartych w dokumencie z 1987 roku w opracowaniu wystosowano wnioski i postulaty konserwatorskie. Sugerowały one pilne wykonanie ewidencji i inwentaryzacji parku oraz uczynienie zatartego w tym okresie rozplanowania, przez wykonanie prac porządkowych i pielęgnacyjnych. Dwór ze względu na swoją funkcję i położenie spełniał istotną rolę w kompozycji założenia. Obecnie budynek ten jest ruiną z fragmentami jeszcze niezawalonych ścian. Dokładniejszy opis oraz fotografie tego, jak wówczas wyglądał ten obiekt, zawarty jest w karcie ewidencyjnej z 1990 roku²¹. Data budowy dworu szacowana jest na drugą dekadę XX wieku. Prawdopodobnie na początku 2 połowy XIX w. był tam inny dwór, który został przebudowany²². Budynek posadowiony był na fundamentach ceglanych, ściany otynkowano. Bryła dworu była wieloczłonowa na planie nieregularnym. Złożona była z parterowej części głównej (od wschodu), krytej niskim dachem dwuspadowym, do której przylegał prostopadle piętrowy budynek tworzący rodzaj ryzalitu przykryty podobnym dachem. W narożu obydwu tych członów, od frontu umieszczono ganek słupowy, a od tyłu najniższą część bryły, parterową oficynę przykrytą dachem pulpitem. Z kolei w narożu oficyny i ryzalitu znajdowała się parterowa weranda, przykryta również pulpitem. Elewacja frontowa była wielopłaszczyznowa – w prawej części parterowa, czteroosiowa, przy czym skrajna, lewa oś okienna przesłonięta była gankiem. Nad oknami parteru znajdowały się małe, zdwojone okienka strychowe. W lewej części znajdował się piętrowy, wysunięty ku przodowi dwuosiowy ryzalit z trzema oknami na piętrze i dwoma małymi okienkami w szczycie. Elewacja tylna głównego członu bryły była trzyosiowa – w jej przedłużeniu niższa elewacja oficyny z dwoma otworami wejść i trzema oknami. Nad nią znajdowała się przybudówka mieszcząca górną część klatki schodowej. Główne wejścia do budynku umieszczono w elewacjach szczytowych. Z wystroju architektonicznego elewacji zachowały się jedynie listwowe obramienia otworów. Układ wnętrza wewnątrz korpusu głównego był dwutraktowy, a w części piętrowej półotraktowy z salami reprezentacyjnymi w przednim trakcie i korytarzem przelotowym w tylnej części. Po przejściu budynku przez PGR został on zaadaptowany na biura i mieszkania dla

¹⁹ Skrócona ewidencja parku w Nowych Patrykach. Opr. Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. 1974.

²⁰ Zalewska B. 1995. Karta przeglądowa zespołu zabytkowego zasobu własności rolnej Skarbu Państwa.

²¹ Wańkowska-Sobiesiak J. 1990. Karta ewidencyjna dla dworu w Nowych Patrykach.

²² Knercer A. 1989. Dokumentacja ewidencyjna dla zespołu folwarcznego w Nowych Patrykach.

pracowników, co było przyczyną wprowadzenia wielu ścianek działowych. Dwór od 1975 r. stał pusty, strych zamieszkiwała Pani Janina Mańka. W 1990 roku na dach dworu runął kasztanowiec²³. Nieremontowany budynek popadł w ruinę.

Ryc. 9. Elewacja szczytowa dworu – zachodnia i frontowa

Źródło: Karta ewidencyjna dla dworu w Nowych Patrykach

Ryc. 10. Elewacja tylna dworu

Źródło: Karta ewidencyjna dla dworu w Nowych Patrykach

Ryc. 11. Dwór od strony zachodniej

Źródło: Karta ewidencyjna dla dworu w Nowych Patrykach

Ryc. 12. Elewacja wschodnia dworu

Źródło: Karta ewidencyjna dla dworu w Nowych Patrykach

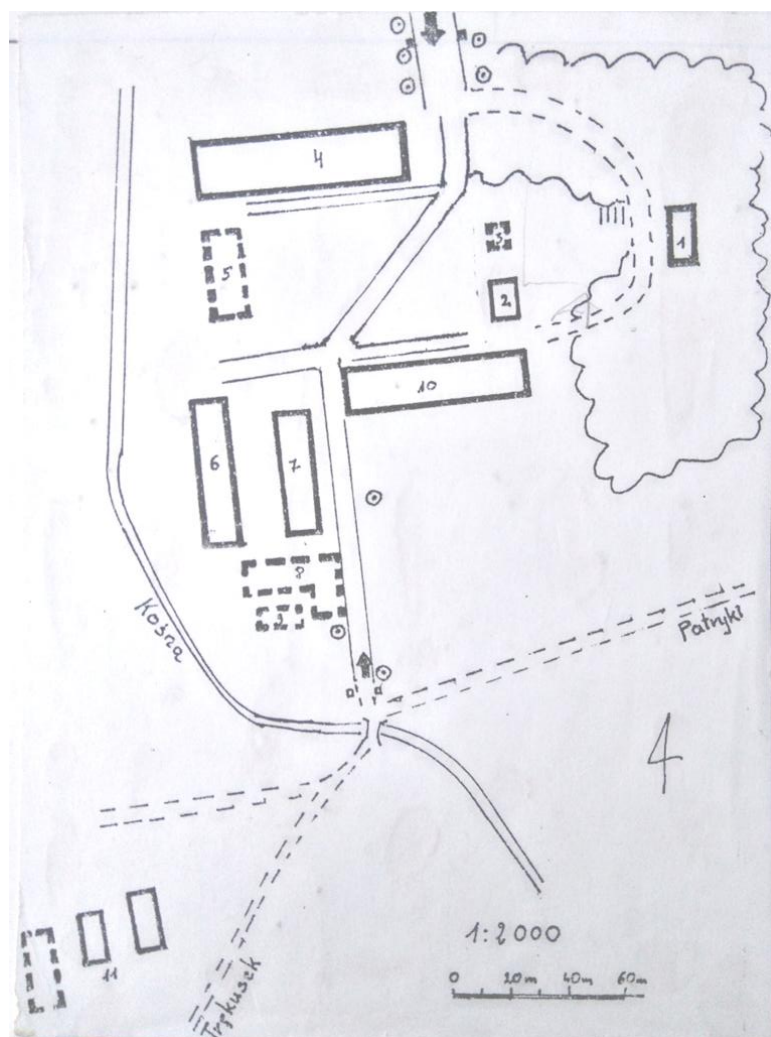
U podnóża wzgórza, na którym został utworzony park znajduje się zespół folwarczny, obecnie przekształcony. Zgodnie z zapisami dokumentacji ewidencyjnej obiektu z 1989 roku²⁴ obiekty mieszkalne i gospodarcze zostały wzniesione na przełomie lat 70-tych i 80-tych XIX w. Około 1880 roku wybudowano oborę, stajnię i chlewnię. W 1889 roku powstała kuźnia, budynek gospodarczy, około tego roku zbudowano również magazyn, cielętnik oraz stolarnię. W 1879 roku postawiono dwa z czworaków, trzeci z nich powstał w 1889 roku. W 1939 roku wzniesiono stodołę oraz wiatę.

Schemat rozmieszczenia zabudowy oraz układu dróg zawarty w ewidencji pokazuje, że kompozycja układu folwarcznego jest zwarta - swobodna, zamknięta. Na osi dworu znajdują się dwa budynki: kuźnia oraz wozownia. Na południe od nich, ustawiony elewacją dłuższą do podwórza gospodarczego znajduje się budynek stajni i chlewnia. Za nimi

²³ Wańkowska-Sobiesiak J. 1990. Karta ewidencyjna dla dworu w Nowych Patrykach.

²⁴ Knercer A. 1989. Dokumentacja ewidencyjna dla zespołu folwarcznego w Nowych Patrykach.

w kierunku południowym rozpościerał się nieduży ogród warzywny. Po zachodniej stronie stajni i chlewni znajdowała się drewniana wiata. Za nią w kierunku zachodnim równolegle usytuowano oborę, natomiast po południowej stronie cieleńnik oraz stolarnię. Od północy granicę podwórza gospodarczego zamykała stodoła. Po drugiej stronie rzeki Kośny znajdował się zespół trzech czworaków. Podwórze gospodarcze kształtem zbliżone było do kwadratu, zamknięte ze wszystkich stron budynkami gospodarczymi. Do założenia od północy prowadziła aleja dojazdowa. W 1 połowie XX w. folwark był ogrodzony. Ponadto na tym terenie, dla potrzeb własnych, wydobywano torf, który przetwarzano na koski opałowe.

1. Dwór
2. Budynek gospodarczy
3. Kuźnia
4. Stodoła
5. Magazyn
6. Obora
7. Wiata
8. Cieleńnik
9. Stolarnia
10. Stajnia-chlewnia
11. Czworaki

Ryc. 13. Zespół folwarczny – układ dróg i zabudowy

Źródło: Karta ewidencyjna dla zespołu folwarcznego w Nowych Patrykach

W 1945 roku majątek został przejęty przez Państwowe Gospodarstwo Rolne. Spowodowało to wprowadzenie licznych zmian w istniejącej wówczas zabudowie. Przebudowano budynek stajni i chlewni - część obejmująca chlewnię została zamieniona na mieszkania dla pracowników gospodarstwa rolnego i biuro, a w części stajennej jeszcze na początku lat 70-tych trzymano konie. Stodołę zmodernizowano i przebudowano – przeznaczając ją na owczarnię. Funkcję owczarni pełniła również obora. W tym okresie dokonano także rozbiórki magazynu, cieleńnika, stolarni, kuźni i jednego czworaka. Budynek dworu także został zaadaptowany na biura i mieszkania dla pracowników.

W 1978 roku, na wniosek Państwowego Gospodarstwa Rolnego w Klewkach, park został wpisany do rejestru zabytków województwa olsztyńskiego pod nr 1434²⁵. Pierwszego października 1992 r. obiekt stał się własnością Agencji Rolnej, tymczasowy zarząd pełniła A.W.R.S.P. O/T w Olsztynie G.R.S.P. w Klewkach²⁶.

Elementami kompozycyjnymi, które można wyczytać z materiałów historycznych są ścieżki parkowe oraz układ zabudowy. Na mapie z 1944 r. widoczne jest również ogrodzenie parku. Obecnie, mimo dużej ilości samosiewów, układ parku jest w dużej mierze czytelny. W terenie możliwa do wyróżnienia jest aleja parkowa prowadząca łukiem od bramy wejściowej do dworu oraz od dworu w kierunku południowo-zachodnim, gdzie dawniej znajdował się budynek parkowy. Mniej nieczytelna jest ścieżka prowadząca od dworu w kierunku północno-zachodnim. Łukowata ścieżka znajdująca się na najniższym tarasie jest zatarta.

W południowej części parku powstały dwie ścieżki niezwiązane z jego historycznym układem. Są to przedepty stworzone przez mieszkańców. W południowo-zachodniej części znajduje się nieczynna już stacja uzdatniania wody. Na terenie parku nie zachowały się zabytkowe obiekty małej architektury - poza pozostałościami słupów bram i schodów. Park nie reprezentuje specjalnej wartości historycznej - nie jest to obiekt reprezentatywny i unikatowy w skali regionu i kraju.

²⁵ Decyzja w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków. Urząd Wojewódzki, Wydział Kultury i Sztuki, Wojewódzki Konserwator Zabytków w Olsztynie. 1987.

²⁶ Zalewska B. 1995. Karta przeglądowa zespołu zabytkowego zasobu własności rolnej Skarbu Państwa.

Ryc. 14. Aleja dojazdowa na teren założenia folwarcznego od strony północnej

Źródło: Karta ewidencyjna dla zespołu folwarcznego w Nowych Patrykach

Ryc. 15. Podwórze gospodarcze od północny z alei dojazdowej

Źródło: Karta ewidencyjna dla zespołu folwarcznego w Nowych Patrykach

Ryc. 16. Folwark od strony południowej. Widok zza rzeki

Źródło: Karta ewidencyjna dla zespołu folwarcznego w Nowych Patrykach

Ryc. 17. Stajnia – chlewnia, elewacja południowa
Źródło: Karta ewidencyjna dla zespołu folwarcznego w Nowych Patrykach

Ryc. 18. Obora – owczarnia. Widok od strony północno-wschodniej

Źródło: Karta ewidencyjna dla zespołu folwarcznego w Nowych Patrykach

Ryc. 19. Widok na zespół czworaków od strony folwarku

Źródło: Karta ewidencyjna dla zespołu folwarcznego w Nowych Patrykach

4. Szata roślinna obiektu oraz fauna

4.1. Szata roślinna parku i jej przekształcenia

Skrócona inwentaryzacja roślin z 1974 roku²⁷ wykazuje, że w parku występował drzewostan liściasty w liczbie około 280 szt. w wieku 90-100 lat. Przecięty obwód drzew wynosił wówczas 100-120 cm. Skład gatunkowy drzewostanu tworzyła lipa drobnolistna (*Tilia cordata*), dąb szypułkowy (*Quercus robur*), klon pospolity (*Acer platanoides*). W podroście występowały wyżej wymienione gatunki drzew w wieku 20-40 lat, mocno zaniedbane. Runo zachwaszczone było roślinnością synantropijną i ruderalną. Inwentaryzacja drzewostanu wykonana w 2017 r. wykazała stosunkowo duże zmiany w dendroflorze parkowej. W parku widoczne są ślady po wycince wielu drzew. Z analizy opisu historycznego parku wynika, że z parku wycięte zostały m.in. dęby, świerki, brzozy i kasztanowce²⁸. Runo parkowe miejscowo jest nadal zachwaszczone roślinnością synantropijną i ruderalną, aczkolwiek stan zbiorowiska roślinnego występującego na terenie analizowanego obiektu należy uznać za stosunkowo dobry. Występuje tu wiele gatunków charakterystycznych i są one w dość dobrej kondycji. Park po wielu latach od zaniechania prac pielęgnacyjnych pod wpływem wtórnej sukcesji odtworzył typową strukturę roślinną, zgodną z typem roślinności potencjalnej.

Zbiorowisko występujące na terenie parku jest zbliżone składem florystycznym do grądu subkontynentalnego (9170-2, Kod Physis: 41.262, częściowo 41.263). Grąd subkontynentalny reprezentuje grupę lasów dębowo-grabowych we wschodniej części Europy Środkowej oraz w Europie Wschodniej. W Polsce występuje na obszarach znajdujących się pod wpływem klimatu umiarkowanie kontynentalnego i osiąga zachodnią granicę zasięgu geograficznego, która przebiega w okolicach terenu opracowania. W typologicznej klasyfikacji siedlisk leśnych odpowiednikami grądu subkontynentalnego są: las mieszany świeży, las mieszany wilgotny, las świeży, las wilgotny oraz las mieszany wyżynny i las wyżynny.

Grąd subkontynentalny jest zbiorowiskiem o złożonej, wielopoziomowej strukturze, w którym drzewostan składa się zwykle z 3 lub 4 warstw i zbudowany jest najczęściej z dębu szypułkowego (*Quercus robur*), graba (*Carpinus betulus*), lipy drobnolistnej (*Tilia cordata*) i klonu pospolitego (*Acer platanoides*). W północno-wschodniej Polsce stałym elementem najwyższej warstwy drzew, wyraźnie górującej nad pułapem koron innych gatunków, jest świerk (*Picea abies*). Ponadto w drzewostanie występują: dąb bezszypułkowy (*Quercus petraea*), klon jawor (*Acer pseudoplatanus*), brzozy – brodawkowata (*Betula pendula*) i omszona (*B. pubescens*), osika (*Populus tremula*) i jabłoń dzika (*Malus sylvestris*) oraz modrzew polski (*Larix decidua* subsp. *polonica*) (w granicach zasięgu); na siedliskach wilgotnych również jesion wyniosły (*Fraxinus excelsior*), olsza czarna (*Alnus glutinosa*) oraz wiązy – górski (*Ulmus glabra*), polny (*U. minor*) i szypułkowy (*U. laevis*). Na terenie analizowanego obiektu z drzewostanu zostały usunięte dęby, brzozy i świerki. Z drzew charakterystycznych dla tego typu zbiorowiska nie występują klony jawory, dęby bezszypułkowe olsze czarne, topole osiki i modrzewie. W podszycie pojawiają się natomiast liczne siewki lipy, graba, klonów, jesionów i dębów, co świadczy o próbie odbudowania typowego dla obszaru składu gatunkowego.

Warstwa krzewów w grądzie subkontynentalnym może być w różnym stopniu rozwinięta, zazwyczaj jest lepiej wykształcona na siedliskach żyzniejszych i wilgotniejszych.

²⁷ Skrócona ewidencja parku w Nowych Patrykach. Opr. Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. 1974.

²⁸ Gatunki te wraz z lipą wymienione zostały w decyzji o wpisaniu parku do rejestru zabytków (1978 r.) jako główne gatunki występujące na terenie parku. W chwili obecnej na terenie parku występują ich pojedyncze egzemplarze.

Oprócz podrostu drzew w jej skład wchodzi: leszczyna pospolita (*Corylus avellana*), trzmieliny – pospolita (*Euonymus europaea*) i brodawkowata (*E. verrucosa*), kruszyna pospolita (*Frangula alnus*), czeremcha zwyczajna (*Padus avium*), głóg jednoszyjkowy (*Crataegus monogyna*), suchodrzew pospolity (*Lonicera xylosteum*), kalina koralowa (*Viburnum opulus*) i jarzab pospolity (*Sorbus aucuparia*), rzadziej inne gatunki, np. wawrzynek wilczelyko (*Daphne mezereum*) czy kłokoczka południowa (*Staphylea pinnata*) (w południowych rejonach Polski). W warstwie krzewów analizowanego obiektu występuje wiele z gatunków typowych dla tego zbiorowiska. Leszczyny, trzmieliny i głogi występują na terenie parku licznie.

Warstwa zielna w grądzie subkontynentalnym pokrywa zwykle od 40 do 100% powierzchni płatów. W czasie aspektu wczesnowiosennego wypełniają ją takie gatunki, jak: zawilec – gajowy (*Anemone nemorosa*) i żółty (*A. ranunculoides*), przyłaszczka pospolita (*Hepatica nobilis*), groszek wiosenny (*Lathyrus vernus*), kokorycze – pusta (*Corydalis cava*) i pełna (*C. solida*), rutewka zdrojowata (*Isopyrum thalictroides*), ziarnopłon wiosenny (*Ficaria verna*), miodunka ćma (*Pulmonaria obscura*). W przeciętnych warunkach siedliskowych do najczęściej występujących gatunków rozwijających się w okresach późniejszych należą: gwiazdnica wielkokwiatowa (*Stellaria holostea*), gajowiec żółty (*Galeobdolon luteum*), podagrycznik pospolity (*Aegopodium podagraria*), prosownica rozpięchła (*Milium effusum*), dąbrówka rozłogowa (*Ajuga reptans*), czworolist pospolity (*Paris quadrifolia*), przytulia (marzanka) wonna (*Galium odoratum*), czerniec gronkowy (*Actaea spicata*), fiołek leśny (*Viola reichenbachiana*), kokoryczka wielkokwiatowa (*Polygonatum multiflorum*), jaskier kosmaty (*Ranunculus lanuginosus*), zerwa kłosowa (*Phyteuma spicatum*), nercznice – samcza (*Dryopteris filix-mas*) i krótkoostna (*D. carhusiana*), konwalijka dwulistna (*Maianthemum bifolium*) i inne. Gatunkami charakterystycznymi zespołu *Tilio-Carpinetum* są: turzyca orzęsiona (*Carex pilosa*) i jaskier kaszubski (*Ranunculus cassubicus*), a walor gatunków regionalnie wyróżniających mają: przytulinka wiosenna (*Cruciata glabra*), trzmielina brodawkowata (*Euonymus verrucosus*) i przytulia Schultesa (*Galium schultesii*). W słabo wykształconej warstwie mszystej najczęściej występują: żurawiec falisty (*Atrichum undulatum*), gatunki z rodzaju krótkosz – (*Brachthecium oedipodium*, *B. rutabulum*, *B. velutinum*), dzióbkwiec Zetterstedta (*Eurhynchium angustriete*), merzyk pokrewny (*Plagiomnium affine*) oraz płózymerzyki – kończysty (*P. cuspidatum*) i fałdowany (*P. undulatum*). Zbiorowisko jest podstawową ostoją eutroficznych gatunków lasowych, w tym także wielu gatunków podlegających ochronie gatunkowej, jak np. wawrzynek wilczelyko (*Daphne mezereum*), lilia złotogłów (*Lilium martagon*) czy orlik pospolity (*Aquilegia vulgaris*). Wiele z tych gatunków występuje również na terenie objętym analizą. Na szczególną uwagę zasługuje bardzo licznie występujące w runie parkowym: zawilec gajowy i żółty, fiołek leśny, przyłaszczka pospolita i podagrycznik pospolity. Popularne są ponadto bylica pospolita, glistnik jaskółcze ziele, mniszek zwyczajny, krwawnik pospolity, łopiany i pokrzywa zwyczajna.

Reprezentatywnymi gatunkami dla grądu subkontynentalnego są: grab pospolity (*Carpinus betulus*), lipa drobnolistna (*Tilia cordata*), dąb szypułkowy (*Quercus robur*), turzyca orzęsiona (*Carex pilosa*), jaskier kaszubski (*Ranunculus cassubicus*), przytulinka wiosenna (*Cruciata glabra*), trzmielina brodawkowata (*Euonymus verrucosa*) i przytulia Schultesa (*Galium schultesii*), rutewka zdrojowata (*Isopyrum thalictroides*), gwiazdnica wielkokwiatowa (*Stellaria holostea*), przyłaszczka pospolita (*Hepatica nobilis*), gajowiec żółty (*Galeobdolon luteum*), podagrycznik pospolity (*Aegopodium podagraria*), prosownica rozpięchła (*Milium effusum*), dąbrówka rozłogowa (*Ajuga reptans*), czworolist pospolity (*Paris quadrifolia*), przytulia wonna (*Galium odoratum*), czerniec gronkowy (*Actea spicata*), fiołek leśny (*Viola reichenbachiana*), kokoryczka wielkokwiatowa (*Polygonatum multiflorum*),

jaskier kosmaty (*Ranunculus lanuginosus*), zerwa kłosowa (*Phyteuma spicatum*), nieczelnica samcza (*Dryopteris filix-mas*).

Roślinność porastająca park pozostaje w częściowym związku z historią powstania i przemianami jakim podlegał ten teren w przeszłości i obecnie. Czynnikiem ekologicznym dużej rangi wpływającym w sposób bardzo widoczny i zarazem niekorzystny na skład roślinności całego parku była działalność człowieka. Przejawiała się ona m.in. wycinaniem starodrzewia oraz brakiem należytej gospodarki i pielęgnacji nad całym parkiem. Skład florystyczny i intensywność rozwoju roślinności na obszarze całego parku jest dobrym wskaźnikiem aktualnych warunków środowiskowych. Zasobność siedlisk należy uznać za dobrą. Nie występują tu zewidencjonowane pomniki przyrody.

4.2. Zestawienie tabelaryczne zinwentaryzowanych obiektów

Tabela 2. Zestawienie tabelaryczne zinwentaryzowanych obiektów - inwentaryzacja i waloryzacja drzewostanu (pojedyncze obiekty)

Lp.	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Typ	Rodzaj	Obwód pnia na wys. 1,3 m (cm) / pow. (m ²)	Rozpiętość korony (m)	Wysokość (m)	Opis uzupełniający	Waloryzacja (stan zdrowotny / żywotność)	Waloryzacja (obiekty wyróżniające się)
1	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	246	10	13	Korona od wysokości 5m, lekki posusz w koronie, korona zdeformowana, nasada wielokonarowa na wys. 4,5m z kieszeniami, pojedyncze obłamane gałęzie zalegające w koronie, obłamany główny przewodnik, pień lekko pochylony, pojedyncze odrosty pniowe, pęknięcie mrozowe od wys. 0,5m do 2m, podejrzenie komina, nieznaczne zaburzenie statyki drzewa.	B	-
2	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	182	6	15	Drzewo lekko pochylone, korona od wys. 6m, pojedyncze suche i obłamane gałęzie, rozwidlenie U-kształtne na wys. 7m, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), w szyję korzeniową wrosnięta siewka wiązu szypułkowego (<i>Ulmus laevis</i>), napływy korzeniowe.	A	-
3	<i>Picea abies</i>	Świerk pospolity	D	I	126	5	10	Drzewo pochylone, średnia asymetria korony, pojedyncze suche gałęzie pod koroną, strzała oczyszczona do wys. 4m, napływy korzeniowe, przy ziemi ślady po usuniętych siewkach, nieznacznie zaburzona statyka.	A	-

4	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	167	7	17	Korona od wys. 5m, silna asymetria korony, pojedyncze suche gałęzie, rozwidlenie U-kształtne na wys. 7m, pień lekko łukowato wygięty, spłaszczony, wrzecionowata zablizniona rana wgłębna wypełniona próchnem na wysokości 1,1m o wymiarach 0,12x0,4m, napływy korzeniowe.	A	-
5	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	170	8	15	Korona od wys. 2m, korona zdeformowana, asymetryczna, ślady po cięciach korygujących w koronie, pojedyncza jemioła (<i>Viscum album</i>), zablizniony ślad po odciętym konarze na wys. 2,5m o średnicy 0,3m, pień łukowato wygięty, pojedyncze odrosty pniowe, napływy korzeniowe.	A	-
6	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	161	7	18	Korona zdeformowana od wys. 8m, lekka asymetria korony, pojedyncze suche gałęzie, pień silnie łukowato wygięty, lekkie pęknięcia mrozowe na pniu od ziemi do wys. 2m, wyraźne napływy korzeniowe.	A	-
7	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	185	11	14	Korona od wys. 2m, pojedyncze suche i obłamane gałęzie, w tym pod koroną, wyraźne wypróchnienie pnia, podejrzenie komina, zabliznione ślady po obłamanym konarze z wypróchnieniem na wys. 2m, wyraźne napływy korzeniowe.	A	-
8	<i>Fraxinus excelsior</i>	Jesion wyniosły	D	L	320	12	18	Drzewo rośnie na niewielkiej skarpie, lekka asymetria korony, z dużym prawdopodobieństwem drzewo martwe, do obserwacji, do pozostawienia do naturalnego rozkładu.	C	-
9	<i>Ulmus laevis</i>	Wiąz szypułkowy	D	L	86	4	9	Drzewo rosnące na skarpie, korona od wys. 3m, pojedyncze suche gałęzie, napływy korzeniowe, odsłonięty system korzeniowy.	A	-
10	<i>Malus domestica</i>	Jabłoń domowa	DWP	L	66; 47	4	6,5	Drzewo rośnie na skarpie, drzewo nieznacznie zagłuszone, korona od wys. 1m, zdeformowana koronka, pojedyncze suche gałęzie, rozwidlenie U-kształtne na wys. 1m, pomiędzy przewodnikami siewka jabłoni domowej (<i>Malus domestica</i>) o obwodzie 40cm.	A	-
11	<i>Crataegus monogyna</i>	Głóg jednoszyjkowy	D	L	45	3,5	5,5	Korona od wys. 1,5m, pojedyncze obłamane gałęzie, w szyję korzeniową wrośnięta siewka klonu pospolitego (<i>Acer platanoides</i>).	A	-

12	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Kasztanowiec biały	D	L	290	9	17	Drzewo o dużej żywotności, zdeformowana korona, jeden z głównych przewodników obłamany na wys. 4m, wyraźne rozłamanie wzdłużne pnia, na pniu wyraźne zgrubienia, najgrubsze z nich od wys. 0,5m do 2m, komin, liczne okazałe odrosty pniowe o obwodzie do 50cm, wrosnięte ciało obce - sznurek, napływy korzeniowe.	B	AA
14	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	43	3,5	4,5	Korona od wys. 2m, rozwidlenie V-kształtne na wys. 2m, niewielka wrzecionowata rana przy ziemi.	A	-
15	<i>Crataegus monogyna</i>	Głóg jednoszyjkowy	D	L	33	3	4,5	Korona od wys. 1m, odrost - rozwidlenie V-kształtne na wys. 1,3, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>).	A	-
16	<i>Crataegus monogyna</i>	Głóg jednoszyjkowy	D	L	30	3	4,5	Korona od wys. 1m, pień lekko łukowato wygięty i zdeformowany.	A	-
17	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	50	4,5	7,5	Korona od wys. 3m, pień łukowato wygięty przy ziemi, ograniczenie rozwoju związane z sąsiedztwem dworu.	A	-
18	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	50	4,5	7,5	Korona od wys. 4m, ograniczony rozwój związany z sąsiedztwem dworu.	A	-
19	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	58	4,5	7	Drzewo lekko zagłuszone, rozwidlenie V-kształtne na wys. 1,3m, pojedyncze obłamane gałęzie, przewodnik zrosnięty na wys. 2m, ograniczony rozwój związany z sąsiedztwem dworu.	B	-
20	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	DWP	L	54; 46	5	8,5	Rozwidlenie U-kształtne na wys. 0,8m, pojedyncze obłamane gałęzie, odrosty pniowe, korona od wysokości 0,5m.	A	-
22	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	44	4,5	8,5	Korona od wys. 1,5m, rozwidlenie typu ostre V na wys. 2,5m.	A	-
23	<i>Ulmus laevis</i>	Wiąz szypułkowy	D	L	61	4,5	8,5	Asymetryczna korona od ziemi, pojedyncze suche gałęzie, drzewo rośnie na skarpie.	A	-
24	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Kasztanowiec biały	D	L	264	4,5	7,5	Wyraźnie zdeformowana korona z licznymi odrostami, pień silnie wypróchniały z licznymi dziuplami, niezidentyfikowane owocniki grzybów na pniu, liczne wylamania, wypróchnienia, ciała obce w pniu - sznurki, nabiegi korzeniowe, mimo licznych ubytków drzewo zachowuje dużą żywotność.	C	-
25	<i>Ulmus laevis</i>	Wiąz szypułkowy	D	L	67	4,5	10	Korona od wys. 2m, pień lekko wygięty, pojedyncze	A	-

								odrosty pniowe.		
26	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	DWP	L	32; 40	3,5	5	Korona od wys. 1m, rozwidlenie typu ostre V na wys. 0,5m, pnie łukowato wygięte, wrzecionowata rana wzdłużna od wys. 0,3m do 1,3m z wypróchnieniem.	B	-
27	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	40	4	7,5	Korona od wys. 2m, pień lekko łukowato wygięty przy ziemi.	A	-
28	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	38	3,5	6,5	Korona od ziemi, lekka asymetria korony.	A	-
29	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	118	8,5	12	Korona od wys. 2m, rozwidlenie V-kształtne na wys. 2m, ciała obce w pniu, pień obwiązany z przybitymi deskami.	A	-
30	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	DWP	L	262; 227	10	19	Korona od wys. 4m, duża ilość jemioli (<i>Viscum album</i>), pojedyncze suche gałęzie, rozwidlenie V-kształtne na wys. 1m, w przewodniku o obwodzie 262cm rozwidlenie U-kształtne na wys. 7m, zabliźnione ślady po cięciach korygujących, nieznacznie wyniesiona szyja korzeniowa.	B	AA
31	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	187	7	17	Korona od wys. 12m, pojedyncze okazałe odrosty na pniu, średnia ilość jemioli (<i>Viscum album</i>).	A	-
32	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	167	7	16	Korona od wys. 12m, duża ilość jemioli (<i>Viscum album</i>), podejrzenie próchnicy podstawy pnia, pęknięcie wzdłużne od ziemi do wys. 12m, wyraźne napływy korzeniowe, zaburzenie statyki drzewa, możliwość wykrotu.	C	-
33	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	145	9	13	Korona od wys. 2,5m, pień łukowato wygięty, wyraźne łuszczenie kory, niewielkie rany wgłębne pnia, nieliczne odrosty pniowe, liczne napływy korzeniowe.	A	-
34	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	135	9	17	Drzewo lekko pochylone, rozwidlenie V-kształtne na wys. 5m.	A	-
35	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	133	5,5	17	Drzewo lekko pochylone, zabliźniony ślad po obłamanym konarze na wys. 2,5m, rozwidlenie V-kształtne na wys. 7m.	A	-
36	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	DWP	L	40; 19; 43; 28; 31; 27; 45; 45; 62	8	9	Pojedyncze obłamane gałęzie w koronie, forma wielopniowa, przewodnik zrosnięty przy ziemi oraz do wys. 2m, liczne odrosty korzeniowe.	B	-
37	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	31	3	4,5	Korona asymetryczna, pień lekko łukowato wygięty.	A	-

38	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Kasztanowiec biały	D	L	191	8	16	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, gniazdo na wys. 2m, ślad po obłamany przewodniku, wypróchnienie - komin, ciała obce w pniu, napływy korzeniowe.	B	-
39	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	DWP	L	42; 26; 20	4	5	Drzewo lekko pochylone przy ziemi, korona od wys. 1m, rozwidlenie V-kształtne na wys. 0,3m i 0,6m.	A	-
40	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	46	3,5	6	Korona od wys. 2m, pień łukowato wygięty.	A	-
41	<i>Fraxinus excelsior</i>	Jesion wyniosły	D	L	117	8	15	Silna asymetria korony, łukowato wygięta, pojedyncze suche gałęzie, pień łukowato wygięty, jeden z przewodników odcięty przy ziemi z odrostami, zabliźnione ślady po cięciach pielęgnacyjnych, rany powierzchniowe na pniu, niewielka rana wgłębna przy ziemi, napływy korzeniowe.	B	-
42	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	180	8	18	Korona od wys. 10m, pojedyncze suche gałęzie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), zabliźnione ślady po odciętych gałęziach i usuniętych odrostach korzeniowych.	A	-
43	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	220	8	18	Korona od wys. 7m, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), pojedyncze suche gałęzie, zabliźniony ślad po odciętym konarze z wypróchnieniem na wys. 1m, komin, potencjalne stanowisko pachnicy dębowej (<i>Osmoderma eremita</i>), napływy korzeniowe.	A	-
44	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	165	9	17	Korona od wys. 4m, zabliźniony ślad po odciętym konarze, niewielkie dziuple, napływy korzeniowe.	A	-
45	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	227	9	18	Korona od wys. 9m, pojedyncze suche gałęzie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie V-kształtne na wys. 7m, listwa mrozowa od wys. 0,5m do 2,5m, napływy korzeniowe.	A	-
46	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	DWP	L	191; 132	10	17	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie V-kształtne przy ziemi, napływy korzeniowe.	A	-
47	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	160	7	18	Lekka asymetria korony, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), pień łukowato wygięty na wys. 7m, pojedyncze odrosty pniowe.	A	-
48	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	163	6,5	19	Korona od wys. 10m, pojedyncze suche i obłamane gałęzie, duża ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), pień lekko	A	-

								łukowato wygięty, niewielkie rany powierzchniowe pnia.		
49	<i>Corylus avellana</i>	Leszczyna pospolita	K	L	30; 36; 23; 25; 25 (12 m ²)	4	4	Krzew o naturalnej formie, pojedyncze obłamane gałęzie, przewodniki zrosnięte przy ziemi.	A	-
50	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Kasztanowiec biały	D	L	145	5,5	12	Korona od wys. 4m, pojedyncze suche gałęzie, niewielkie rany wgłębne, napływy korzeniowe.	A	-
51	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	220	6	17	Korona od wys. 4m, pojedyncze suche gałęzie, duża ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), ślady po odciętym przewodniku na wys. 1m, komin, częściowe wypróchnienie pnia z rozległym ubytkiem wgłębny od ziemi do wys. 4m.	C	-
52	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	39	4	5	Lekka deformacja korony, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), niewielkie pochylenie pnia, rozwidlenie U-kształtne na wys. 2m, pień zrosnięty na wys. 2m z drzewem nr 53.	A	-
53	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	37	4	5	Pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), lekka deformacja korony, niewielkie pochylenie pnia, zrosnięty na wys. 2m z drzewem nr 52.	A	-
54	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	81	3	7	Drzewo martwe, korona od wys. 3m.	D	-
55	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	193	5	16	Korona od wys. 8m, duża ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), ślad po odciętym przewodniku o średnicy 0,7m na wys. 1m, odrost przy ziemi o obwodzie 32cm, drzewo zrosnięte przy ziemi z obiektem nr 56.	C	-
56	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	82	4,5	7,5	Korona asymetryczna, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), ślady po odciętych gałęziach, zrosnięty przy ziemi z drzewem nr 55 - wrasta w jego koronę.	B	-
58	<i>Corylus avellana</i>	Leszczyna pospolita	K	L	15 m ²	4,5	4	Pojedynczy krzew o naturalnej formie, pojedyncze suche i obłamane gałęzie, zablźnione rany po odciętym przewodniku.	A	-
59	<i>Corylus avellana</i>	Leszczyna pospolita	K	L	18 m ²	5	4,5	Pojedynczy krzew o naturalnej formie, pojedyncze suche i obłamane gałęzie, zablźnione rany po odciętym przewodniku.	A	-

60	<i>Corylus avellana</i>	Leszczyna pospolita	K	L	15 m ²	4	4	Pojedynczy krzew o naturalnej formie, pojedyncze suche i obłamane gałęzie, zablźnione rany po odciętych przewodniku.	A	-
61	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Kasztanowiec biały	D	L	167	5	12	Korona asymetryczna, pojedyncze suche gałęzie, zablźnione rany po odciętych konarach, rozwidlenie V-kształtne na wys. 3m, liczne odrosty pniowe, komin, drzewo dziuplaste.	B	-
62	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Kasztanowiec biały	D	L	181	6,5	15,5	Korona asymetryczna, zdeformowana, pojedyncze suche gałęzie, liczne zablźnione rany po cięciach, czopy z pędami regeneracyjnymi, rozwidlenie V-kształtne na wys. 7m, napływy korzeniowe.	A	-
63	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	144	7	12	Korona łukowato wygięta, pojedyncze suche gałęzie, jeden z głównych przewodników odcięty na wys. 1,7m z wypróchnieniem, rozwidlenie typu ostre V na wys. 3,5m z kieszenią, odrosty pniowe.	A	-
64	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	156	7	18	Korona asymetryczna, łukowato wygięta, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), zablźnione ślady po odciętych konarach, czopy, pęknięcie mrozowe od wys. 0,5m do 2,5m, napływy korzeniowe.	B	-
65	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	130	7	18	Korona od wys. 10 m, lekka asymetria korony, pojedyncze suche gałęzie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), napływy korzeniowe.	B	-
66	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	105	6,5	16	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, liczne niezablźnione ślady po odcięciu konarów - czopy.	A	-
67	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	152	8	18	Korona od wys. 5m, pojedyncze suche gałęzie, ślady po odciętych przewodniku z wypróchnieniem na wys. 1m oraz 2,5m, rozwidlenie V-kształtne w koronie.	A	-
69	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	154	8	17	Korona od wys. 4m, lekka asymetria korony, kolizja systemu korzeniowego z budynkiem ujęcia wody.	A	-
70	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	162	6,5	17	Korona od wys. 7m, lekki posusz w koronie, pojedyncze suche gałęzie, duża ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), napływy korzeniowe, odrosty korzeniowe, ślady po usuniętych odrostach.	B	-

71	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	180	7	19	Zabliźnione rany po odciętych konarach, pień zdeformowany, lekko łukowato wygięty, pochylony, z niewielkimi dziuplami, pojedyncze odrosty pniowe, napływy korzeniowe.	B	-
72	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	242	8	18	Średnia jemiola, liczne odrosty pniowe, wyraźne napływy korzeniowe, wrosnięte ciała obce - sznurki, pojedyncze suche konary i gałęzie, lekki posusz.	B	-
73	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	181	7	17	Drzewo pochylone, korona od wys. 5m, zalegająca materia organiczna w koronie, okazałe odrosty pniowe, ciało obce w pniu - druty, nieznacznie zaburzona statyka.	B	-
74	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	128	7	17	Korona od wys. 5m, pojedyncze suche gałęzie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), niewielkie rany powierzchniowe pnia.	A	-
75	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	84	5,5	7	Lekka asymetria korony, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), pień pochylony, odcięty odrost pniowy na wys. 2m - czop o długości 1,5m.	B	-
76	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	208	8	18	Korona asymetryczna, pojedyncze suche gałęzie, duża ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), pień lekko łukowato wygięty.	B	-
77	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	228	9,5	19	Silna asymetria korony, pojedyncze suche gałęzie, duża ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie typu ostre V na wys. 3m.	B	-
78	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	158	6,5	18,5	W koronie pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), ślady po obłamanych konarach, jeden z konarów obłamany na wys. 7m z wypróchnieniem, pęknięcie wzdłużne pnia od ziemi do wys. 6m, listwa mrozowa, odrosty pniowe, pojedyncze dziuple, napływy korzeniowe.	B	-
79	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	163	7,5	17,5	Korona od wys. 6m, asymetryczna, pojedyncze suche gałęzie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), ciało obce w pniu, napływy korzeniowe.	A	-
80	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	DWP	L	34; 32; 21	4,5	6	Niewielkie rany powierzchniowe na gałęziach, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), forma wielopniowa, przewodnik zrosnięty przy ziemi.	A	-
81	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	160	6	19	Korona od wys. 9m, pojedyncze suche gałęzie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), na pniu niewielkie	A	-

								zabliźnione rany powierzchniowe, napływy korzeniowe.		
82	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	186	6,5	17	Korona od wys. 5m, lekka asymetria korony, pojedyncze suche gałęzie, pień łukowato wygięty, niewielkie rany powierzchniowe na pniu, napływy korzeniowe.	A	-
83	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	250	6,5	17	Duża ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), jeden z przewodników obłamany, wyraźna rana wgłębna z odkrytym drewnem od ziemi do wys. 4m, częściowy komin, pojedyncze odrosty pniowe, pojedyncze dziuple, zaburzona statyka.	C	-
84	<i>Sambucus nigra</i>	Bez czarny	K	L	8 m ²	3	3	Pojedynczy krzew o naturalnej formie.	A	-
85	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	DWP	L	68; 61; 104; 36	9	11	Przewodniki zrosnięte przy ziemi oraz do wys. 1,5m, niezabliźnione rany po odcięciu przewodników przy ziemi, drzewo obrośnięte pnączem.	A	-
87	<i>Sambucus nigra</i>	Bez czarny	K	L	2 m ²	1,5	2	Pojedynczy krzew o zdeformowanej koronie po wyraźnych cięciach.	B	-
88	<i>Fraxinus excelsior</i>	Jesion wyniosły	DWP	L	36; 37	2	3	Drzewo zdeformowane po wyraźnych cięciach z pojedynczymi odrostami pniowymi.	C	-
89	<i>Fraxinus excelsior</i>	Jesion wyniosły	DWP	L	43; 43; 42; 40; 40	3,5	4	Drzewo zdeformowane po wyraźnych cięciach z pojedynczymi odrostami pniowymi.	C	-
90	<i>Fraxinus excelsior</i>	Jesion wyniosły	D	L	190	4,5	11	Zdeformowana korona, lekki posusz, pojedyncze suche gałęzie, wyraźne ślady po cięciach pielęgnacyjnych - czopy i odrosty pniowe, zgrubienie szyi korzeniowej.	B	-
91	<i>Sambucus nigra</i>	Bez czarny	K	L	15 m ²	4	4	Lekki posusz, pojedyncze suche i obłamane gałęzie.	C	-
92	<i>Sambucus nigra</i>	Bez czarny	K	L	11 m ²	4	4	Lekki posusz, pojedyncze suche i obłamane gałęzie.	B	-
93	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	DWP	L	41; 32	4	8	Korona od wys. 2m, przewodniki zrosnięte przy ziemi.	A	-
94	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	199	7	17,5	Korona od wys. 3m, pojedyncze suche gałęzie, duża ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), lekkie deformacje pnia.	B	-
95	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	64	4,5	7	Korona od wys. 2m, pojedyncze suche gałęzie.	A	-
96	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	193	6	19	Korona od wys. 10m, ślady po odcięciu i obłamaniu gałęzi, ślady po wyłamanej głównej konarze na wys. 7m, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), nieliczne zgrubienia na pniu.	B	-

97	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	134	5	13	Korona zdeformowana, pojedyncze suche gałęzie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie V-kształtne na wys. 3m z wielką kieszenią, pień wygięty.	B	-
98	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	100	4	9	Drzewo martwe, jeden z głównych przewodników obłamany przy ziemi.	D	-
99	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	187	9	17	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie U-kształtne na wys. 4m, pień silnie łukowato wygięty, malowniczy pokrój.	A	-
100	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	160	8	16	Lekka asymetria korony, pojedyncze suche gałęzie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie V-kształtne na wys. 2m - odrost pniowy, rośnie na szczycie skarpy.	A	-
101	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	115	4,5	11	Lekki posusz w koronie, suche konary na szczycie korony, pojedyncze suche i zalegające w koronie gałęzie, rozwidlenie U-kształtne, pień lekko łukowato wygięty, ciało obce na wys. 2,5m - drut do usunięcia.	B	-
102	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	132	6	17,5	Lekka asymetria korony, pojedyncze suche gałęzie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>).	A	-
103	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	DWP	L	110; 150	10	19	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie typu ostre V od ziemi do wys. 1,2m, okazałe odrosty pniowe.	A	-
104	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	140	6	19	Korona od wys. 8m, pojedyncze obłamane gałęzie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>).	A	-
105	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	152	5,5	17	Pień silnie wygięty od wys. 8m, wypróchnienie pnia w dolnej części z próchnicą podstawy pnia, podejrzenie komina, zaburzona statyka.	C	-
106	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	115	5	12	Lekka asymetria korony, pojedyncze suche gałęzie, odcięte odrosty pniowe.	A	-
107	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	189	7	15	Korona od wys. 4m, asymetryczna, pień lekko pochylony, nieznacznie zaburzona statyka.	A	-
108	<i>Fraxinus excelsior</i>	Jesion wyniosły	D	L	29	3	4	Drzewo o zdeformowanej koronie, odcięty przewodnik, liczne odrosty, obrośnięte chmielem zwyczajnym (<i>Humulus lupulus</i>).	C	-

110	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	223	8	19	Korona od wys. 5m, lekka asymetria korony, pojedyncze suche gałęzie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rośnie na szczycie skarpy.	A	-
111	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	162	7,5	17	Rozwidlenie U-kształtne na wys. 4m, jeden z przewodników obłamany, duża ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), napływy korzeniowe, przy ziemi odrosty pniowe, największy o obwodzie 40cm.	B	-
112	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	DWP	L	28; 27	3,5	6	Rozwidlenie V-kształtne na wys. 0,9m, pień lekko pochylony przy ziemi.	A	-
113	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	36	3	4	Korona od wys. 2m, przewodnik obłamany na wys. 4m.	B	-
114	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	26	3	6	Korona od wys. 3m.	A	-
115	<i>Salix caprea</i>	Wierzba iwa	DWP	L	54; 27	4	6	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, rozwidlenie V-kształtne na wys. 1,2m, rośnie wewnątrz ruin dworu.	A	-
116	<i>Salix caprea</i>	Wierzba iwa	D	L	48	3,5	6	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, rozwidlenie V-kształtne na wys. 1,4m, pień łukowato wygięty przy ziemi, rośnie wewnątrz ruin dworu.	A	-
117	<i>Salix caprea</i>	Wierzba iwa	D	L	49	3,5	7	Rozwidlenie V-kształtne na wys. 2,5m, rośnie wewnątrz ruin dworu.	A	-
118	<i>Salix caprea</i>	Wierzba iwa	D	L	39	3,5	7	Pień lekko pochylony, pojedyncze odrosty pniowe, rośnie wewnątrz ruin dworu.	A	-
119	<i>Salix caprea</i>	Wierzba iwa	D	L	50	3,5	7	Rozwidlenie V-kształtne na wys. 1,7m, rośnie wewnątrz ruin dworu.	A	-
120	<i>Salix caprea</i>	Wierzba iwa	D	L	40	3	7	Korona od wys. 2m, rośnie wewnątrz ruin dworu.	A	-
121	<i>Salix caprea</i>	Wierzba iwa	D	L	52	4	8	Korona od wys. 3m, pojedyncze suche gałęzie, rośnie wewnątrz ruin dworu.	A	-
122	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	56	4	8	Korona od wys. 2m, rośnie wewnątrz ruin dworu.	A	-
123	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	220	10	17	Drzewo lekko pochylone, korona od wys. 3m, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), zgrubienia na pniu do wys. 1m, liczne odrosty pniowe i korzeniowe, napływy korzeniowe, wyniesiona szyja korzeniowa z nieznacznie odsłoniętym systemem korzeniowym, zaburzona statyka, rośnie na szczycie skarpy.	A	-

124	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	250	9	17	Drzewo pochylone, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), pień zdeformowany, wypróchniały wewnątrz, komin, liczne rozpęknięcia i dziuple, w tym przy ziemi, zalegająca materia organiczna, liczne odrosty korzeniowe - największy o obwodzie 60cm, wyniesiona szyja korzeniowa, zaburzona statyka.	C	-
125	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	DWP	L	61; 57	7	15	Korona od wys. 2m, przewodnik zrosnięty przy ziemi.	A	-
126	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	47	4	9	Korona od wys. 2m, niewielkie rany powierzchniowe pnia.	A	-
127	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	40	3	8	Korona od wys. 2m, asymetryczna.	A	-
128	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	DWP	L	21; 22	3	4	Korona od ziemi, rozwidlenie typu ostre V na wys. 1m.	A	-
129	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	104	4	12	Korona od wys. 3m, asymetryczna, zabliźnione ślady po odciętych gałęziach, rozwidlenie V-kształtne na wys. 6m, ciało obce w pniu na wys. 1,5m - drut.	A	-
130	<i>Crataegus monogyna</i>	Głóg jednoszyjkowy	DWP	L	25; 35; 25	3,5	5	Korona od wys. 1m, pojedyncze suche gałęzie, wzdłużne rany wgłębne pnia.	A	-
131	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	40	4	5,5	Rozwidlenie V-kształtne na wys. 2,5m, pień lekko łukowato wygięty.	A	-
132	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	144	7,5	15	Korona od wys. 3m, zabliźnione ślady po obłamanych konarach, pojedyncze suche gałęzie i konary, liczne, okazałe odrosty pniowe, odrosty korzeniowe, napływy korzeniowe.	A	-
133	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	39	3,5	6,5	Korona od wys. 2m, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>).	A	-
134	<i>Ulmus laevis</i>	Wiąz szypułkowy	D	L	45	4	4,5	Korona od wys. 2m, pojedyncze suche gałęzie, częściowo odsłonięty system korzeniowy.	A	-
135	<i>Ulmus laevis</i>	Wiąz szypułkowy	D	L	262	9	18	Korona od wys. 8m, pojedyncze suche gałęzie, obłamane konary w koronie, pień lekko pochylony, rana wgłębna z odkrytym drewnem na wys. 5m o wymiarach 90x40cm, liczne odrosty pniowe w tym ślady po ich usuwaniu, wyraźne napływy korzeniowe, nieznacznie zaburzona statyka.	A	AA
136	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	28	2,5	5	Korona od wys. 2m, pień łukowato wygięty.	A	-

137	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Kasztanowiec biały	D	L	164	7	15	Korona od wys. 3m, lekki posusz w koronie, pojedyncze suche gałęzie i konary w tym obłamane na szczycie korony, napływy korzeniowe.	B	-
138	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	52	4	7	Drzewo zagłuszone, korona asymetryczna, pojedyncza ilość jemioli (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie U-kształtne na wys. 2m, w szyję korzeniową wrosnięte drzewo nr 139.	A	-
139	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	175	10	19	Korona od wys. 4m, pojedyncze suche i obłamane gałęzie.	A	-
140	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	210	10	17	Korona od wys. 6m, pojedyncza ilość jemioli (<i>Viscum album</i>), nasada korony z rozwidleniem U-kształtnym, pień pochylony, niewielkie napływy korzeniowe, zaburzona statyka, możliwość wykrotu.	B	-
141	<i>Malus domestica</i>	Jabłoń domowa	D	L	40	3,5	3,5	Korona od wys. 0,5m, rozwidlenie V-kształtne na wys. 1,4m i 1,6m.	A	-
143	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	127	9	13	Korona od wys. 1m, napływy korzeniowe.	A	-
144	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	DWP	L	111; 157	9	19	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, zabliźnione ślady po odciętych gałęziach, rozwidlenie typu ostre V na wys. 1,1m z kieszenią, niewielkie wzdłużne pęknięcie, możliwość wyłamania jednego z przewodników, okazałe odrosty pniowe, napływy korzeniowe.	A	-
145	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	82	5	12	Korona asymetryczna, zdeformowana, jeden z przewodników odcięty na wys. 0,8m, wypróchniały - komin, pień lekko wygięty.	B	-
146	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	168	7,5	18	Korona od wys. 4m, asymetryczna, zabliźnione ślady po cięciach, średnia ilość jemioli (<i>Viscum album</i>), napływy korzeniowe.	A	-
147	<i>Crataegus monogyna</i>	Głóg jednoszyjkowy	D	L	60	4	4,5	Korona od wys. 1,5m, pojedyncze suche gałęzie, średnia ilość jemioli (<i>Viscum album</i>).	A	-
148	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	187	10	18	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, rozwidlenie U-kształtne z niewielką kieszenią na wys. 4,5m, pień lekko pochylony, listwy mrozowe na pniu od wys. 0,5m do 2m oraz od 3m do 4m, napływy korzeniowe, nieznacznie zaburzona statyka.	A	-

149	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	110	6,5	13	Drzewo częściowo zagłuszone, pojedyncze suche gałęzie, pień zdeformowany, łukowato wygięty, rozwidlenie U-kształtne na wys. 4m, napływy korzeniowe.	A	-
150	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	DWP	L	48; 42; 38; 149	8	14,5	Korona asymetryczna, pojedyncze suche gałęzie, pień lekko pochylony, rozwidlenie V-kształtne na wys. 1,9m, od strony parku 3 okazałe odrosty korzeniowe o obwodzie 48cm, 42cm, 38cm.	A	-
151	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	113	7	14,5	Korona asymetryczna od wys. 2m, ślady po cięciach redukujących, pojedyncze odrosty korzeniowe.	A	-
152	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	201	10	19	Korona od wys. 2m, lekki posusz, liczne suche konary i gałęzie, nasada korony 3-konarowa, rozwidlenie U-kształtne na wys. 2,2m, pień nieznacznie pochylony, zabliźnione czopy, podejrzenie komina, ciało obce w pniu - gwóźdź.	B	-
153	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	145	7,5	18	Korona od wys. 5m, pojedyncze suche gałęzie, pień lekko pochylony, łukowato wygięty, napływy korzeniowe, nieznacznie zaburzona statyka.	B	-
154	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	120	5	19	Korona od wys. 9m, pojedyncze suche gałęzie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), pojedyncze odrosty pniowe.	A	-
155	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	128	5,5	18	Korona od wys. 8m, pojedyncze suche gałęzie, suchy konar w rozwidleniu na wys. 4m, niewielkie rany wgłębne pnia.	A	-
156	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	170	9	19	Pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie V-kształtne na wys. 2,5m z niewielką kieszenią, okazałe odrosty pniowe, wyraźne napływy korzeniowe.	A	-
157	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	116	6,5	16	Korona od wys. 2m, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), pień nieznacznie skręcony, odrosty korzeniowe.	A	-
158	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	175	8	20	Wyraźne napływy korzeniowe, pień silnie łukowato wygięty od wys. 0,12m, odrost pniowy o obwodzie 32cm.	A	-
159	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	95	5	14	Korona asymetryczna od wys. 6m, pień silnie łukowato wygięty od wys. 0,1m.	A	-
160	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	188	8	21	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), odrost korzeniowy o obwodzie 19cm,	A	-

								napływy korzeniowe.		
161	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	177	9	15	Korona łukowato wygięta od wys. 7m, pojedyncze suche gałęzie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), odstający konar na wys. 2m, ślady po odciętych odrostach korzeniowych, niewielkie zrosty korzeniowe, lekko zaburzona statyka.	A	-
162	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	109	5	15	Korona od wys. 4m, pojedyncze suche gałęzie i konary, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie V-kształtne na wys. 7m, ciało obce w pniu - drut.	A	-
163	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	133	6,5	20	Korona od wys. 9m, pojedyncze suche gałęzie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), okazałe odrosty korzeniowe.	A	-
164	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	128	7	14	Niezabliźnione ślady po odciętych gałęziach, drzewo lekko pochylone, niewielka powierzchnia rany pnia, zaburzona statyka.	A	-
165	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	186	9	15	Pojedyncze suche konary i gałęzie w koronie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie U-kształtne na wys. 5m, jeden z przewodników obłamany na wys. 12m, okazałe odrosty pniowe, nieznacznie wyniesiona szyja korzeniowa.	B	-
166	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	187	9	14	Pojedyncze suche gałęzie i konary w koronie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie V-kształtne na wys. 2m, nieznacznie zaburzona statyka, możliwość wykrotu.	B	-
167	<i>Prunus cerasifera</i>	Śliwa wiśniowa	D	L	86	3,5	5	Korona od wys. 1m, pojedyncze suche, obłamane i krzyżujące się gałęzie, ślad po obłamanym konarze na wys. 1,6m.	B	-
168	<i>Prunus cerasifera</i>	Śliwa wiśniowa	D	L	71	3,5	5	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, pień pochylony, liczne odrosty pniowe.	B	-
169	<i>Crataegus monogyna</i>	Głóg jednoszyjkowy	D	L	49	5	4	Zdeformowana korona, pień pokładający się, liczne odrosty pniowe.	B	-
170	<i>Crataegus monogyna</i>	Głóg jednoszyjkowy	DWP	L	40; 24	4	5	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, rozwidlenie V-kształtne przy ziemi, ślady po odciętych konarach, wypróchniałe konary.	B	-

171	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	DWP	L	25; 28	3	5	Korona od wys. 0,5m, rozwidlenie V-kształtne przy ziemi.	A	-
172	<i>Corylus avellana</i>	Leszczyna pospolita	K	L	12 m ²	4	4	Pojedynczy krzew o naturalnej formie, pojedyncze suche gałęzie.	A	-
173	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	234	6	18	Drzewo pochylone, ślady po cięciach w koronie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), obłamany główny przewodnik przy ziemi o średnicy 1m, okazałe odrosty pniowe, odrosty korzeniowe, zaburzona statyka.	B	-
174	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	DWP	L	52; 31	5	12	Dwa zrosnięte ze sobą drzewa na wys. 2m, korona od wys. 1m.	A	-
175	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	40	5	13	Korona od wys. 2m, rozwidlenie V-kształtne na wys. 3,5m.	A	-
176	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	52	5	12	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, rozwidlenie V-kształtne na wys. 1,5m, rozwidlenie U-kształtne na wys. 3m.	A	-
177	<i>Fraxinus excelsior</i>	Jesion wyniosły	D	L	53	3,5	5	Korona od wys. 1m, pień łukowato wygięty przy ziemi.	A	-
178	<i>Betula pendula</i>	Brzoza brodawkowata	D	L	174	10	17	Korona od wys. 4m, pojedyncze suche gałęzie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie U-kształtne, zgrubienia na konarach i gałęziach.	A	-
179	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	60	5	10	Drzewo zagłuszone, wrosnięte w koronę drzewa nr 178, niezabliźnione ślady po cięciach	B	-
180	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	43	7	3,5	Korona asymetryczna, drzewo zrosnięte przy ziemi z lipą drobnolistną o obwodzie 27cm.	A	-
181	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	143	9	15	Korona od wys. 1,5m, pojedyncze suche gałęzie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie U-kształtne na wys. 2m, pień lekko pochylony przy ziemi, niewielkie wzdłużne rany wgłębne, napływy korzeniowe.	A	-
182	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	100	5	14	Korona od wys. 1,5m, pojedyncze suche gałęzie, na pniu niewielkie rany powierzchniowe, odrost korzeniowy o obwodzie 29cm oraz pojedyncze mniejsze.	A	-
183	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	DWP	L	45; 56	4,5	12	Korona od wys. 5m, przewodnik o obwodzie 56cm martwy, odrost korzeniowy o obwodzie 21cm oraz pojedyncze mniejsze.	B	-
184	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	33	3,5	5	Korona od wys. 2m, zdeformowana, lekko asymetryczna korona, odrosty korzeniowe.	B	-
185	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	54	4,5	9	Korona od wys. 3m, asymetryczna.	A	-

186	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	38	3,5	4,5	Korona asymetryczna, rozwidlenie V-kształtne na wys. 3m, odrosty korzeniowe.	A	-
187	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	154	7,5	16	Korona od wys. 3m, asymetryczna, pojedyncze suche gałęzie, pień wyraźnie zdeformowany, z wypróchnieniami, wyraźne napływy korzeniowe.	B	-
188	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	83	7	14	Drzewo nieznacznie zagłuszone, korona od wys. 3m, pojedyncze suche gałęzie, pień lekko łukowato wygięty, pojedyncze odrosty pniowe.	A	-
189	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	113	10	8	Korona od wys. 3,5m, korona pokładająca się, łukowato wygięta, pień lekko pochylony, rozwidlenie V-kształtne, wypróchnienia pnia, rany wgłębne i dziuple, listwy mrozowe.	B	-
190	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	DWP	L	277; 247	14	22	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie V-kształtne na wys. 1m, okazałe odrosty pniowe i korzeniowe, napływy korzeniowe, drzewo wyróżniające się.	A	AA
191	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	122	8	14	Korona od wys. 3m, lekka asymetria korony, pojedyncze suche gałęzie, rozwidlenie typu ostre V na wys. 4m, gniazdo w rozwidleniu, pień zdeformowany, odrosty pniowe przylegające do pnia, liczne dziuple, pojedyncze listwy mrozowe.	A	-
192	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	150	7	15	Lekki posusz w koronie, pojedyncze suche gałęzie, obłamane konary, rozwidlenie V-kształtne na wys. 3m z kieszenią, narośla na pniu, niewielkie napływy korzeniowe.	B	-
193	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	207	9	21	Korona od wys. 9m, pojedyncze suche gałęzie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), odrosty pniowe, napływy korzeniowe.	A	-
194	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	42	3	6	Korona asymetryczna, rozwidlenie V-kształtne na wys. 2m.	A	-
195	<i>Salix caprea</i>	Wierzba iwa	D	L	78	5,5	9	Korona asymetryczna, pojedyncze suche gałęzie, rozwidlenie V-kształtne na wys. 1,8m.	A	-
196	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	DWP	L	45; 33	4	8	Korona od wys. 2m, asymetryczna, rozwidlenie typu ostre V na wys. 0,4m.	A	-
197	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	198	10	19	Korona asymetryczna, pojedyncze suche gałęzie, pojedyncze obłamane konary, pojedyncza ilość jemioly	A	-

								(<i>Viscum album</i>), pień lekko łukowato wygięty, niewielkie rany wgłębne.		
198	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	46	4	8	Korona od wys. 2m, pojedyncze suche gałęzie, rozwidlenie V-kształtne na wys. 2m.	A	-
199	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	36	3	7	Drzewo znacznie zagłuszone, pojedyncze suche gałęzie, niewielkie rany powierzchniowe pnia.	A	-
200	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	34	3,5	8	Korona od wys. 2,5m, pień lekko łukowato wygięty przy ziemi.	A	-
201	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	126	7	16	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, rozwidlenie U-kształtne na wys. 5m, pojedyncze odrosty pniowe, niewielkie napływy korzeniowe.	A	-
202	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	156	7	17	Korona od wys. 10m, pojedyncze suche gałęzie, czopy, wyraźne napływy korzeniowe.	A	-
203	<i>Quercus rubra</i>	Dąb czerwony	D	L	330	13	20	Drzewo pochylone, suche konary w koronie, rozwidlenie V-kształtne na wys. 4m, wyraźne wypróchnienie pnia i ubytki, duża żywotność, zaburzona statyka.	B	AA
204	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	31	3,5	5	Korona od wys. 2m, lekko łukowato wygięty pień.	A	-
205	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	33	3,5	5	Korona od wys. 1,5m, lekko łukowato wygięty pień.	A	-
206	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	174	8	19	Korona od wys. 6m, wyraźne napływy korzeniowe.	A	-
207	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	173	7	21	Korona od wys. 10m, pojedyncze suche konary i gałęzie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), odrosty korzeniowe, napływy korzeniowe.	A	-
208	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	DWP	L	235; 209	10	20	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie V-kształtne na wys. 1m, odrosty pniowe i korzeniowe.	A	AA
209	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	189	9	19	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie U-kształtne na wys. 7m, okazałe odrosty korzeniowe, napływy korzeniowe.	A	-
210	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	D	L	39	3,5	6,5	Korona od wys. 1,5m.	A	-
211	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	174	8	19	Korona od wys. 5m, pojedyncze suche gałęzie, łukowato wygięty pień, napływy korzeniowe.	A	-
212	<i>Corylus avellana</i>	Leszczyna pospolita	K	L	10 m ²	4	4,5	Pojedynczy krzew o naturalnej formie	A	-

213	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	130	6,5	16	Drzewo lekko pochylone, pojedyncze suche gałęzie w koronie.	A	-
214	<i>Crataegus monogyna</i>	Głóg jednoszyjkowy	D	L	30	3	4	Korona od wys. 2m, pojedyncze odrosty pniowe.	A	-
215	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	185	9	17	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, rozwidlenie V-kształtne na wys. 2,5m oraz 3m z kieszenią, pęknięcia wzdłużne pnia od rozwidlenia, wyciek, podejrzenie komina, możliwe rozłamanie konarów, napływy korzeniowe.	A	-
216	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	132	8	15	Pojedyncze suche gałęzie w koronie, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), rozwidlenie U-kształtne na wys. 4m.	A	-
225	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	42	3,5	5	Korona od wys. 2,5m.	A	-
226	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	D	L	41	3	4,5	Korona od wys. 2m.	A	-
227	<i>Picea abies</i>	Świerk pospolity	D	I	50	3	4,5	Korona od ziemi.	A	-
228	<i>Picea abies</i>	Świerk pospolity	D	I	30	2,5	4	Korona od ziemi, element szpaleru.	A	-
229	<i>Picea abies</i>	Świerk pospolity	D	I	50	3	4,5	Korona od ziemi, element szpaleru.	A	-
230	<i>Picea abies</i>	Świerk pospolity	D	I	32	2,5	4	Korona od ziemi, element szpaleru.	A	-
232	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	270	3	3	Główny pień ścięty na wys. 3m - liczne odrosty pniowe, rana wgłębna od ziemi do wys. 1,7m - częściowo wypalona, w pień wrosnięte druty.	C	-
233	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	360	9	20	Rozwidlenie U-kształtne - 3 główne przewodniki od wys. 5m, średnia ilość jemioly (<i>Viscum album</i>), pojedyncze suche gałęzie, zabliźnione rany wgłębne pnia.	A	AA
234	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	194	6	15	Korona od wys. 2m, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>).	A	-

235	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	135	5	14	Średni posusz w koronie, liczne suche gałęzie i konary, zablizniona rana wgłębna przy ziemi.	C	-
236	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	D	L	168	5,5	13	Wyraźna asymetria korony, pojedyncze suche gałęzie, ciała obce w pniu, pojedyncza ilość jemioly (<i>Viscum album</i>).	B	-

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 3. Zestawienie tabelaryczne zinwentaryzowanych obiektów - inwentaryzacja i waloryzacja drzewostanu (pojedyncze obiekty)

Lp.	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Powierzchnia (m ²)	Wysokość (m)	Opis uzupełniający	Waloryzacja (stan zdrowotny /żywność)
13	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	15	4-5	Gęsta grupa 4 drzew rosnących przy sobie wzdłuż ściany dworu, podstawa wielopniowa (obwody pni: 40, 26, 31, 23cm) .	A
21	<i>Acer platanoides</i> , <i>Tilia cordata</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> , <i>Aesculus hippocastanum</i>	<u>Klon pospolity</u> , lipa drobnolistna, jesion wyniosły, <u>kasztanowiec biały</u>	70	1,5-5	Gęsta grupa samosiewów drzew.	A
57	<i>Tilia cordata</i> , <i>Corylus avellana</i> , <i>Carpinus betulus</i> , <i>Acer platanoides</i> , <i>Quercus robur</i>	<u>Lipa drobnolistna</u> , <u>leszczyna pospolita</u> , grab pospolity, klon pospolity, dąb szypułkowy	50	2-5	Luźna grupa samosiewów drzew i krzewów.	A

68	<i>Acer platanoides, Tilia cordata, Carpinus betulus, Syringa vulgaris, Fraxinus excelsior, Crataegus monogyna, Quercus robur, Sambucus nigra, Ribes alpinum</i>	<u>Klon pospolity, lipa drobnolistna, grab pospolity</u> , w domieszce na obrzeżach lilak pospolity, jesion wyniosły, głóg jednoszyjkowy, dąb szypułkowy, bez czarny, porzeczka aplejska	1200	0,5-5	Podszyt parkowy, gęste grupy samosiewów drzew i krzewów, miejscowo występuje inwazyjna kolczurka klapowana (<i>Echinocystis lobata</i>).	A
86	<i>Corylus avellana</i>	Leszczyna pospolita	35	4-4,5	Luźna grupa przyciętych, zdeformowanych krzewów, liczne obłamane i odcięte gałęzie i konary, w tym przewodniki.	B
109	<i>Sambucus nigra</i>	Bez czarny	45	1,5-3	Luźna grupa krzewów i młodych siewek częściowo obrośnięta chmielem zwyczajnym (<i>Humulus lupulus</i>).	B
142	<i>Symphoricarpos albus</i>	Śnieguliczka biała	35	1,5-2,5	Zwarta grupa krzewów.	A
217	<i>Acer platanoides, Tilia cordata, Sambucus nigra, Betula pendula, Fraxinus excelsior, Carpinus betulus, Salix caprea, Aesculus hippocastanum</i>	<u>Klon pospolity, lipa drobnolistna, bez czarny, brzoza brodawkowata</u> , jesion wyniosły, grab pospolity, wierzba iwa, kasztanowiec biały	1500	0,5-4	Średnio gęsta grupa samosiewów drzew i krzewów wewnątrz ruin dworu i w jego otoczeniu.	A
218	<i>Acer platanoides, Euonymus europaea, Symphoricarpos albus, Quercus robur, Crataegus monogyna, Prunus cerasifera, Carpinus betulus, Sambucus nigra, Tilia cordata, Fraxinus excelsior</i>	<u>Klon pospolity, trzmielina pospolita, śnieguliczka biała</u> , dąb szypułkowy, głóg jednoszyjkowy, śliwa wiśniowa, grab pospolity, bez czarny, lipa drobnolistna, jesion wyniosły	110	1-4,5	Gęsta grupa samosiewów drzew i krzewów u podnóża skarpy.	A
219	<i>Acer platanoides, Tilia cordata, Carpinus betulus, Corylus avellana, Euonymus europaea, Crataegus monogyna</i>	<u>Klon pospolity, lipa drobnolistna, grab pospolity</u> , leszczyna pospolita, trzmielina pospolita, głóg jednoszyjkowy	200	0,5-3,5	Luźna grupa samosiewów drzew i krzewów rosnących pod skarpy.	A

220	<u><i>Tilia cordata</i></u> , <u><i>Acer platanoides</i></u> , <u><i>Carpinus betulus</i></u> , <u><i>Euonymus europaea</i></u> , <u><i>Corylus avellana</i></u> , <u><i>Quercus robur</i></u>	<u>Lipa drobnolistna</u> , <u>klon pospolity</u> , <u>grab pospolity</u> , <u>trzmielina pospolita</u> , leszczyna pospolita, dąb szypułkowy	1100	1-6	Bardzo gęsta grupa samosiewów, rośnie w sąsiedztwie drogi i zabudowań w otoczeniu betonowych fundamentów.	A
221	<u><i>Fraxinus excelsior</i></u> , <u><i>Acer platanoides</i></u> , <u><i>Tilia cordata</i></u> , <u><i>Carpinus betulus</i></u> , <u><i>Ribes alpinum</i></u> , <u><i>Sambucus nigra</i></u> , <u><i>Corylus avellana</i></u> , <u><i>Crataegus monogyna</i></u> , <u><i>Syringa vulgaris</i></u> , <u><i>Euonymus europaea</i></u>	<u>Jesion wyniosły</u> , <u>klon pospolity</u> , <u>lipa drobnolistna</u> , <u>grab pospolity</u> , <u>porzeczka alpejska</u> , bez czarny, leszczyna pospolita, głóg jednoszyjkowy, lilak pospolity, trzmielina pospolita	650	1-4	Luźna grupa samosiewów drzew i krzewów rosnących w podszycie.	A
222	<u><i>Fraxinus excelsior</i></u> , <u><i>Tilia cordata</i></u> , <u><i>Rosa canina</i></u> , <u><i>Crataegus monogyna</i></u> , <u><i>Ribes alpinum</i></u> , <u><i>Sambucus nigra</i></u> , <u><i>Quercus robur</i></u>	<u>Jesion wyniosły</u> , <u>lipa drobnolistna</u> , <u>róża dzika</u> , <u>głóg jednoszyjkowy</u> , <u>porzeczka alpejska</u> , bez czarny, dąb szypułkowy	800	0,5-4,5	Bardzo luźna grupa samosiewów.	A
223	<u><i>Sambucus nigra</i></u> , <u><i>Tilia cordata</i></u> , <u><i>Carpinus betulus</i></u> , <u><i>Symphoricarpos albus</i></u> , <u><i>Fraxinus excelsior</i></u> , <u><i>Philadelphus coronarius</i></u> , <u><i>Crataegus monogyna</i></u>	<u>Bez czarny</u> , <u>lipa drobnolistna</u> , <u>grab pospolity</u> , śnieguliczka biała, jesion wyniosły, jaśminowiec wonny, <u>głóg jednoszyjkowy</u>	800	0,5-4,5	Średnio gęsta grupa samosiewów drzew i krzewów.	A
224	<u><i>Acer platanoides</i></u> , <u><i>Tilia cordata</i></u> , <u><i>Carpinus betulus</i></u> , <u><i>Crataegus monogyna</i></u> , <u><i>Salix caprea</i></u> , <u><i>Corylus avellana</i></u>	<u>Klon pospolity</u> , <u>lipa drobnolistna</u> , <u>grab pospolity</u> , <u>głóg jednoszyjkowy</u> , wierzba iwa, leszczyna pospolita	90	1,5-5	Średnio gęsta grupa samosiewów drzew i krzewów.	A
231	<i>Picea abies</i>	Świerk pospolity	20	1,5-2,5	Częściowo formowany żywopłot o długości 10 m.	A

Źródło: Opracowanie własne

4.3. Charakterystyka dendroflory

W ramach inwentaryzacji oznaczono 236 obiektów dendrologicznych, z czego 220 to obiekty pojedyncze, a 16 - grupy składające się z samosiewów drzew i krzewów. Łącznie zidentyfikowano 22 gatunki. Najliczniej na obszarze opracowania występuje klon pospolity (68 drzew) i lipa drobnolistna (68). Dość licznie występuje grab pospolity (28). Pełne zestawienie gatunkowe przedstawiono poniżej.

Tabela 4. Zestawienie ilościowe zinwentaryzowanych pojedynczych drzew i krzewów

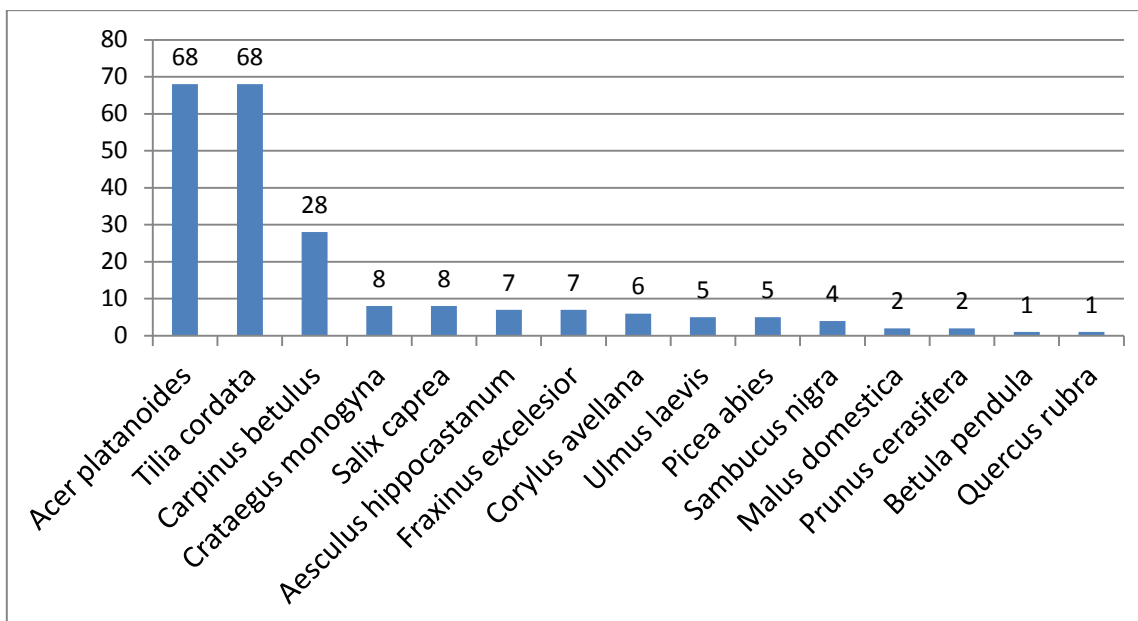
Lp.	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Liczba	Udział %
1	<i>Acer platanoides</i>	Klon pospolity	68	30,9
2	<i>Tilia cordata</i>	Lipa drobnolistna	68	30,9
3	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	28	12,7
4	<i>Crataegus monogyna</i>	Głóg jednoszyjkowy	8	3,6
5	<i>Salix caprea</i>	Wierzba iwa	8	3,6
6	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Kasztanowiec biały	7	3,2
7	<i>Fraxinus excelsior</i>	Jesion wyniosły	7	3,2
8	<i>Corylus avellana</i>	Leszczyna pospolita	6	2,7
9	<i>Ulmus laevis</i>	Wiąz szypułkowy	5	2,3
10	<i>Picea abies</i>	Świerk pospolity	5	2,3
11	<i>Sambucus nigra</i>	Bez czarny	4	1,8
12	<i>Malus domestica</i>	Jabłoń domowa	2	0,9
13	<i>Prunus cerasifera</i>	Śliwa wiśniowa	2	0,9
14	<i>Betula pendula</i>	Brzoza brodawkowata	1	0,5
15	<i>Quercus rubra</i>	Dąb czerwony	1	0,5
Razem:			220	100,0

Źródło: Opracowanie własne

Gatunki drzew i krzewów zinwentaryzowane w grupach, nie występujące w powyższym zestawieniu:

1. dąb szypułkowy (*Quercus robur*),
2. jaśminowiec wonny (*Philadelphus coronarius*),
3. lilak pospolity (*Syringa vulgaris*),
4. porzeczka alpejska (*Ribes alpinum*),
5. róża dzika (*Rosa canina*),
6. śnieguliczka biała (*Symphoricarpos albus*),
7. trzmielina pospolita (*Euonymus europaea*).

Najczęściej występującymi gatunkami krzewów w podszyciu parkowym są bez czarny i trzmielina pospolita. Dość licznie występuje ponadto porzeczka alpejska. Podszyt zdominowany jest jednak przez siewki klonów pospolitych, lip drobnolistnych i grabów pospolitych, którym towarzyszą pojedyncze siewki jesionów wyniosłych, kasztanowców białych, głógów jednoszyjkowych, dębów szypułkowych i in. Zinwentaryzowane grupy drzew i krzewów zajmują łączną powierzchnię ok. 6720 m².

Ryc. 20. Zestawienie procentowe pojedynczych drzew i krzewów zinwentaryzowanych na terenie parku
Źródło: Opracowanie własne

4.4. Fauna

Park jest miejscem występowania wielu gatunków zwierząt, stanowiąc dla nich dogodny schronienie i azyl. Licznie występują tu płazy - głównie żaby trawne (*Rana temporaria*) oraz ptaki, które upodobały sobie park jako miejsce do odbywania lęgów i żerowania. Na terenie parku nie występują w chwili obecnej budki lęgowe dla ptactwa, zidentyfikowano natomiast gniazda ptasie w koronach drzew i krzewów. Pojedyncze, dziuplaste drzewa w parku stanowią dogodny siedliska dla owadów saproksylicznych, w tym pachnicy dębowej (*Osmoderma eremita*), m. in. lipa o numerze 43. Pachnica dębowa jest objęta ścisłą ochroną gatunkową i chroniona na kanwie Dyrektywy Siedliskowej UE 92/43/EWG jako gatunek priorytetowy.

Ptaki

W subkontynentalnych grądach, mogą występować niemal wszystkie ptaki leśne, wśród których pojawiają się gatunki z załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Szczególnie charakterystyczne jest występowanie dzięciołów: białogrzbietego, średniego i czarnego, na obrzeżach lasów także zielonosiwego. Typowe dla grądów jest także występowanie muchołówek: małej i białoszyjej. Grądy mogą być elementami biotopów jarząbka, puchacza czy puszczyka uralskiego. Teren opracowania oraz jego najbliższe otoczenie jest miejscem występowania wielu chronionych gatunków ptaków. Występują tu m. in.:

1. *Alauda arvensis* (skowronek) - ochrona ścisła,
2. *Chloris chloris* (dzwoniec) - ochrona ścisła,
3. *Ciconia ciconia* (bocian biały) - ochrona ścisła, wymagający ochrony czynnej, Załącznik 1 Dyrektywy Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków,
4. *Circus aeruginosus* (błotniak stawowy) - ochrona ścisła, wymagający ochrony czynnej, Załącznik 1 Dyrektywy Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków,
5. *Emberiza citrinella* (trznadel) - ochrona ścisła,
6. *Grus grus* (żuraw) - ochrona ścisła, Załącznik 1 Dyrektywy Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków,

7. *Motacilla alba* (pliszka siwa) - ochrona ścisła,
8. *Parus major* (bogotka) - ochrona ścisła,
9. *Passer domesticus* (wróbel) - ochrona ścisła, wymagający ochrony czynnej,
10. *Pica pica* (sroka) - ochrona częściowa,
11. *Sitta europaea* (kowalik) - ochrona ścisła,
12. *Sturnus vulgaris* (szpak) - ochrona ścisła,
13. *Turdus merula* (kos) - ochrona ścisła.

W ramach inwentaryzacji przyrodniczej parku dokonano również wczesnowiosennej inwentaryzacji ptaków występujących na terenie parku. Wizję terenową wykonano 3 kwietnia 2017 r. Na terenie zidentyfikowano następujące gatunki ptaków:

1. *Coccothraustes coccothraustes* (grubodziub) - ochrona ścisła, czerwona lista (LC),
2. *Corvus corax* (kruk) - ochrona częściowa, czerwona lista (LC),
3. *Dendrocopos major* (dzięcioł duży) - ochrona ścisła, czerwona lista (LC),
4. *Emberiza citrinella* (trznadel) - ochrona ścisła, czerwona lista (LC),
5. *Fringilla coelebs* (zięba) - ochrona ścisła, czerwona lista (LC),
6. *Parus major* (bogotka) - ochrona ścisła, czerwona lista (LC)²⁹.
7. *Phylloscopus collybita* (pierwiosnek) - ochrona ścisła, czerwona lista (LC),
8. *Pica pica* (sroka) - ochrona częściowa, czerwona lista (LC),
9. *Sitta europaea* (kowalik) - ochrona ścisła, czerwona lista (LC),
10. *Spinus spinus* (czyż) - ochrona ścisła, czerwona lista (LC),
11. *Turdus merula* (kos) - ochrona ścisła, czerwona lista (LC), załącznik II Konwencji Berneńskiej³⁰.
12. *Turdus viscivorus* (paszkot) - ochrona ścisła, czerwona lista (LC), załącznik II Konwencji Berneńskiej.

W sąsiedztwie parku zaobserwowano:

1. *Grus grus* (żuraw) - ochrona ścisła, Załącznik 1 Dyrektywy Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków,
2. *Ciconia ciconia* (bocian biały) - ochrona ścisła, wymagający ochrony czynnej, Załącznik 1 Dyrektywy Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków.

Plazy i gady

Teren opracowania stanowi dogodne siedlisko dla następujących gatunków płazów:

Żaba trawna (*Rana temporaria*). **Status ochrony:** ochrona częściowa (na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt), Dyrektywa Siedliskowa załącznik V; Konwencja Berneńska załącznik III; status zagrożenia: LC – niższego ryzyka. **Siedlisko:** najczęściej wilgotne lasy i pola uprawne, unika mokradeł i łąk; gody odbywają się w różnego rodzaju zbiornikach wodnych. Osobniki dorosłe zimują w zbiornikach wodnych, zwłaszcza w wolno płynących, młodociane natomiast – na lądzie. Żaba trawna jest najwcześniej przystępującym do rozrodu płazem bezogonowym w Polsce. Rozpoczyna gody zazwyczaj w marcu. Termin rozpoczęcia godów może przesunąć się w czasie w zależności od warunków atmosferycznych. Gody mają charakter eksplozywny. Trwają około dwóch tygodni i związane są z masowymi wędrówkami

²⁹ <http://www.iucnredlist.org/>.

³⁰ Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Appendix III: Protected fauna species. – tekst Konwencji berneńskiej (ang.), Berno, 19.IX.1979; poprawiony: 1 marca 2002; dostęp: 10 czerwca 2015.

osobników do miejsc rozrodu. Przeobrażenie kijanek następuje zazwyczaj w czerwcu, co zależy jednak od warunków rozwoju skrzeku i kijanek (temperatura wody, temperatura powietrza itp.). Młode osobniki po wyjściu z wody przez jakiś czas można spotkać nad brzegiem zbiornika. Poza okresem rozrodczym żaba trawna występuje w bardzo różnych środowiskach. Bardzo często żeruje w lasach liściastych oraz na łąkach. Wtedy aktywna jest o zmierzchu i w nocy. Gatunek jest wrażliwy na przecięcie szlaków migracji sezonowych przez różnego rodzaju bariery ekologiczne.

Ropucha szara (*Bufo bufo*). **Status ochrony:** ochrona gatunkowa ścisła, Dyrektywa Siedliskowa załącznik IV; Konwencja Berneńska załącznik II; status zagrożenia: LC – niższego ryzyka. **Siedlisko:** ropucha szara jest płazem o szerokim zasięgu występowania i zasiedla przeróżne siedliska - zazwyczaj miejsca zacienione, zarośnięte, lekko wilgotne. Gody rozpoczynają się bezpośrednio po wybudzeniu się ze snu zimowego, pod koniec marca lub na początku kwietnia. Czasem przeciągają się jeszcze do pierwszych dni maja.

Teren opracowania stanowi ponadto potencjalne siedlisko dla następujących gadów: zaskroniec zwyczajny (*Natrix natrix*), padalec zwyczajny (*Anguis fragilis*), jaszczurka zwinka (*Lacerta agilis*) i jaszczurka żyworodna (*Zootoca vivipara*).

Nietoperze

W rejonie obszaru opracowania mogą pojawić się następujące gatunki nietoperzy:

Karlik większy (*Pipistrellus nathusii*) **Status ochrony:** ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej, Dyrektywa Siedliskowa załącznik IV; Konwencja Berneńska załącznik II; Konwencja Bońska; status zagrożenia: LC – niższego ryzyka. **Siedlisko:** Gatunek związany jest z lasami. Stosunkowo często spotykany jest w pobliżu osiedli ludzkich. Poluje w lasach i na ich obrzeżach oraz w parkach i ogrodach, często nad wodami. Kolonie rozrodcze w dziuplach drzew, budkach, a także w szczelinach budynków. Gatunek migruje na znaczne odległości – do 2000 km. Dla ochrony gatunku istotne jest przede wszystkim zachowanie miejsc rozrodu (lasów o bogatej strukturze ze starym drzewostanem) oraz przegradzanie tras migracji (np. przez farmy wiatrowe).

Borowiec wielki (*Nyctalus noctula*). **Status ochrony:** ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej, Dyrektywa Siedliskowa załącznik IV; Konwencja Berneńska załącznik II; Konwencja Bońska; status zagrożenia: LC – niższego ryzyka. **Siedlisko:** Gatunek związany jest z lasami i parkami. Jego letnimi kryjówkami są dziuple, bardzo rzadko budynki. Na żerowiska wylatuje bardzo wcześnie. Poluje nad lasami i łąkami, nie unika otwartych przestrzeni. Kolonie rozrodcze zakłada najczęściej w dziuplach. Gatunek migruje na znaczne odległości – do 2000 km. Dla ochrony gatunku istotne jest przede wszystkim zachowanie miejsc rozrodu (lasów o bogatej strukturze ze starym drzewostanem) oraz przegradzanie tras migracji (np. przez farmy wiatrowe).

Gacek brunatny, gacek wielkouch (*Plecotus auritus*). **Status ochrony:** ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej, Dyrektywa Siedliskowa załącznik IV; Konwencja Berneńska załącznik II; Konwencja Bońska; status zagrożenia: LC – niższego ryzyka. **Siedlisko:** Gatunek eurytopowy. Poluje w lasach, parkach i ogrodach. Kolonie rozrodcze zakłada głównie w dziuplach drzew, budkach dla ptaków i nietoperzy, ale także na strychach budynków. Gatunek osiadły – migruje tylko na nieznaczne odległości – rzadko powyżej 50 km. Dla ochrony gatunku ważna jest ochrona miejsc rozrodu (starych lasów, strychów) oraz zachowanie dużej mozaikowości roślinności, a także jak najbardziej rozwinięta sieć zieleni śródmiejskiej³¹.

³¹ Na podstawie: Ekspertyza na potrzeby sporządzenia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000: Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie (PDF)

Pozostałe ssaki

Obszar opracowania i jego bezpośrednie sąsiedztwo może sprzyjać występowaniu następujących gatunków ssaków:

Kret europejski (*Talpa europaea*). **Status ochrony:** Gatunek objęty ochroną częściową (na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt)); status zagrożenia: LC – niższego ryzyka. **Siedlisko:** zamieszkuje prawie wszystkie siedliska lądowe z wyjątkiem terenów silnie podmokłych. Można go spotkać na polach, łąkach, w lasach i ogrodach. Najchętniej wybiera gleby brunatne i czarne. Bardzo rzadko występuje na piaskach, które ze względu na dużą sypkosć nie pozwalają na kopanie korytarzy. Okres rozrodczy zwany rują rozpoczyna się pod koniec marca i może trwać do końca maja.

Jeż wschodni (*Erinaceus concolor*). **Status ochrony:** Gatunek objęty ochroną częściową; status zagrożenia: LC – niższego ryzyka. **Siedlisko:** Zamieszkuje prawie wszystkie środowiska, przede wszystkim parki i ogrody, ale także niewielkie lasy i pobrzeża dużych kompleksów leśnych. Na zimę jeże budują gniazda. Są one umieszczone w gęstych krzewach, pod stertami gałęzi czy pośród korzeni drzew. Nie są zwierzętami osiadłymi i związanymi z jednym miejscem.

Nornica ruda (*Myodes glareolus*). **Status ochrony:** status zagrożenia: LC – niższego ryzyka. **Siedlisko:** zamieszkuje tereny skaliste, lasy łęgowe, podmokłe łąki, siedliska antropogeniczne (kamienne murki wzdłuż pól uprawnych, sztuczne groble). Kryjówki zakłada w norach, pod stosami kamieni, w szczelinach i rumowiskach skalnych, czasami w gęstych zaroślach lub nisko położonych gniazdach ptasich. Buduje kuliste gniazdo z różnorodnego, miękkiego materiału. Sezon godowy od wiosny do jesieni.

Lis rudy (*Vulpes vulpes*). **Status ochrony:** status zagrożenia: LC – niższego ryzyka. **Siedlisko:** Prawie wszystkie środowiska lądowe, przeważnie w rozrzedzonym lesie i polach. Zasiedla nory kopane zwykle wśród wzgórz, na brzegach zbiorników wodnych, w zagłębieniach. Rozmnażają się wiosną.

Zając szarak (*Lepus europaeus*). **Status ochrony:** status zagrożenia: LC – niższego ryzyka. **Siedlisko:** otwarte tereny, obszerne przestrzenie łąk i pól uprawnych, dostosował się do życia w małych poprzecinanych polami obszarów leśnych, występuje także na terenach bagiennych. Parkoty zajęcy zaczynają od połowy stycznia lub początku lutego i trwają do sierpnia.

Sarna (*Capreolus capreolus*). **Status ochrony:** status zagrożenia: LC – niższego ryzyka. **Siedlisko:** Lasy liściaste i mieszane z bujnym podszyciem i polanami, brzegi lasów, błonia nadrzeczne, pola, krajobrazy parkowe. Okres godowy od lipca do sierpnia³².

³² Na podstawie: www.jezioro.com.pl, dostęp 24.01.2017

5. Analizy dendroflory obiektu

5.1. Ocena stanu zdrowotnego drzewostanu

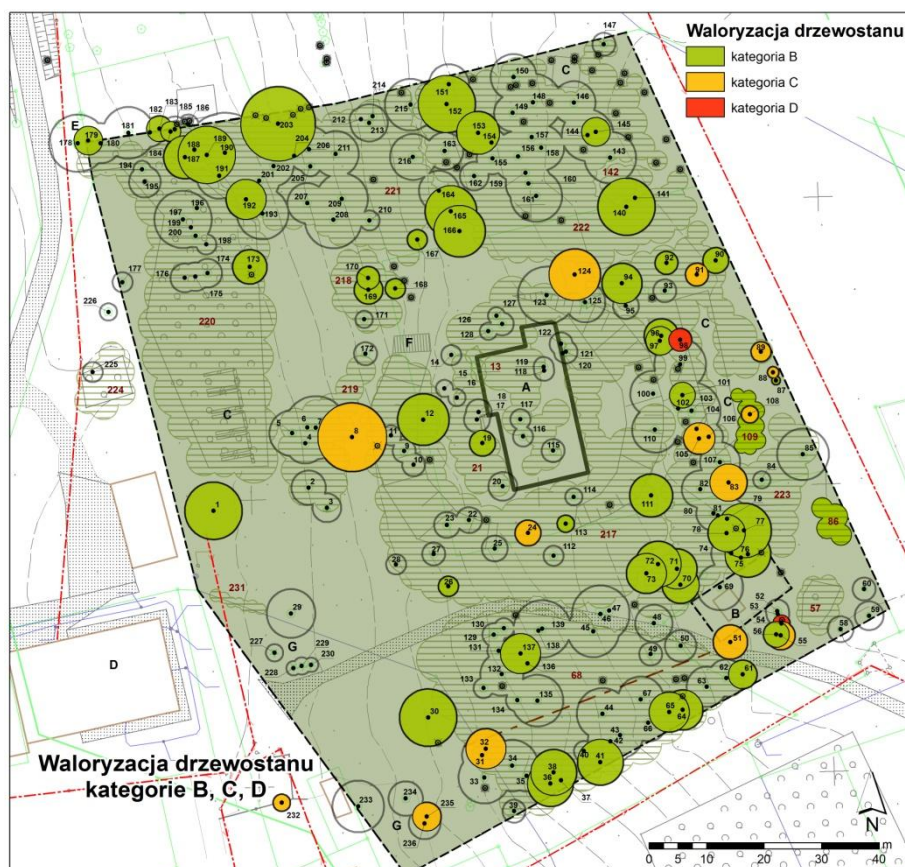
Stan zdrowotny i żywotność dendroflory porastającej obiekt uznano za dość dobry. Wśród 4 z zaproponowanych kategorii - 155 pojedynczych obiektów zakwalifikowano do kategorii A (70,5%), 49 (22,3%) do kategorii B, 14 (6,4%) do kategorii C, 2 (0,9%) do kategorii D. Obiekty o przeciętnych i złych walorach pod względem stanu zdrowotnego i żywotności rozmieszczone są równomiernie na terenie całego obiektu.

Tabela 5. Waloryzacja pojedynczych obiektów dendrologicznych występującej na terenie opracowania.

Kategoria	Liczba	Udział %
A	155	70,5
B	49	22,3
C	14	6,4
D	2	0,9
Razem	220	100,0

Źródło: Opracowanie własne

Osobnej ocenie poddano stan zdrowotny grup drzew i krzewów. Spośród 16 zinwentaryzowanych grup roślinnych, dwie (14,3%) zakwalifikowano do kategorii B, pozostałe znalazły się w kategorii A.

Ryc. 21. Lokalizacja obiektów zakwalifikowanych do kategorii B, C i D na terenie objętym inwentaryzacją

Źródło: Opracowanie własne

Problemy zdrowotne wybranych gatunków drzew i krzewów

Na terenie parku stwierdzono powtarzające się problemy zdrowotne wybranych gatunków drzew. Podstawowym problemem drzewostanu jest półpaszyt - jemiola pospolita,

występująca bardzo pospolicie w drzewostanie parkowym, głównie na lipach, klonach i głogach. Szczegółowe informacje dotyczące najczęściej występujących na terenie opracowania gatunków przedstawiono w poniższym podrozdziale.

Obiekty wyróżniające się i propozycje pomników przyrody

7 ze zinwentaryzowanych obiektów zakwalifikowano do kategorii AA (obiekty wyróżniające się). Są nimi drzewa o numerach inwentaryzacyjnych: 12, 30, 135, 190, 203, 208 i 233. W grupie tej znalazły się 4 lipy drobnolistne (obwody: 277, 247cm; 235, 209cm, 262, 227cm; 360cm), kasztanowiec biały (290cm), dąb czerwony (330cm) i wiąz szypułkowy (262cm).

Obiekty o najwyższych wartościach zlokalizowane są głównie w zachodniej części terenu objętego inwentaryzacją. Na terenie parku nie wskazano propozycji pomników przyrody.

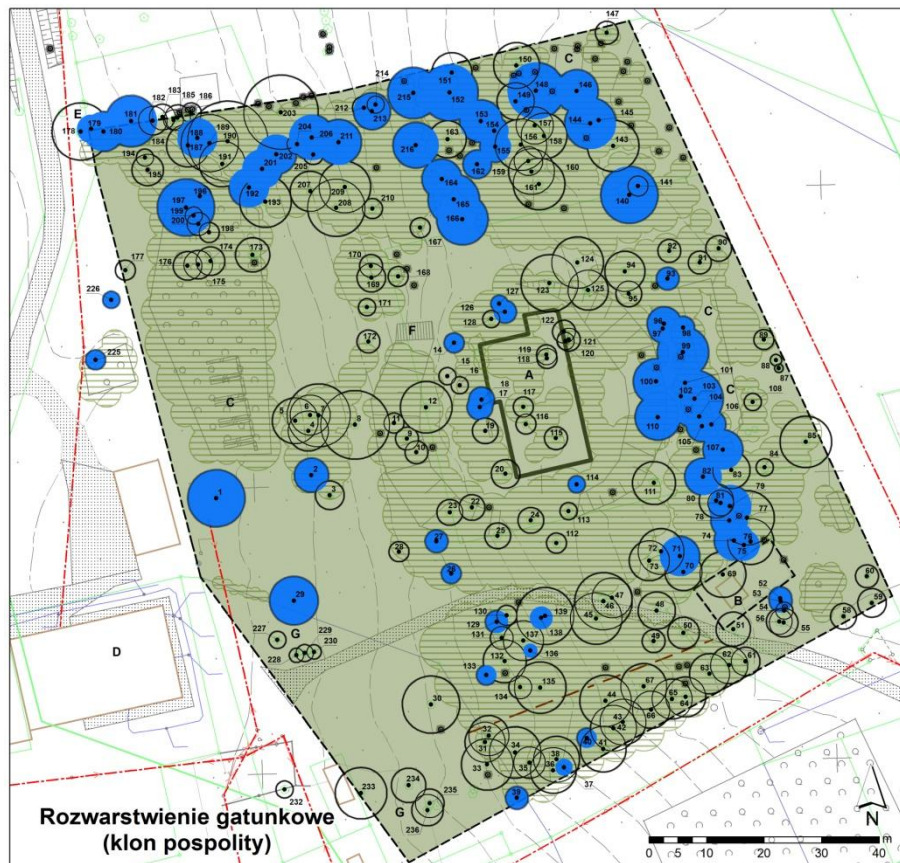
Ryc. 22. Lokalizacja obiektów wyróżniających się występujących na terenie opracowania
Źródło: Opracowanie własne

5.2. Rozwarstwienie gatunkowe

Poniżej zaprezentowano w formie opisu 5 najczęściej występujących gatunków drzew i krzewów (zinwentaryzowanych jako pojedyncze osobniki). Są nimi: *Acer platanoides* (klon pospolity), *Tilia cordata* (lipa drobnolistna), *Carpinus betulus* (grab pospolity), *Crataegus monogyna* (głóg jednoszyjkowy) i *Salix caprea* (wierzba iwa).

Klon pospolity (*Acer platanoides*)

Najczęściej występującym gatunkiem na terenie parku jest klon pospolity (*Acer platanoides*). Na terenie objętym analizą oznaczono 68 pojedynczych okazów tego drzewa, co stanowi aż 30,9% wszystkich pojedynczych obiektów. Gatunek ten występuje dość równomiernie na terenie całego założenia i charakteryzuje się wysoką żywotnością. W drzewostanie wyróżniają się pozostałości komponowanych układów nasadzeń tego gatunku. Pierwszym z nich są nasadzenia poprowadzone po łuku drogi prowadzącej do dworu od strony północno-zachodniej. Czytelne są również rzędowe nasadzenia klonów rosnące równoległe do wschodniej granicy parku, na szczycie drugiego tarasu. Ze względu na sprzyjające warunki siedliskowe oraz dużą zdolność kiełkowania miejscowo w dużym zagęszczeniu występują niewielkie siewki tego gatunku zacierające kompozycję parku. Wiek drzewostanu jest zróżnicowany. Najstarszy okaz ma ok. 140 lat. Większość roślin wykazuje dużą żywotność oraz stosunkowo dobry stan zdrowotny. Pojedynczo występują niewielkie rany wgłębne pni i suche gałęzie w koronie. Rozmieszczenie drzew zaprezentowano na poniższej rycinie.

Ryc. 23. Rozmieszczenie klonu pospolitego (*Acer platanoides*) na terenie objętym inwentaryzacją
Źródło: Opracowanie własne

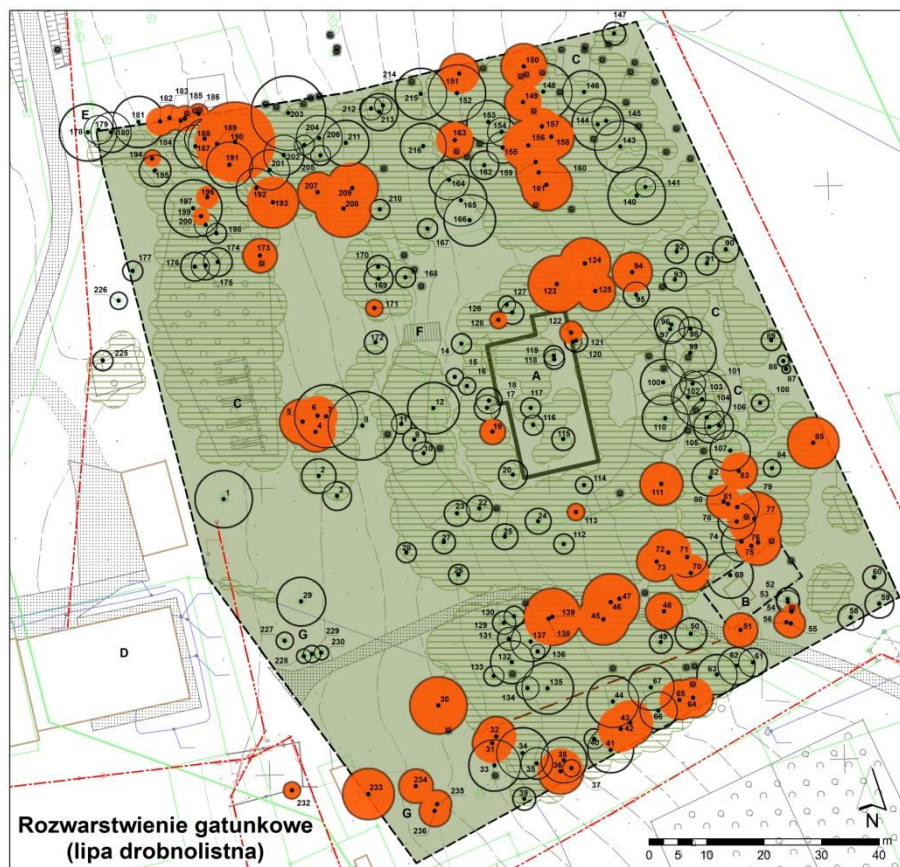
Lipa drobnolistna (*Tilia cordata*)

Równie licznie na terenie opracowania występuje lipa drobnolistna (*Tilia cordata*). Na terenie objętym analizą oznaczono 68 pojedynczych okazów tego drzewa, co stanowi 30,9% wszystkich pojedynczych obiektów. Lipy drobnolistne rozmieszczone są równomiernie na terenie całego parku. Zauważalne są fragmenty ich komponowanych układów. Wyraźny rząd nasadzeń zlokalizowany jest na północ od ruin dworu. Widoczne są również dwa rzędy

posadzone równoległe do południowo-wschodniej granicy parku. Jest to drzewostan zróżnicowany pod względem wieku. Najstarszy okaz posiada ok. 150 lat. Stan zdrowotny drzew jest zróżnicowany - głównie ze względu na duże skupiska jemioty atakującej drzewa. Cechą charakterystyczną są miejscowo liczne odrosty pniowe i korzeniowe. Na szczególną uwagę zasługują obiekty o numerach:

- 233 (obwód: 360cm),
- 190 (obwody: 277, 247cm),
- 30 (obwody: 262, 227cm),
- 208 (obwody: 235, 209cm),

które wskazano jako obiekty wyróżniające się. Rozmieszczenie drzew zaprezentowano na poniższej rycinie.

Ryc. 24. Rozmieszczenie lipy drobnolistnej (*Tilia cordata*) na terenie objętym inwentaryzacją
Źródło: Opracowanie własne

Grab pospolity (*Carpinus betulus*)

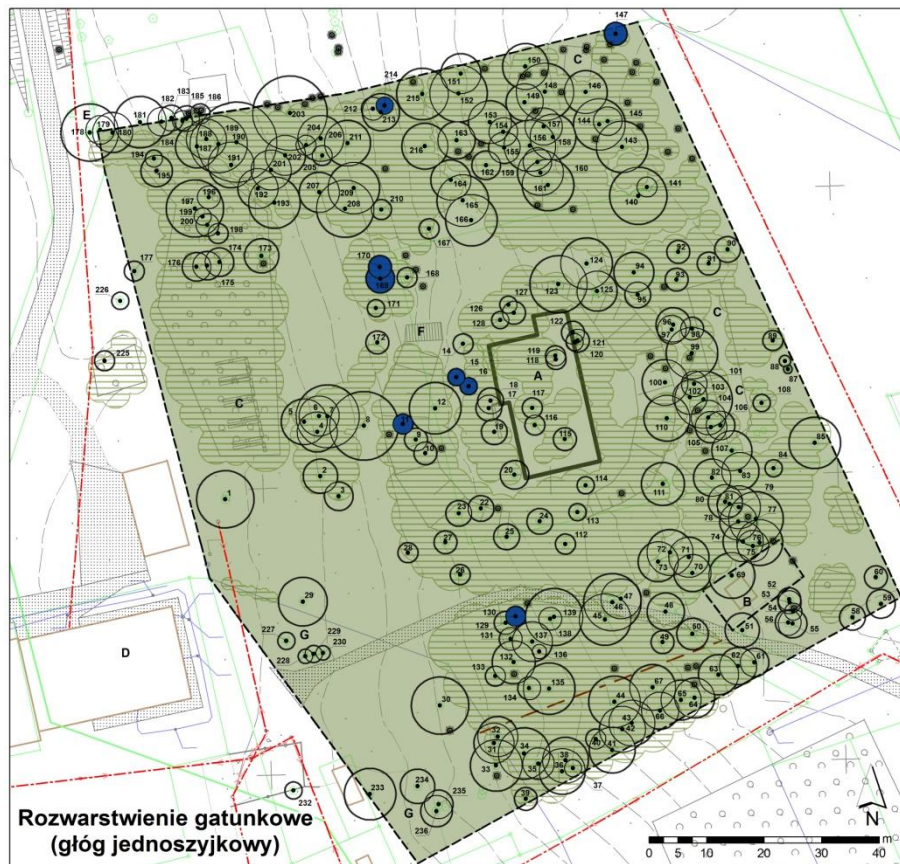
Cennym gatunkiem parkowym jest grab pospolity (*Carpinus betulus*). Na terenie objętym analizą oznaczono 28 pojedynczych okazów tego drzewa, co stanowi 12,7% wszystkich pojedynczych obiektów. Graby występują w rozproszeniu na terenie całego parku. Starsze okazy tworzą linearny układ usytuowany wzdłuż południowo-wschodniej granicy parku. Wiek drzew jest zróżnicowany. Okazy starsze mają ok. 100 lat. Młode siewki rozproszone są na terenie całego obiektu. Stan zdrowotny drzew jest dobry. Rozmieszczenie drzew zaprezentowano na poniższej rycinie.

Ryc. 25. Rozmieszczenie grabu pospolitego (*Carpinus betulus*) na terenie objętym inwentaryzacją
 Źródło: Opracowanie własne

Głóg jednoszyjkowy (*Crataegus monogyna*)

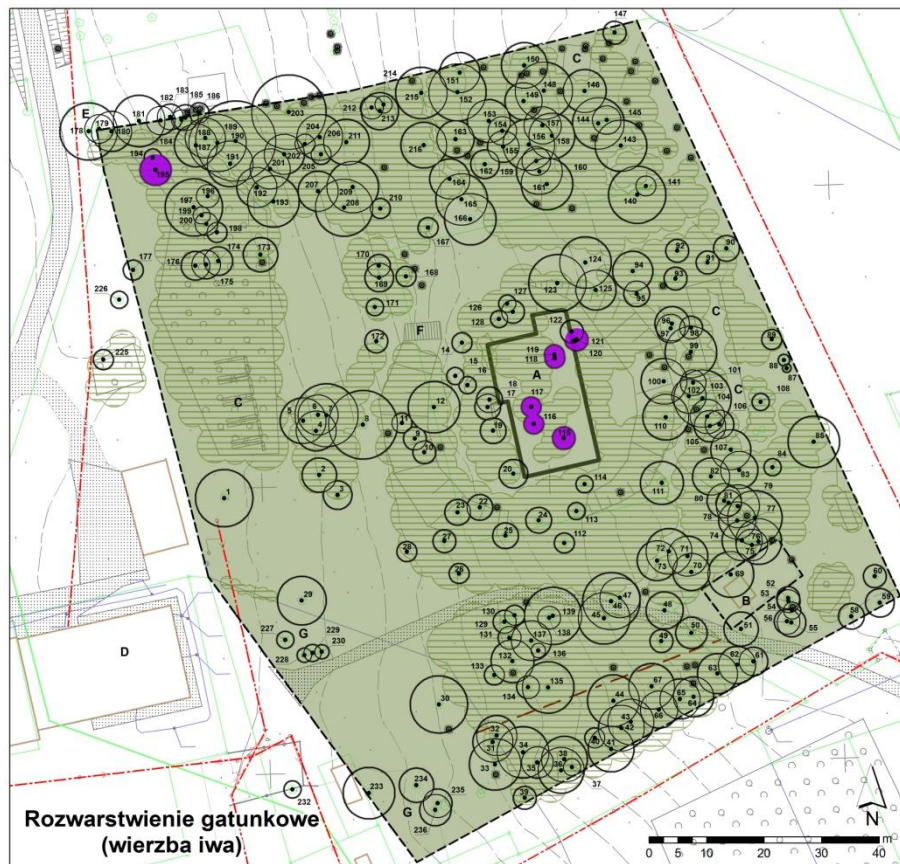
Dość licznie w parku występuje głóg jednoszyjkowy (*Crataegus monogyna*). Na terenie objętym analizą oznaczono 8 pojedynczych, większych okazów tego drzewa, co stanowi 3,6% wszystkich pojedynczych obiektów. Głogi występują w większych skupiskach na zachód od ruin dworu - głównie na skarpie prowadzącej na taras, na którym usytuowano dwór. Pojedyncze okazy występują w okrajku parku, w jego północnej części. Są to zazwyczaj okazy młode, związane z wtórną sukcesją parku. Wiek najstarszego z nich oszacowano na 46 lat. Stan zdrowotny drzew jest zadowalający, aczkolwiek są one sukcesywnie opanowywane przez jemiolę. Rozmieszczenie drzew zaprezentowano na poniższej rycinie.

Ryc. 26. Rozmieszczenie głógu jednoszyjkowego (*Crataegus monogyna*) na terenie objętym inwentaryzacją
 Źródło: Opracowanie własne

Wierzba iwa (*Salix caprea*)

Kolejnym gatunkiem występującym w parku jest wierzba iwa (*Salix caprea*). Na terenie objętym analizą oznaczono 8 pojedynczych większych okazów tego drzewa, co stanowi 3,6% wszystkich pojedynczych obiektów. Wierzby występują praktycznie wyłącznie w sąsiedztwie ruin dworu i stanowią element wtórnej sukcesji parkowej. Są to okazy młode - poniżej 20 lat, o dużej żywotności. Nie prezentują dużej wartości pod względem kompozycyjnym. Rozmieszczenie drzew zaprezentowano na poniższej rycinie.

Ryc. 27. Rozmieszczenie wierzby iwy (*Salix caprea*) na terenie objętym inwentaryzacją
Źródło: Opracowanie własne

5.3. Rozwarstwienie wiekowe i fazy rozwoju kompozycji parkowej

Drzewostan występujący na terenie parku został zakwalifikowany do 5 kategorii pod względem faz rozwoju kompozycji parkowej:

Kategoria I. Obiekty w wieku do 20 lat - współczesne samosiewy (od ok. 1998 r.)

Do tej kategorii zaliczono 37 obiektów, co stanowi 16,8% wszystkich pojedynczych drzew i krzewów występujących na terenie opracowania. Do grupy należy 9 gatunków drzew i krzewów. Najliczniejszą grupę stanowią lipy drobnolistne (9 drzew), wierzby iwy (8) i leszczyny pospolite (6). W domieszce towarzyszą im: bzy czarne (4), świerki pospolite (4), kłony pospolite (3), jesion wyniosły, wiąz szypułkowy i jabłoń domowa. Obiekty z tej kategorii występują w rozproszeniu na całym analizowanym obszarze. Na terenie parku nie zaobserwowano współczesnych nasadzeń roślinności ozdobnej (za wyjątkiem szpaleru świerków). Park porastają ponadto liczne samosiewy nie ujęte w zestawieniu pojedynczych obiektów. W podszycie najwięcej jest młodych klonów, lip, grabów i kasztanowców. Pojawiają się pojedyncze okazy dębów, jesionów, głogów. Do tej grupy zalicza się ponadto pokaźna grupa samosiewów krzewów, wśród których dominują: bzy, lilaki, leszczyny, trzmieliny, róże i porzeczki. Towarzyszą im pojedyncze śnieguliczki i jaśminowce, które z dużym prawdopodobieństwem były nasadzone w parku.

Kategoria II. Obiekty w wieku 20-69 lat, drzewa dosadzone po II wojnie światowej oraz samosiewy (ok. 1997-1948)

Do tej kategorii zaliczono 102 obiekty, co stanowi 46,4% wszystkich pojedynczych obiektów występujących na terenie opracowania. Do kategorii należy 11 gatunków drzew

i krzewów. Największą grupę stanowią: lipa drobnolistna (34), klon posplity (28) i grab pospolity (15). W domieszce towarzyszą im: głogi jednoszyjkowe (8), kasztanowce białe (5), jesiony wyniosłe (4), wiązy szypułkowe (3), śliwy wiśniowe (2), jabłoń domowa (1), brzoza brodawkowata (1) i świerk pospolity (1). Nasadzenia z tej fazy występują w rozproszeniu na terenie całego obiektu. W tym okresie pojawiły się z dużym prawdopodobieństwem uzupełnienia komponowanych, linearnych układów zieleni. Jest to szczególnie dobrze widoczne w południowej części parku - szpaler wzdłuż południowo-wschodniej granicy parku (lipa, kasztanowiec, grab, jesion) oraz nasadzenia wzdłuż wtórnej ścieżki parkowej, która zachowała się do dnia dzisiejszego (lipa, kasztanowiec).

Kategoria III. Obiekty w wieku 70-99 lat, drzewa związane z okresem I i II wojny światowej oraz powojnia (ok. 1918-1947)

Do tej kategorii zaliczono 51 obiektów, co stanowi 23,2 % wszystkich pojedynczych obiektów występujących na terenie opracowania. Do tej kategorii należą 4 gatunki: klon pospolity (20), lipa drobnolistna (19), grab pospolity (11) oraz pojedynczy okaz kasztanowca białego w sąsiedztwie dworu. Są to podstawowe gatunki tworzące kompozycję parkową. Część zadrzewień pochodzących z tego okresu występuje przy ścieżkach parkowych widocznych na mapie topograficznej z 1944 r. Nasadzenia występują w szerokim łuku otaczającym dwór od strony północnej, wschodniej i południowej. Układ zadrzewień pozwala przypuszczać, iż istniała w tym okresie dodatkowa ścieżka okalająca szerokim łukiem dwór od strony wschodniej - biegnąca po górnym tarasie.

Kategoria IV. Obiekty w wieku 100 -119 lat - pierwotny drzewostan parkowy (ok. 1917-1898 r.)

Do tej kategorii zaliczono 24 obiekty, co stanowi 10,9% wszystkich pojedynczych obiektów występujących na terenie opracowania. Do grupy należy 6 gatunków drzew. Są to z dużym prawdopodobieństwem obiekty sadzone w pierwotnej fazie funkcjonowania parku. Gatunkami pochodzącymi z tej fazy są: klon pospolity (14), lipa drobnolistna (5), grab pospolity (2) oraz pojedyncze okazy kasztanowca białego, jesionu wyniosłego i wiązu szypułkowego. Te gatunki były najczęściej sadzone w tym czasie na terenie parku oraz w jego okolicy. Charakterystycznymi elementami tej fazy są nasadzenia towarzyszące ścieżkom parkowym widocznych na historycznych mapach. Układ zadrzewień potwierdza fakt występowania dodatkowej, nie wskazanej na mapach historycznych, ścieżki okalającej szerokim łukiem dwór od strony wschodniej - biegnącej po górnym tarasie.

Kategoria V. Obiekty w wieku powyżej 120 lat - pierwotny drzewostan parkowy (przed ok. 1897 r.)

Do tej kategorii zaliczono 6 obiektów, co stanowi 2,7% wszystkich pojedynczych obiektów występujących na terenie opracowania. Do grupy należą 4 gatunki drzew: klon pospolity (3), jesion wyniosły (1), lipa drobnolistna (1) i dąb czerwony (1). Stanowią one z dużym prawdopodobieństwem obiekty sadzone w pierwotnej fazie zakładania parku. Najstarsze okazy, które zachowały się na terenie parku znajdują się głównie w północnej i centralnej części parku.

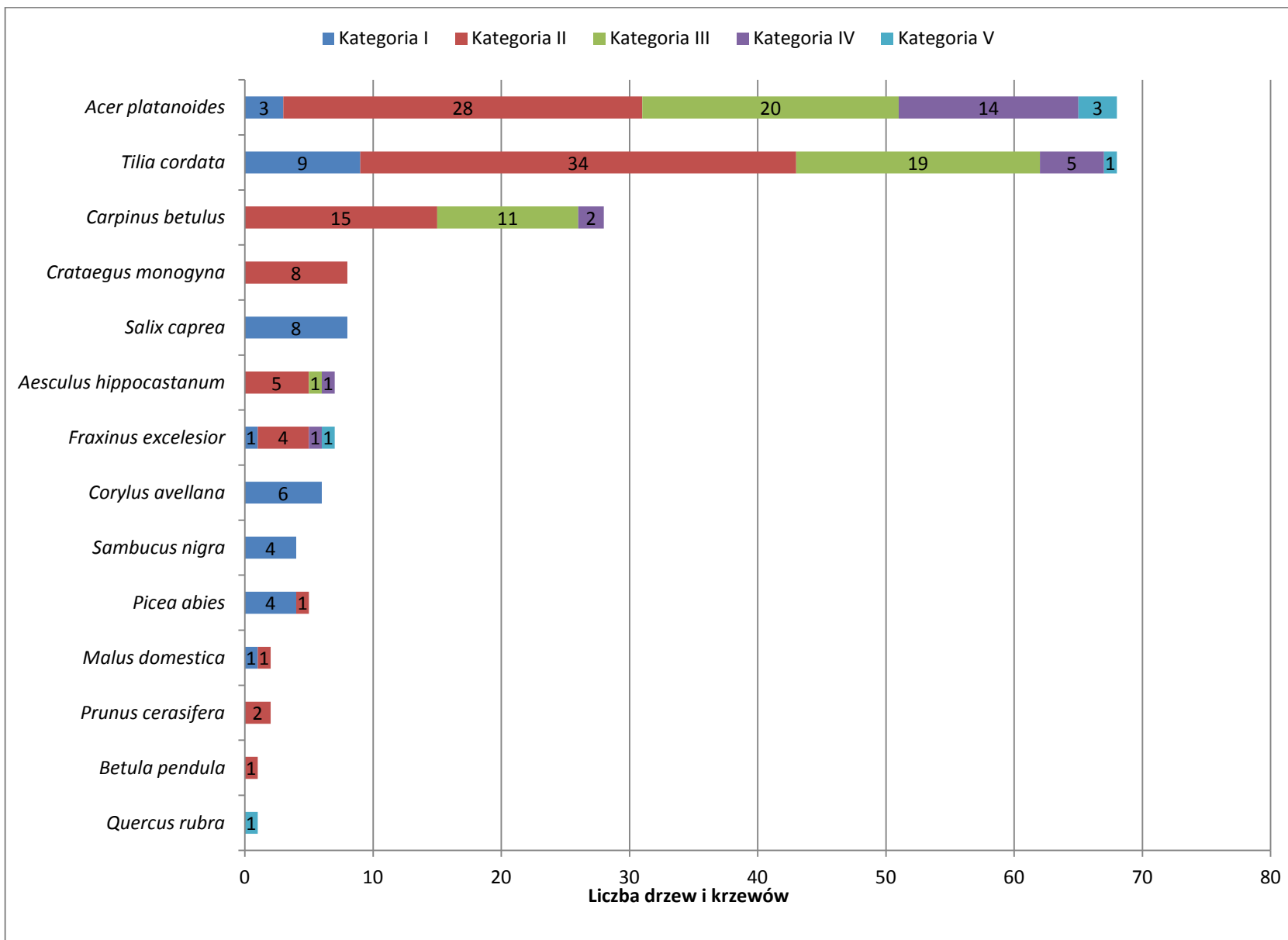
Reasumując można stwierdzić, iż większość nasadzeń komponowanych w analizowanym założeniu parkowym powstało pomiędzy 2 połową XIX w., a 1 połową XX w. W późniejszych latach pojawiały się niewielkie linearne dosadzenia drzew wzdłuż granic i wtórnych ścieżek parkowych, jednakże większość drzew i krzewów pochodzących z tego okresu to samosiewy wynikające z wtórnej sukcesji. Na terenie parku zaobserwowano szereg okazałych pni po wyciętych i powalonych drzewach, które świadczą o dużych

przekształceniach w komponowanym starodrzewie parkowym. Z dokumentów historycznych wynika, że w parku występowały dęby. W chwili obecnej występują tylko młode siewki tego gatunku. W okolicach parku widoczne są ślady po obumarłych kasztanowcach, które z pewnością należą do zieleni komponowanej.

Tabela 6. Szczegółowe zestawienie udziału procentowego pojedynczych drzew i krzewów w wybranych fazach rozwoju kompozycji parkowej

Lp.	Nazwa łacińska	Kategoria I			Kategoria II			Kategoria III			Kategoria IV			Kategoria V			Razem	Razem (%)
		Liczba	Udział procentowy gatunku w kategorii wiekowej	Udział procentowy gatunku	Liczba	Udział procentowy gatunku w kategorii wiekowej	Udział procentowy gatunku	Liczba	Udział procentowy gatunku w kategorii wiekowej	Udział procentowy gatunku	Liczba	Udział procentowy gatunku w kategorii wiekowej	Udział procentowy gatunku	Liczba	Udział procentowy gatunku w kategorii wiekowej	Udział procentowy gatunku		
1.	<i>Acer platanoides</i>	3	8,1	4,4	28	27,5	41,2	20	39,2	29,4	14	58,3	20,6	3	50,0	4,4	68	30,9
2.	<i>Tilia cordata</i>	9	24,3	13,2	34	33,3	50,0	19	37,3	27,9	5	20,8	7,4	1	16,7	1,5	68	30,9
3.	<i>Carpinus betulus</i>	0	0,0	0,0	15	14,7	53,6	11	21,6	39,3	2	8,3	7,1	0	0,0	0,0	28	12,7
4.	<i>Crataegus monogyna</i>	0	0,0	0,0	8	7,8	100,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	8	3,6
5.	<i>Salix caprea</i>	8	21,6	100,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	8	3,6
6.	<i>Aesculus hippocastanum</i>	0	0,0	0,0	5	4,9	71,4	1	2,0	14,3	1	4,2	14,3	0	0,0	0,0	7	3,2
7.	<i>Fraxinus excelsior</i>	1	2,7	14,3	4	3,9	57,1	0	0,0	0,0	1	4,2	14,3	1	16,7	14,3	7	3,2
8.	<i>Corylus avellana</i>	6	16,2	100,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	6	2,7
9.	<i>Ulmus laevis</i>	1	2,7	20,0	3	2,9	60,0	0	0,0	0,0	1	4,2	20,0	0	0,0	0,0	5	2,3
10.	<i>Sambucus nigra</i>	4	10,8	100,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	4	1,8
11.	<i>Picea abies</i>	4	10,8	80,0	1	1,0	20,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	5	2,3
12.	<i>Malus domestica</i>	1	2,7	50,0	1	1,0	50,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	2	0,9
13.	<i>Prunus cerasifera</i>	0	0,0	0,0	2	2,0	100,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	2	0,9
14.	<i>Betula pendula</i>	0	0,0	0,0	1	1,0	100,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	1	0,5
15.	<i>Quercus rubra</i>	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	1	16,7	100,0	1	0,5
16.	<i>Acer platanoides</i>	3	8,1	4,4	28	27,5	41,2	20	39,2	29,4	14	58,3	20,6	3	50,0	4,4	68	30,9

Źródło: Opracowanie własne

Ryc. 28. Szczegółowe zestawienie udziału procentowego dendroflory w poszczególnych fazach rozwoju kompozycji parkowej
 Źródło: Opracowanie własne

6. Analiza obecnej kompozycji obiektu

Z dawnego układu przestrzennego parku zachowały się fragmenty układów komponowanej zieleni podkreślających granice założenia oraz główne ciągi komunikacyjne na terenie parku. Drzewami stosowanymi w kreacji parku były głównie lipy drobnolistne, klony pospolite i graby pospolite. W nasadzeniach stosowano również dęby i kasztanowce, jednak do dnia dzisiejszego zachowały się tylko pojedyncze okazy tych gatunków. Do dnia dzisiejszego nie zachowało się ogrodzenie oraz budynek w północno-wschodnim narożniku parku o niezidentyfikowanej funkcji. Dwór przetrwał wyłącznie w szczątkowej formie, w postaci fundamentów i fragmentów ścian. Na terenie parku zidentyfikowano pozostałości po bramie wjazdowej oraz po schodach parkowych.

Analizę obecnej kompozycji parku przeprowadzono opierając się na 4 podstawowych kategoriach: powiązaniach kompozycyjnych, wnętrzach krajobrazowych, elementach wyróżniających się i ekspozycji.

Powiązania kompozycyjne

Powiązaniem kompozycyjnymi występującymi na terenie opracowania są ciągi kompozycyjno-funkcjonalne, pełniące rolę osi kompozycyjnych, jak i punkty węzłowe.

Główne ciągi kompozycyjno-funkcjonalne zidentyfikowano na terenie założenia folwarcznego. Są nimi drogi występujące w sąsiedztwie parku. Układ powiązań został częściowo przekształcony. Pierwotnie do podwórza folwarcznego prowadziły dwie osie - od północy i od południa. Układ dróg dojazdowych do podwórza zachował się, jednakże współcześnie doszło do zespolenia dwóch osi w jeden ciąg funkcjonalno-kompozycyjny (z dwoma punktami węzłowymi na terenie dawnego podwórza). Ciąg komunikacyjny prowadzący w kierunku podwórza folwarcznego od północy podkreślony był aleją drzew, która w stosunkowo dobrym stanie zachowała się do dnia dzisiejszego. Dojazd do założenia możliwy był również od strony południowej. Układ ten zachował się w podobnym stanie do czasów współczesnych. Rolę punktu węzłowego pełni skrzyżowanie dróg w okolicy mostu na rzece Kośna - rozwidlenie czterech dróg prowadzących do podwórza folwarcznego, domów robotników, użytków rolnych i wsi. Historycznie na terenie parku występował system obłych, połączonych ze sobą ścieżek pełniących rolę ciągów kompozycyjno-funkcjonalnych z punktami węzłowymi w miejscach ich przecięć. Ścieżki tworzyły dwie pętle zlokalizowane na zachód od dworu. Z dużym prawdopodobieństwem istniała jeszcze jedna pętla za dworem, o czym świadczy układ zadrzewień parkowych. Na teren parku prowadziły dwie drogi. Pierwsza - od północno-zachodniego narożnika parku, druga - od strony podwórza folwarcznego. Jedna ze ścieżek prowadziła od dworu w kierunku północno-wschodniego narożnika parku - gdzie usytuowany był budynek o niezidentyfikowanej funkcji. Ścieżki okalały ponadto dwór. Obecnie nie są one dobrze czytelne, ponieważ zostały zarośnięte podszytem parkowym. Układ kompozycyjny parku jest najbardziej czytelny w stanie bezlistnym.

Elementy wyróżniające się

Podstawowym elementem wyróżniającym się, występującym na terenie opracowania, są ruiny dworu usytuowane na wymodelowanym tarasie. Pełnią one rolę akcentu kulturowego. Na terenie opracowania wyróżniono ponadto 7 drzew. Nie pełnią one jednak roli akcentów naturalnych i w stanie pełnego ulistnienia park stanowi zwartą skupinę zieleni. Skupinę tę (sylwetę parku) w skali makro należy traktować jako akcent kulturowy. Historycznie dwór stanowił lokalną dominantę kulturową. Okazałe pnie występujące na

terenie parku pozwalają twierdzić, iż występowały na jego terenie okazy mogące stanowić akcenty naturalne (zwłaszcza drzewo powalone przy zachodniej granicy parku).

Ekspozycja

Do kategorii tej zaliczono takie elementy kompozycyjne jak: ciągi i otwarcia widokowe oraz widoki osiowe. Park jest najlepiej wyeksponowany w krajobrazie ze strony wschodniej. Sylweta parku spójnie wpisuje się w krajobraz kulturowy okolicy, a jego przedpole widokowe stanowi pole uprawne.

Ciągi widokowe

Na terenie opracowania nie oznaczono ciągów widokowych. Jednostronny ciąg znajduje się natomiast wzdłuż dróg gminnych otaczających park od strony zachodniej i południowej. Z ciągu tego rozpościera się miejscami interesujący widok na dolinę rzeki Kośna. Widok w kierunku zachodnim powstał dopiero po wyburzeniu części zabudowy folwarcznej.

Otwarcia widokowe

Na terenie objętym analizą oznaczono cztery otwarcia widokowe. Dwa z nich zlokalizowane na terenie parku i rozpościera się z nich widok na wnętrza parkowe oraz na dolinę Kośnej. Są to otwarcia występujące na terenie parku również w momencie jego komponowania. W okresie wegetacji widok przysłaniają coraz bujniejsze samosiewy. Kolejne dwa otwarcia zidentyfikowano na moście drogowym. Rozpościera się z nich widok na malownicze koryto rzeki porośnięte roślinnością nadwodną. Widok ten występował z dużym prawdopodobieństwem również w momencie budowy założenia folwarcznego.

Widoki osiowe

Na terenie objętym analizą krajobrazową oznaczono ponadto widok osiowy. Wskazano go na drodze gminnej prowadzącej do podwórza folwarcznego od strony północnej, a powstał on dzięki obsadzeniu drogi aleją. Jest dobrze czytelny zapewne od kilkudziesięciu lat.

Wnętrza krajobrazowe

Zgodnie z teorią wnętrza krajobrazowego (urbanistycznego) przestrzeń składa się z następujących składowych: ściany, podłoga, sufit, elementy wolnostojące. Na terenie opracowania elementy te stanowią:

- **Ściany.** Są nimi w większości przypadków okrajki zadrzewień śródpolnych i parkowych, aleje i szpalery przydrożne oraz ściany budynków.
- **Podłoga.** Podłogami w analizowanym układzie są w większości przypadków przestrzenie nieutwardzone. Są nimi głównie polany parkowe, pola uprawne, łąki, pastwiska oraz nieużytki o niewielkim udziale zadrzewień i zakrzewień.
- **Sufit.** Tym elementem w praktycznie każdym przypadku jest sklepienie niebieskie (przykrycie pozorne) oraz okapy tworzone przez korony drzew.
- **Elementy wolnostojące.** Biorąc pod uwagę skalę opracowania, jako elementy wolnostojące należy wskazać pojedyncze okazy drzew i krzewów, budynki oraz elementy małej architektury.

Analizie poddano teren założenia dworsko - parkowego wraz z otaczającymi go wnętrzami. Na terenie objętym analizą zidentyfikowano 23 wnętrza krajobrazowe. Dominują tu wnętrza konkretne z niewielkim udziałem elementów wolnostojących wewnątrz.

7. Gospodarka zielenią

7.1. Roślinność przeznaczona do usunięcia

Do usunięcia przeznaczono minimalną, niezbędną ilość drzew i krzewów kolidujących z projektowaną inwestycją. Drzewa znajdujące się w obrębie planowanego zainwestowania, związanego z pracami rewaloryzacyjnymi, nie przeznaczone do wycinki, należy odpowiednio zabezpieczyć przed uszkodzeniami mechanicznymi.

Karczowanie drzew wolno przeprowadzać jedynie poza okresem lęgowym ptactwa. *Ustawa o ochronie przyrody i Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną*, wprowadza w stosunku do tych zwierząt zakazy: „niszczenia ich jaj, postaci młodocianych i form rozwojowych, niszczenia ich siedlisk i ostoi, niszczenia ich gniazd, mrowisk [...] umyślnego płoszenia”, zezwalając jedynie na usuwanie gniazd ptasich z terenów zielonych w okresie od 15 października do 1 marca.

Ogółem do wycinki wskazuje się 26 szt. drzew i 3901,5 m² krzewów i siewek drzew (trzebież selekcyjna samosiewów). 2 okazy drzew przeznaczone zostały do wycinki ze względów sanitarnych - okazy martwe i nie rokujące (Xs). 24 okazy drzew przeznaczono do wycinki ze względów kompozycyjnych (Xk).

Szczegółowy wykaz drzew i krzewów wyznaczonych do usunięcia przedstawiono w poniższej tabeli oraz na załączniku graficznym. Planuje się ścinanie drzew piłą mechaniczną bez mechanicznego karczowania pni - postuluje się ich pozostawienie do naturalnego rozkładu. W zamian za usunięcie drzew kolidujących z inwestycją proponuje się posadzenie drzew i krzewów zastępczych. Przed przystąpieniem do prac Inwestor musi posiadać decyzję zezwalającą na usuwanie drzew i krzewów.

Xs - Obiekty przeznaczone do usunięcia ze względów sanitarnych - obiekty martwe, zamierające oraz nie rokujące i stwarzające zagrożenie życia i mienia ludzkiego. Do kategorii tej zaliczono 2 obiekty oznaczone następującymi numerami: 54 i 98.

Xk - Obiekty przeznaczone do usunięcia ze względów kompozycyjnych (obiekty pojedyncze). Do tej kategorii zaliczono 24 drzew oznaczonych następującymi numerami inwentaryzacyjnymi: 15, 16, 17, 18, 19, 88, 89, 108, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 126, 127, 128, 168, 169, 228, 230 i dwa krzewy: 87 (2m²), 172 (12m²).

Ts, Xk- Trzebież selekcyjna samosiewów (grupy). Zabieg ten przewidziano dla grup drzew i krzewów oznaczonych w inwentaryzacji numerami: 13 (15m²), 21 (63m²), 57 (20m²), 68 (600m²), 86 (14m²), 109 (13,5m²), 217 (1200m²), 218 (77m²), 219 (160m²), 220 (660m²), 221 (325m²), 222 (320m²), 223 (400m²), 231 (20m²) - łącznie 3873,5 m².

7.2. Zabiegi pielęgnacyjne drzewostanu

Dla wybranych obiektów dendrologicznych zaproponowano podstawowe oraz specjalistyczne zabiegi pielęgnacyjne. Część drzew przeznaczono ponadto do obserwacji.

SPZ - Obiekty przeznaczone do specjalistycznych zabiegów pielęgnacyjnych (założenie wiązań lub podpór). Do kategorii tej przeznaczono 5 okazałych drzew o numerach inwentaryzacyjnych: 30, 61, 152, 203 i 215.

PZP - Obiekty przeznaczone do podstawowych zabiegów pielęgnacyjnych - np. cięcia sanitarne suszu stanowiącego zagrożenie dla życia i mienia ludzkiego, cięcia odmładzające, usunięcie zalegającej w koronach materii organicznej, prześwietlenie koron, usunięcie jemioli. Do podstawowych zabiegów pielęgnacyjnych wskazano 44 drzewa o numerach inwentaryzacyjnych: 1, 2, 7, 8, 10, 11, 12, 20, 29, 31, 32, 36, 51, 58, 59, 60, 64, 66, 70, 72, 76, 77, 83, 91, 92, 94, 101, 124, 129, 135, 137, 153, 154, 156, 165, 166, 170, 182, 183, 184, 187, 190, 197, 235.

O - Obiekty przeznaczone do obserwacji - obiekty dla których przewidziano możliwość pogorszenia się żywotności i możliwość obumarcia w przyszłości. Do obserwacji przeznaczono 7 obiektów o numerach inwentaryzacyjnych: 8, 32, 55, 105, 140, 148, 166.

7.3. Sposoby zabezpieczania zieleni na etapie budowy inwestycji

Prace budowlane mają znaczący wpływ na drzewa znajdujące się na obszarze planowanych inwestycji. Ochrona drzew na placu budowy nie wymaga specjalistycznej wiedzy, ani nie pochłania zbyt wiele czasu. Do głównych środków minimalizujących negatywne oddziaływania planowanej inwestycji na dendroflorę terenu opracowania należy zaliczyć:

Ogólne

- Szczegółne uzmysłowienie i uczulenie pracowników budowy na rangę drzew będących przedmiotem zainteresowania przed przystąpieniem do prac budowlanych. Nie można dopuścić do składowania pod koronami drzew oraz w ich sąsiedztwie niezabezpieczonych środków chemicznych. Zgodnie z zapisami *Ustawy o ochronie przyrody* – środki chemiczne powinny być stosowane w sposób najmniej szkodzących terenom zieleni oraz zadrzewieniom.
- W czasie trwania robót budowlanych należy prowadzić stały monitoring stanu drzew oraz przestrzegania zabezpieczeń zaproponowanych na etapie projektu, dla przedmiotowej inwestycji należy powołać inspektora zieleni.

Bryła korzeniowa

- Prace ziemne wokół korzeni należy wykonywać ręcznie.
- Nie należy dopuścić do skracania systemu korzeniowego drzew, gdy zachodzi potrzeba obcięcia korzeni należy zrobić to ostrym narzędziem (pod kątem prostym), nie pozostawiając poszarpanych korzeni oraz zabezpieczać odpowiednim środkiem impregnującym nieszkodliwym dla drzewa, posiadającym właściwości grzybobójcze.
- Ochroną należy objąć strefę odpowiadającą powierzchni rzutu korony powiększoną o 20% lub o promień rzutu korony powiększony o 1-1,5 m. W strefie tej znajdują się korzenie zaopatrujące drzewo w wodę i składniki odżywcze. Nie należy jej zabudowywać, obudowywać nieprzepuszczalnymi nawierzchniami oraz nadmiernie obciążać.
- Ochrona systemu korzeniowego przed ugniataniem może zostać zapewniona przez rozłożenie mat zabezpieczających glebę lub w miarę możliwości „wyłączenie” terenu z placu budowy.
- W obrębie koron drzew nie należy składować materiałów budowlanych, ziemi z wykopów oraz innych materiałów utrudniających wymianę gazową między powietrzem a glebą. Może to być przyczyną pogorszenia kondycji korzeni oraz zapoczątkować procesy gnilne. Dużym problemem jest również spływ powierzchniowy zanieczyszczeń ze składowanych pod koronami materiałów do gleby. Składowanie na powierzchni wyznaczonej rzutem korony drzew materiałów chemicznych i budowlanych (zwłaszcza sypkich) powoduje nieodwracalne zmiany fizykochemiczne struktury gleby.

- Problemem dla drzewostanu jest zmiana pH gleby związana z prowadzonymi pracami budowlanymi. Źródłem zmian kwasowości gleby są cement, wapno oraz gruz budowlany. Nie można dopuścić do składowania tego typu elementów w sąsiedztwie drzew oraz na bieżąco usuwać resztki budowlane zawierające wapń spod ich koron. Uwagę należy dodatkowo zwrócić na możliwość spływu powierzchniowego tego typu zanieczyszczeń, związaną z ukształtowaniem terenu opracowania.
- Woda opadowa, spływając do gleby poprzez zgromadzone pod drzewem materiały budowlane wypłukuje z nich zanieczyszczenia. Dla drzewa jest to najczęściej szkodliwe. Skrajnym przypadkiem uszkodzenia drzewa jest zgromadzenie pod nim worków z cementem lub wapnem, albo gruzu ceglano-cementowego, ponieważ niewiele drzew dobrze znosi glebę wapienną).
- Nie można dopuścić do przesuszenia bryły korzeniowej drzew. Do sytuacji takiej dochodzi najczęściej w przypadku wykonywania zagłębień terenowych (np. pod fundamenty) w pobliżu koron drzew. W przypadku odslonięcia systemu korzeniowego krawędź wykopu z odkrytymi korzeniami trzeba osłonić warstwą wilgotnego torfu i tkaniną jutową (osłonę powinno się przymocować kołkami wbitymi w ścianę wykopu) albo warstwą torfu umocnić odeskowaniem. Szczelina wypełniona torfem powinna mieć szerokość co najmniej 0,3 - 0,5 m i głębokość minimum 1,5 ÷ 2,0 m.
- Niezwłocznie po zakończeniu prac budowlanych wykopy należy przysypać do poziomu pierwotnego wzbogacając warstwę gleby ziemią urodzajną wymieszaną z kompostem.
- W przypadku prowadzenia prac w okresie występowania ujemnych temperatur bryłę korzeniową należy chronić przed przemarzaniem w podobny sposób. Nie należy jednak w miarę możliwości pozostawiać wykopów budowlanych w pobliżu drzew na okres zimowy.
- Zaleca się, aby roboty ziemne w obrębie korzeni drzewa nie były prowadzone w okresie wegetacji roślin, a szczególnie w okresie letnim. Najkorzystniejszym okresem do wykonania tych robót są miesiące od października do kwietnia.
- Zaleca się podlewanie drzewa wodą w ilości około 50 dm³ na jedno drzewo dziennie przez cały okres trwania robót, w zależności od warunków atmosferycznych. W celu uniknięcia przesuszenia brył korzeniowych przewiduje się założenie automatycznego systemu nawadniającego – linie kroplujące.
- W przypadku konieczności odcięcia korzeni podczas prac ziemnych należy wcześniej (w okresie wegetacyjnym poprzedzającym budowę) wykonać rów wypełniony substratem stymulującym rozrost nowych korzeni i zabezpieczony ekranem korzeniowym.
- Redukcja systemu korzeniowego może nastąpić w minimalnym odstępnie pięciokrotności średnicy pnia od kory drzewa.
- W miarę możliwości nie należy dopuścić do zmian poziomu gruntu. Podwyższenie jego poziomu może przyczynić się do pogorszenia wymiany gazowej oraz zmiany stosunków wodnych. Zwiększenie grubości warstwy glebowej wpłynąć może na zmiany składzie gatunkowym pedosfery oraz zniszczyć mikroorganizmy żyjące w symbiozie z drzewami.
Środkami minimalizującymi, które można zastosować w przypadku podwyższenia poziomu gruntu mogą być:
 - Ręczne oczyszczenie terenu pod koroną drzewa z zanieczyszczeń budowlanych i istniejącej roślinności oraz spulchnienie gleby,
 - W przypadku konieczności podniesienia terenu o kilkanaście do kilkudziesięciu cm, z nowej warstwy gleby należy ukształtować nieckę opadającą płynnie w kierunku pnia drzewa.
 - W przypadku, gdy teren wynieść trzeba na wysokość powyżej 1 m wokół pnia można wybudować murek oporowy. W celu minimalizacji negatywnego wpływu na system korzeniowy fundamentów tej konstrukcji wykonać można ją np. z półokręgów betonowych

- W wyższych nasypach należy założyć dodatkowo strefy napowietrzania systemu korzeniowego (promieniście biegnące od pnia i stanowiące około 1/3 powierzchni pod koroną drzewa). Do drenażu użyć można żwiru lub tłucznia o różnych frakcjach. W strefach napowietrzania i na obwodzie rzutu korony ułożyć rurki drenarskie lub perforowane rury z tworzywa sztucznego. Między strefami napowietrzania rozłożyć ziemię urodzajną, w której drzewo będzie mogło wytworzyć nowe aktywne korzenie. Rozważyć można ponadto możliwość przykrycia studzienki wokół pnia i sięgających nad powierzchnię wylotów rur napowietrzających przykryć metalową kratownicą.
- Po zakończeniu prac budowlanych drzewo zasilić można dodatkowo nawozem wieloskładnikowym o spowolnionym działaniu.

Środkami minimalizującymi, które można zastosować w przypadku obniżenia poziomu gruntu mogą być:

- Uskok terenu formować możliwie najdalej od pnia drzewa, aby uszkodzić jak najmniej korzeni,
- Odsłonięte korzenie przyciąć ostrym narzędziem, zaimpregnować, obłożyć ziemią urodzajną wymieszaną z kompostem i osłonić tkaniną jutową,
- Zbudować murek oporowy (między matą słomianą a murkiem warto umieścić folię, która zapobiegnie przerastaniu korzeni przez murek),
- Ręcznie usunąć wierzchnią warstwę ziemi przykrywającą zachowane korzenie i w jej miejsce rozłożyć ziemię urodzajną.

Pień

- Pnie drzew na czas budowy można zabezpieczyć, aby uniknąć ich poranienia, owijając pień jutą, grubymi matami słomianymi, trzciniowymi lub zużytymi oponami oraz obkładając deskami. Często stosuje się ekrany osłonowe z desek połączonych drutem. Ekrany te są wytrzymałe, skuteczne i tanie. Szczególną uwagę należy zwrócić na sam moment zakładania ekranu. Wtedy właśnie może dojść do uszkodzenia kory drzew. Każdy przypadek należy traktować indywidualnie i uwagę należy zwrócić na obiekty z odrostami pniowymi i korzeniowymi oraz niżej posadowioną koroną. Deskowanie należy wówczas dostosować do konkretnego kształtu pnia. Osłona z desek wokół całego pnia powinna mieć wysokość nie mniejszą niż 150 cm, a dolna część desek powinna opierać się na podłożu, być lekko wkopana w grunt lub obsypana ziemią (montaż konstrukcji do wysokości pierwszych gałęzi). Deski należy opasać drutem bądź taśmą stalową co 40–60 cm (min. 3 razy), tak aby ściśle przylegały do pnia.

Po zakończeniu robót należy wykonać demontaż zabezpieczenia drzewa. Należy rozebrać konstrukcję zabezpieczającą oraz lekko spulchnić ziemię w strefie korzeniowej drzewa. W przypadku pojawienia się ran powierzchniowych i wgłębnych na pniu należy początkowo uformować powierzchnię rany i zaszmarować ją preparatem emulsyjnym, powierzchniowym.

Korona

- Należy właściwie zorganizować trasy przejazdu ciężkiego sprzętu w odległości co najmniej 1 m poza zasięgiem koron drzew.
- Ochrona koron drzew polega na podwiązaniu gałęzi narażonych na uszkodzenia,
- W przypadku uszkodzenia gałęzi należy wykonać cięcia korygujące (kilkusetapowo – kierując się w stronę pnia. W przypadku cięć mniejszych gałęzi (o średnicy do 10 cm) miejsce cięcia posmarować w całości preparatem o działaniu powierzchniowym. W przypadku większych gałęzi zabezpieczyć należy wyłącznie krawędzie rany (kalus i drewno czynne) o grubości ok. 2cm.

Tabela 7. Zestawienie zinwentaryzowanych pojedynczych obiektów - wiek, lokalizacja i gospodarka drzewostanem

Lp.	Nazwa łacińska	Obwód pnia na wys. 1,3 m (cm) / powierzchnia (m ²)	Rozpiętość korony (m)	Wysokość (m)	Wiek	Kategoria (stratygrafia wiekowa)	Gospodarka drzewostanem	Gospodarka drzewostanem - opis	Numer działki ewidencyjnej
1	<i>Acer platanoides</i>	246	10	13	139	V	PZP	Cięcie suszu i usunięcie zalegającej materii organicznej.	128/27
2	<i>Acer platanoides</i>	182	6	15	105	IV	PZP	Cięcia korygujące siewki wrastającej w szyję korzeniową.	128/27
3	<i>Picea abies</i>	126	5	10	58	II	-	-	128/27
4	<i>Tilia cordata</i>	167	7	17	65	II	-	-	128/27
5	<i>Tilia cordata</i>	170	8	15	66	II	-	-	128/27
6	<i>Tilia cordata</i>	161	7	18	62	II	-	-	128/27
7	<i>Carpinus betulus</i>	185	11	14	118	IV	PZP	Cięcie suszu.	128/27
8	<i>Fraxinus excelsior</i>	320	12	18	170	V	O, PZP	Do obserwacji, usunięcie suchych gałęzi i konarów.	128/27
9	<i>Ulmus laevis</i>	86	4	9	36	II	-	-	128/27
10	<i>Malus domestica</i>	66; 47	4	6,5	25	II	PZP	Cięcia prześwietlające.	128/27
11	<i>Crataegus monogyna</i>	45	3,5	5,5	38	II	PZP	Usunięcie siewki klonu pospolitego.	128/27
12	<i>Aesculus hippocastanum</i>	290	9	17	106	IV	PZP	Cięcia pielęgnacyjne i korygujące koronę, usunięcie części odrostów pniowych.	128/27
14	<i>Acer platanoides</i>	43	3,5	4,5	23	II	-	-	128/27
15	<i>Crataegus monogyna</i>	33	3	4,5	29	II	Xk	Do usunięcia.	128/27
16	<i>Crataegus monogyna</i>	30	3	4,5	27	II	Xk	Do usunięcia.	128/27
17	<i>Acer platanoides</i>	50	4,5	7,5	26	II	Xk	Do usunięcia, kolizja z budynkiem dworu.	128/27
18	<i>Acer platanoides</i>	50	4,5	7,5	26	II	Xk	Do usunięcia, kolizja z budynkiem dworu.	128/27
19	<i>Tilia cordata</i>	58	4,5	7	22	II	Xk	Do usunięcia, kolizja z budynkiem dworu.	128/27
20	<i>Carpinus betulus</i>	54; 46	5	8,5	43	II	PZP	Cięcie korygujące koronę - usunięcie dolnej partii.	128/27
22	<i>Carpinus betulus</i>	44	4,5	8,5	37	II	-	-	128/27
23	<i>Ulmus laevis</i>	61	4,5	8,5	26	II	-	-	128/27
24	<i>Aesculus hippocastanum</i>	264	4,5	7,5	96	III	-	-	128/27
25	<i>Ulmus laevis</i>	67	4,5	10	28	II	-	-	128/27
26	<i>Acer platanoides</i>	32; 40	3,5	5	21	II	-	-	128/27

27	<i>Acer platanoides</i>	40	4	7,5	21	II	-	-	128/27
28	<i>Carpinus betulus</i>	38	3,5	6,5	33	II	-	-	128/27
29	<i>Acer platanoides</i>	118	8,5	12	65	II	PZP	Usunięcie ciał obcych i wiązań.	128/27
30	<i>Tilia cordata</i>	262; 227	10	19	108	IV	SPZ	Założenie wiązań, usunięcie jemioli.	128/26
31	<i>Tilia cordata</i>	187	7	17	74	III	PZP	Usunięcie jemioli.	128/26
32	<i>Tilia cordata</i>	167	7	16	65	II	O, PZP	Do obserwacji, usunięcie jemioli.	128/27
33	<i>Carpinus betulus</i>	145	9	13	92	III	-	-	128/26
34	<i>Carpinus betulus</i>	135	9	17	86	III	-	-	128/27
35	<i>Carpinus betulus</i>	133	5,5	17	85	III	-	-	128/27
36	<i>Tilia cordata</i>	40; 19; 43; 28; 31; 27; 45; 45; 62	8	9	23	II	PZP	Cięcie prześwietlające.	128/27
37	<i>Acer platanoides</i>	31	3	4,5	16	I	-	-	128/27
38	<i>Aesculus hippocastanum</i>	191	8	16	65	II	-	-	128/27
39	<i>Acer platanoides</i>	42; 26; 20	4	5	22	II	-	-	128/26
40	<i>Acer platanoides</i>	46	3,5	6	24	II	-	-	128/27
41	<i>Fraxinus excelsior</i>	117	8	15	65	II	-	-	128/27
42	<i>Tilia cordata</i>	180	8	18	70	III	-	-	128/27
43	<i>Tilia cordata</i>	220	8	18	89	III	-	-	128/27
44	<i>Carpinus betulus</i>	165	9	17	105	IV	-	-	128/27
45	<i>Tilia cordata</i>	227	9	18	92	III	-	-	128/27
46	<i>Tilia cordata</i>	191; 132	10	17	75	III	-	-	128/27
47	<i>Tilia cordata</i>	160	7	18	62	II	-	-	128/27
48	<i>Tilia cordata</i>	163	6,5	19	63	II	-	-	128/27
49	<i>Corylus avellana</i>	30; 36; 23; 25; 25 (12 m ²)	4	4	10	I	-	-	128/27
50	<i>Aesculus hippocastanum</i>	145	5,5	12	49	II	-	-	128/27
51	<i>Tilia cordata</i>	220	6	17	89	III	PZP	Cięcie suszu, usunięcie jemioli.	128/27
52	<i>Acer platanoides</i>	39	4	5	21	II	-	-	128/27
53	<i>Acer platanoides</i>	37	4	5	20	II	-	-	128/27
54	<i>Tilia cordata</i>	81	3	7	30	II	Xs	Do usunięcia.	128/27
55	<i>Tilia cordata</i>	193	5	16	76	III	O	Do obserwacji.	128/27

56	<i>Tilia cordata</i>	82	4,5	7,5	30	II	-	-	128/27
58	<i>Corylus avellana</i>	15	4,5 m ²	4	10	I	PZP	Cięcie prześwietlające.	128/27
59	<i>Corylus avellana</i>	18	5 m ²	4,5	10	I	PZP	Cięcie prześwietlające.	128/27
60	<i>Corylus avellana</i>	15	4 m ²	4	10	I	PZP	Cięcie prześwietlające.	128/27
61	<i>Aesculus hippocastanum</i>	167	5	12	57	II	SPZ	Założenie wiązań.	128/29
62	<i>Aesculus hippocastanum</i>	181	6,5	15,5	62	II	-	-	128/27
63	<i>Carpinus betulus</i>	144	7	12	92	III	-	-	128/27
64	<i>Tilia cordata</i>	156	7	18	60	II	PZP	Usunięcie jemioly.	128/27
65	<i>Tilia cordata</i>	130	7	18	47	II	-	-	128/27
66	<i>Carpinus betulus</i>	105	6,5	16	68	II	PZP	Docięcie czopów.	128/27
67	<i>Carpinus betulus</i>	152	8	18	97	III	-	-	128/27
69	<i>Carpinus betulus</i>	154	8	17	98	III	-	-	128/14
70	<i>Tilia cordata</i>	162	6,5	17	63	II	PZP	Usunięcie odrostów, suchych gałęzi i jemioly.	128/27
71	<i>Acer platanoides</i>	180	7	19	104	IV	-	-	128/27
72	<i>Tilia cordata</i>	242	8	18	99	III	PZP	Cięcie suszu, usunięcie jemioly.	128/27
73	<i>Tilia cordata</i>	181	7	17	71	III	-	-	128/27
74	<i>Acer platanoides</i>	128	7	17	72	III	-	-	128/27
75	<i>Acer platanoides</i>	84	5,5	7	44	II	-	-	128/27
76	<i>Tilia cordata</i>	208	8	18	83	III	PZP	Cięcie suszu, usunięcie jemioly.	128/27
77	<i>Tilia cordata</i>	228	9,5	19	92	III	PZP	Cięcie suszu, usunięcie jemioly.	128/27
78	<i>Acer platanoides</i>	158	6,5	18,5	91	III	-	-	128/27
79	<i>Acer platanoides</i>	163	7,5	17,5	94	III	-	-	128/27
80	<i>Tilia cordata</i>	34; 32; 21	4,5	6	13	I	-	-	128/27
81	<i>Tilia cordata</i>	160	6	19	62	II	-	-	128/27
82	<i>Acer platanoides</i>	186	6,5	17	107	IV	-	-	128/27
83	<i>Tilia cordata</i>	250	6,5	17	102	IV	PZP	Pień ściąć na wys. 5m.	128/27
84	<i>Sambucus nigra</i>	8	3 m ²	3	10	I	-	-	128/27
85	<i>Tilia cordata</i>	68; 61; 104; 36	9	11	38	II	-	-	128/27
87	<i>Sambucus nigra</i>	2	1,5 m ²	2	5	I	Xk	Do usunięcia.	128/27
88	<i>Fraxinus excelsior</i>	36; 37	2	3	20	II	Xk	Do usunięcia.	128/27
89	<i>Fraxinus excelsior</i>	43; 43; 42; 40; 40	3,5	4	22	II	Xk	Do usunięcia.	128/27
90	<i>Fraxinus excelsior</i>	190	4,5	11	101	IV	-	-	128/27
91	<i>Sambucus nigra</i>	15	4 m ²	4	10	I	PZP	Cięcie korygujące.	128/27

92	<i>Sambucus nigra</i>	11	4 m ²	4	10	I	PZP	Cięcie odmładzające.	128/27
93	<i>Acer platanoides</i>	41; 32	4	8	22	II	-	-	128/27
94	<i>Tilia cordata</i>	199	7	17,5	79	III	PZP	Cięcie suszu, usunięcie jemioly.	128/27
95	<i>Carpinus betulus</i>	64	4,5	7	48	II	-	-	128/27
96	<i>Acer platanoides</i>	193	6	19	111	IV	-	-	128/27
97	<i>Acer platanoides</i>	134	5	13	75	III	-	-	128/27
98	<i>Acer platanoides</i>	100	4	9	54	II	Xs	Pień ściąg na wys. 5m.	128/27
99	<i>Acer platanoides</i>	187	9	17	108	IV	-	-	128/27
100	<i>Acer platanoides</i>	160	8	16	92	III	-	-	128/27
101	<i>Acer platanoides</i>	115	4,5	11	63	II	PZP	Cięcie suszu.	128/27
102	<i>Acer platanoides</i>	132	6	17,5	74	III	-	-	128/27
103	<i>Acer platanoides</i>	110; 150	10	19	86	III	-	-	128/27
104	<i>Acer platanoides</i>	140	6	19	79	III	-	-	128/27
105	<i>Acer platanoides</i>	152	5,5	17	87	III	O	Do obserwacji.	128/27
106	<i>Acer platanoides</i>	115	5	12	63	II	-	-	128/27
107	<i>Acer platanoides</i>	189	7	15	109	IV	-	-	128/27
108	<i>Fraxinus excelsior</i>	29	3	4	15	I	Xk	Do usunięcia.	128/27
110	<i>Acer platanoides</i>	223	8	19	127	V	-	-	128/27
111	<i>Tilia cordata</i>	162	7,5	17	63	II	-	-	128/27
112	<i>Carpinus betulus</i>	28; 27	3,5	6	25	II	-	-	128/27
113	<i>Tilia cordata</i>	36	3	4	13	I	-	-	128/27
114	<i>Acer platanoides</i>	26	3	6	14	I	Xk	Do usunięcia.	128/27
115	<i>Salix caprea</i>	54; 27	4	6	12	I	Xk	Do usunięcia.	128/27
116	<i>Salix caprea</i>	48	3,5	6	11	I	Xk	Do usunięcia.	128/27
117	<i>Salix caprea</i>	49	3,5	7	11	I	Xk	Do usunięcia.	128/27
118	<i>Salix caprea</i>	39	3,5	7	9	I	Xk	Do usunięcia.	128/27
119	<i>Salix caprea</i>	50	3,5	7	12	I	Xk	Do usunięcia.	128/27
120	<i>Salix caprea</i>	40	3	7	9	I	Xk	Do usunięcia.	128/27
121	<i>Salix caprea</i>	52	4	8	12	I	Xk	Do usunięcia.	128/27
122	<i>Tilia cordata</i>	56	4	8	21	II	Xk	Do usunięcia.	128/27
123	<i>Tilia cordata</i>	220	10	17	89	III	-	-	128/27
124	<i>Tilia cordata</i>	250	9	17	102	IV	PZP	Usunięcie części odrostów.	128/27
125	<i>Tilia cordata</i>	61; 57	7	15	23	II	-	-	128/27
126	<i>Acer platanoides</i>	47	4	9	25	II	Xk	Do usunięcia.	128/27
127	<i>Acer platanoides</i>	40	3	8	21	II	Xk	Do usunięcia.	128/27
128	<i>Tilia cordata</i>	21; 22	3	4	8	I	Xk	Do usunięcia.	128/27
129	<i>Acer platanoides</i>	104	4	12	56	II	PZP	Usunięcie drutu.	128/27
130	<i>Crataegus monogyna</i>	25; 35; 25	3,5	5	30	II	-	-	128/27
131	<i>Carpinus betulus</i>	40	4	5,5	34	II	-	-	128/27
132	<i>Carpinus betulus</i>	144	7,5	15	92	III	-	-	128/27
133	<i>Acer platanoides</i>	39	3,5	6,5	21	II	-	-	128/27
134	<i>Ulmus laevis</i>	45	4	4,5	19	I	-	-	128/27
135	<i>Ulmus laevis</i>	262	9	18	112	IV	PZP	Usunięcie odrostów.	128/27

136	<i>Acer platanoides</i>	28	2,5	5	15	I	-	-	128/27
137	<i>Aesculus hippocastanum</i>	164	7	15	56	II	PZP	Cięcie suszu.	128/27
138	<i>Acer platanoides</i>	52	4	7	27	II	-	-	128/27
139	<i>Tilia cordata</i>	175	10	19	68	II	-	-	128/27
140	<i>Acer platanoides</i>	210	10	17	120	V	O	Do obserwacji.	128/27
141	<i>Malus domestica</i>	40	3,5	3,5	15	I	-	-	128/27
143	<i>Carpinus betulus</i>	127	9	13	81	III	-	-	128/27
144	<i>Acer platanoides</i>	111; 157	9	19	90	III	-	-	128/27
145	<i>Acer platanoides</i>	82	5	12	42	II	-	-	128/27
146	<i>Acer platanoides</i>	168	7,5	18	97	III	-	-	128/27
147	<i>Crataegus monogyna</i>	60	4	4,5	46	II	-	-	128/27
148	<i>Acer platanoides</i>	187	10	18	108	IV	O	Do obserwacji.	128/27
149	<i>Tilia cordata</i>	110	6,5	13	40	II	-	-	128/27
150	<i>Tilia cordata</i>	48; 42; 38; 149	8	14,5	57	II	-	-	128/27
151	<i>Tilia cordata</i>	113	7	14,5	41	II	-	-	128/27
152	<i>Acer platanoides</i>	201	10	19	115	IV	SPZ	Cięcie suszu, założenie wiązań.	128/27
153	<i>Acer platanoides</i>	145	7,5	18	82	III	PZP	Cięcie suszu.	128/27
154	<i>Acer platanoides</i>	120	5	19	66	II	PZP	Cięcie suszu.	128/27
155	<i>Acer platanoides</i>	128	5,5	18	72	III	-	-	128/27
156	<i>Tilia cordata</i>	170	9	19	66	II	PZP	Cięcie suszu.	128/27
157	<i>Tilia cordata</i>	116	6,5	16	42	II	-	-	128/27
158	<i>Tilia cordata</i>	175	8	20	68	II	-	-	128/27
159	<i>Tilia cordata</i>	95	5	14	35	II	-	-	128/27
160	<i>Tilia cordata</i>	188	8	21	74	III	-	-	128/27
161	<i>Tilia cordata</i>	177	9	15	69	II	-	-	128/27
162	<i>Acer platanoides</i>	109	5	15	59	II	-	-	128/27
163	<i>Tilia cordata</i>	133	6,5	20	50	II	-	-	128/27
164	<i>Acer platanoides</i>	128	7	14	71	III	-	-	128/27
165	<i>Acer platanoides</i>	186	9	15	107	IV	PZP	Cięcie suszu.	128/27
166	<i>Acer platanoides</i>	187	9	14	108	IV	O, PZP	Do obserwacji, cięcie suszu.	128/28
167	<i>Prunus cerasifera</i>	86	3,5	5	35	II	-	-	128/27
168	<i>Prunus cerasifera</i>	71	3,5	5	25	II	Xk	Do usunięcia.	128/27
169	<i>Crataegus monogyna</i>	49	5	4	41	II	Xk	Do usunięcia.	128/27
170	<i>Crataegus monogyna</i>	40; 24	4	5	34	II	PZP	Cięcie odmładzające.	128/27
171	<i>Tilia cordata</i>	25; 28	3	5	10	I			128/27
172	<i>Corylus avellana</i>	12 m ²	4	4	10	I	Xk	Do usunięcia.	128/27
173	<i>Tilia cordata</i>	234	6	18	95	III	-	-	128/27
174	<i>Carpinus betulus</i>	52; 31	5	12	42	II	-	-	128/27
175	<i>Carpinus betulus</i>	40	5	13	34	II	-	-	128/27

176	<i>Carpinus betulus</i>	52	5	12	42	II	-	-	128/27
177	<i>Fraxinus excelsior</i>	53	3,5	5	27	II	-	-	128/27
178	<i>Betula pendula</i>	174	10	17	68	II	-	-	128/20
179	<i>Acer platanoides</i>	60	5	10	31	II	-	-	128/32
180	<i>Acer platanoides</i>	43	7	3,5	23	II	-	-	128/27
181	<i>Acer platanoides</i>	143	9	15	81	III	-	-	128/32
182	<i>Tilia cordata</i>	100	5	14	36	II	PZP	Usunięcie odrostów.	128/27
183	<i>Tilia cordata</i>	45; 56	4,5	12	21	II	PZP	Usunięcie martwego przewodnika.	128/32
184	<i>Tilia cordata</i>	33	3,5	5	12	I	PZP	Odrosty korzeniowe do usunięcia.	128/27
185	<i>Tilia cordata</i>	54	4,5	9	20	II	-	-	128/27
186	<i>Tilia cordata</i>	38	3,5	4,5	14	I	-	-	128/32
187	<i>Carpinus betulus</i>	154	7,5	16	98	III	PZP	Cięcie suszu.	128/27
188	<i>Acer platanoides</i>	83	7	14	43	II	-	-	128/27
189	<i>Carpinus betulus</i>	113	10	8	72	III	-	-	128/27
190	<i>Tilia cordata</i>	277; 247	14	22	109	IV	PZP	Usunięcie odrostów.	128/27
191	<i>Carpinus betulus</i>	122	8	14	78	III	-	-	128/27
192	<i>Acer platanoides</i>	150	7	15	86	III	-	-	128/27
193	<i>Tilia cordata</i>	207	9	21	83	III	-	-	128/27
194	<i>Tilia cordata</i>	42	3	6	16	I	-	-	128/27
195	<i>Salix caprea</i>	78	5,5	9	18	I	-	-	128/27
196	<i>Tilia cordata</i>	45; 33	4	8	17	I	-	-	128/27
197	<i>Acer platanoides</i>	198	10	19	114	IV	PZP	Cięcie suszu.	128/27
198	<i>Carpinus betulus</i>	46	4	8	39	II	-	-	128/27
199	<i>Tilia cordata</i>	36	3	7	13	I	-	-	128/27
200	<i>Carpinus betulus</i>	34	3,5	8	29	II	-	-	128/27
201	<i>Acer platanoides</i>	126	7	16	70	III	-	-	128/27
202	<i>Acer platanoides</i>	156	7	17	89	III	-	-	128/27
203	<i>Quercus rubra</i>	330	13	20	184	V	SPZ	Zastosowanie podpory, usunięcie suszu.	128/27
204	<i>Carpinus betulus</i>	31	3,5	5	27	II	-	-	128/27
205	<i>Carpinus betulus</i>	33	3,5	5	29	II	-	-	128/27
206	<i>Acer platanoides</i>	174	8	19	101	IV	-	-	128/27
207	<i>Tilia cordata</i>	173	7	21	67	II	-	-	128/27
208	<i>Tilia cordata</i>	235; 209	10	20	95	III	-	-	128/27
209	<i>Tilia cordata</i>	189	9	19	74	III	-	-	128/27
210	<i>Carpinus betulus</i>	39	3,5	6,5	33	II	-	-	128/27
211	<i>Acer platanoides</i>	174	8	19	101	IV	-	-	128/27
212	<i>Corylus avellana</i>	10 m ²	4	4,5	10	I	-	-	128/27
213	<i>Acer platanoides</i>	130	6,5	16	73	III	-	-	128/27
214	<i>Crataegus monogyna</i>	30	3	4	26	II	-	-	128/27
215	<i>Acer platanoides</i>	185	9	17	106	IV	SPZ	Założenie wiązań.	128/27

216	<i>Acer platanoides</i>	132	8	15	74	III	-	-	128/27
225	<i>Acer platanoides</i>	42	3,5	5	22	II	-	-	128/24
226	<i>Acer platanoides</i>	41	3	4,5	22	II	-	-	128/24
227	<i>Picea abies</i>	50	3	4,5	11	I	-	-	128/26
228	<i>Picea abies</i>	30	2,5	4	8	I	Xk	Do usunięcia.	128/26
229	<i>Picea abies</i>	50	3	4,5	11	I	-	-	128/26
230	<i>Picea abies</i>	32	2,5	4	8	I	Xk	Do usunięcia.	128/26
232	<i>Tilia cordata</i>	270	3	3	109	IV	-	-	128/26
233	<i>Tilia cordata</i>	360	9	20	150	V	-	-	128/26
234	<i>Tilia cordata</i>	194	6	15	76	III	-	-	128/26
235	<i>Tilia cordata</i>	135	5	14	51	II	PZP	Cięcie suszu.	128/26
236	<i>Tilia cordata</i>	168	5,5	13	65	II	-	-	128/26

Zródło: Opracowanie własne

Tabela 8. Zestawienie zinwentaryzowanych grup drzew i krzewów - wiek, lokalizacja i gospodarka drzewostanem

Lp.	Nazwa łacińska	Powierzchnia (m2)	Wysokość (m)	Wiek	Kategoria (stratygrafia wiekowa)	Gospodarka drzewostanem	Gospodarka drzewostanem - opis	Powierzchnia do usunięcia (%)	Powierzchnia do usunięcia (m2)	Numer działki ewidencyjnej
13	<i>Acer platanoides</i>	15	4-5	<20	I	Xk	Do usunięcia.	100	15	128/27
21	<i>Acer platanoides</i> , <i>Tilia cordata</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> , <i>Aesculus hippocastanum</i>	70	1,5-5	<20	I	Ts	Trzebież selekcyjna samosiewów.	90	63	128/28
57	<i>Tilia cordata</i> , <i>Corylus avellana</i> , <i>Carpinus betulus</i> , <i>Acer platanoides</i> , <i>Quercus robur</i>	50	2-5	<20	I	Ts	Trzebież selekcyjna samosiewów.	40	20	128/29
68	<i>Acer platanoides</i> , <i>Tilia cordata</i> , <i>Carpinus betulus</i> , <i>Syringa vulgaris</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> , <i>Crataegus monogyna</i> , <i>Quercus robur</i> , <i>Sambucus nigra</i> , <i>alpinum</i>	1200	0,5-5	<20	I	Ts	Trzebież selekcyjna samosiewów.	50	600	128/30
86	<i>Corylus avellana</i>	35	4-4,5	<20	I	Ts	Trzebież selekcyjna samosiewów.	40	14	128/31

109	<i>Sambucus nigra</i>	45	1,5-3	<20	I	Ts	Trzebież selekcyjna samosiewów.	30	13,5	128/32
142	<i>Symphoricarpos albus</i>	35	1,5-2,5	<20	I	-	-	-	0	128/33
217	<i>Acer platanoides, Tilia cordata, Sambucus nigra, Betula pendula, Fraxinus excelsior, Carpinus betulus, Salix caprea, Aesculus hippocastanum</i>	1500	0,5-4	<20	I	Ts	Trzebież selekcyjna samosiewów.	80	1200	128/34
218	<i>Acer platanoides, Euonymus europaea, Symphoricarpos albus, Quercus robur, Crataegus monogyna, Prunus cerasifera, Carpinus betulus, Sambucus nigra, Tilia cordata, Fraxinus excelsior</i>	110	1-4,5	<20	I	Ts	Trzebież selekcyjna samosiewów.	70	77	128/35
219	<i>Acer platanoides, Tilia cordata, Carpinus betulus, Corylus avellana, Euonymus europaea, Crataegus monogyna</i>	200	0,5-3,5	<20	I	Ts	Trzebież selekcyjna samosiewów.	80	160	128/36
220	<i>Tilia cordata, Acer platanoides, Carpinus betulus, Euonymus europaea, Corylus avellana, Quercus robur</i>	1100	1-6	<20	I	Ts	Trzebież selekcyjna samosiewów.	60	660	128/37
221	<i>Fraxinus excelsior, Acer platanoides, Tilia cordata, Carpinus betulus, Ribes alpinum, Sambucus nigra, Corylus avellana, Crataegus monogyna, Syringa vulgaris, Euonymus europaea</i>	650	1-4	<20	I	Ts	Trzebież selekcyjna samosiewów.	50	325	128/38
222	<i>Fraxinus excelsior, Tilia cordata, Rosa canina, Crataegus monogyna, Ribes alpinum, Sambucus nigra, Quercus robur</i>	800	0,5-4,5	<20	I	Ts	Trzebież selekcyjna samosiewów.	40	320	128/39

223	<i>Sambucus nigra, Tilia cordata, Carpinus betulus, Symphoricarpos albus, Fraxinus excelsior, Philadelphus coronarius, Crataegus monogyna</i>	800	0,5-4,5	<20	I	Ts	Trzebież selekcyjna samosiewów.	50	400	128/40
224	<i>Acer platanoides, Tilia cordata, Carpinus betulus, Crataegus monogyna, Salix caprea, Corylus avellana</i>	90	1,5-5	<20	I		-	-	0	128/24
231	<i>Picea abies</i>	20	1,5-2,5	<20	I	Xk	Do usunięcia.	100	20	128/27

Źródło: Opracowanie własne

8. Wytyczne projektowe

Wytyczne ogólne

- Zachowanie naturalnego charakteru parku oraz wpisanie się w jego strukturę z nowymi elementami zagospodarowania przestrzennego o charakterze edukacyjnym oraz związanymi z ochroną różnorodności biologicznej,
- Nawiązanie do historycznych wzorców parków tworzonych w podobnym stylu oraz wprowadzenie elementów współczesnych, nie kolidujących z tym stylem, na podstawie pozyskanych materiałów historycznych,
- Stworzenie przestrzeni parku wiejskiego - ekoparku o funkcji edukacyjnej,
- Wykupienie przez Gminę działki wewnątrz parku (własność prywatna) z budynkiem dawnego ujęcia wody - rozebranie budynku oraz ogrodzenia,
- Usunięcie samowoli występujących w południowo-zachodniej części parku (budynki gospodarcze, ogródki działkowe);
- Wykupienie od Agencji Nieruchomości Rolnych działki przylegającej do parku od strony zachodniej. Stworzenie w istniejącym na niej historycznym budynku gospodarczym Centrum Edukacji Ekologicznej wraz z parkingiem,
- Przystosowanie parku dla osób z niepełnosprawnościami (odpowiednie spadki ciągów komunikacyjnych, tablice informacyjne z informacjami w alfabecie Braille'a, QR kody dla osób niedosłyszących itp.),
- Oczyszczenie terenu parku z odpadów (gruz, materia organiczna, odpady komunalne).

Ukształtowanie terenu

- Umocnienie skarp przy pomocy roślinności okrywowej,
- Wprowadzenie niewielkich niwelacji terenu związanych z nowymi układami komunikacyjnymi.

Wody powierzchniowe

- Pozostawienie istniejących stosunków wodnych na terenie parku,
- Obsadzenie części terenu roślinnością okrywową, co wpłynie pozytywnie na retencję wody opadowej i jej kumulację na terenie obiektu.

Roślinność

- Przeprowadzenie niezbędnych podstawowych zabiegów pielęgnacyjnych drzewostanu, polegających głównie na usunięciu suszu oraz jemioly nad istniejącymi i projektowanymi ścieżkami,
- Przeprowadzenie specjalistycznych zabiegów pielęgnacyjnych w cenniejszym drzewostanie parkowym - polegających na założeniu wiązań i podpór,
- Trzebież selekcyjna podszytu parkowego - usunięcie zakrzewień oraz samosiewów zacierających kompozycję parkową - szczególnie siewek drzew,
- Usunięcie okazów martwych i nie rokujących, - pozostawienie ściętych kłód na terenie parku do wypróchnienia. Drzewa mają zostać ścięte na wysokości kilku metrów od ziemi, a pnie mają stanowić naturalne "hotele dla owadów" - funkcja edukacyjna,
- Zwiększenie różnorodności gatunkowej roślinności parkowej - drzew, krzewów oraz wprowadzenie bylin - zastosowanie głównie roślinności rodzimej, w tym gatunków chronionych, typowych dla grądów subkontynentalnych,
- Wprowadzenie do drzewostanu szlachetnych gatunków drzew i krzewów wyeksponowanych na tle istniejących nasadzeń,
- Usunięcie samosiewów rosnących w sąsiedztwie ruin dworu,

- Odtworzenie komponowanych nasadzeń o charakterze linearnym na terenie parku - podkreślających ścieżki,
- Wprowadzenie nasadzeń podkreślających ściany nowych wnętrz parkowych,
- Poprawa warunków siedliskowych w parku,
- Dobór gatunków stosunkowo łatwych w pielęgnacji,
- Dobór gatunków zgodnych z siedliskiem,
- Usunięcie roślinności inwazyjnej.

Układ drogowy

- Odtworzenie historycznego systemu ścieżek parkowych,
- Zastosowanie nawierzchni przepuszczających wodę, zbliżonych do naturalnych i dostosowanych do współczesnych potrzeb przyszłych użytkowników parku.

Zabudowania

- Uporządkowanie materiałów budowlanych występujących w sąsiedztwie dworu, usunięcie samosiewów występujących wewnątrz obiektu i w jego sąsiedztwie,
- Usunięcie fundamentów i innych pozostałości po budynkach występujących na terenie parku, nie związanych z jego pierwotnym układem przestrzennym.

Mała architektura

- Stworzenie systemu elementów małej architektury nawiązujących do form historycznych we współczesnej odsłonie - o funkcji edukacyjnej oraz estetycznej (ławki, tablice informacyjne, kosze na śmieci, altany, schody),
- Budowa altany o funkcji edukacyjnej na miejscu fundamentów historycznego budynku o nieustalonej funkcji w północno-wschodnim narożniku parku.

Kompozycja parkowa

- Odtworzenie powiązań widokowych,
- Wprowadzenie akcentów kompozycyjnych na terenie parku (naturalnych i kulturowych),
- Uczytelnienie historycznych wnętrz krajobrazowych oraz wytyczenie nowych bazując na istniejącej roślinności oraz wprowadzając nowe gatunki,
- Otwarcie widoku na dolinę rzeki Kośna i część folwarczną oraz powiązanie widokowe z otaczającym krajobrazem.

Wytyczne konserwatorskie

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, na wniosek Urzędu Gminy Purda wydał 25 listopada 2016 r. zalecenia konserwatorskie dla przedmiotowego parku, w których czytamy:

Zgodnie z zasadami ochrony konserwatorskiej, wszelkie działania inwestycyjne przy obiekcie historycznym, należy podporządkować zasadzie maksymalnego poszanowania pierwotnej substancji zabytkowej. Zatem założeniem wszelkich prac powinno być (po wcześniejszym dokonaniu wartościowania istniejących nawarstwień) przywrócenie, bądź spotęgowanie, pełnych walorów estetycznych i wartości historycznej oraz naukowej zabytku.

Wobec tego niezbędną podstawą rewaloryzacji parku jest wykonanie dokumentacji konserwatorskiej obejmującej następujące elementy: dokumentację historyczną, inwentaryzację dendrologiczną założenia parkowego, dokumentację realizacyjną rewaloryzacji założenia parkowego.

Zalecane jest:

- *uczytelnienie bądź przywrócenie historycznego zagospodarowania terenu założenia parkowego wraz z pierwotnym układem ciągów komunikacyjnych;*

- *działania konserwatorskie winny zmierzać w kierunku zabezpieczenia i uwydatnienia walorów zabytkowych wszystkich części założenia parkowego;*
 - *stosowanie typowych dla regionu warmińsko-mazurskiego materiałów budowlanych: kamień, cegła, żwir, żeliwo, drewno;*
 - *stosowanie na drogach i ścieżkach parkowych nawierzchni gruntowych, żwirowych, pospółkowych bez widocznych obrzeży; w uzasadnionych przypadkach nawierzchni kamiennych;*
 - *stosowanie w doborze gatunkowym charakterystycznej dla regionu przewagi gatunków liściastych nad iglastymi. Przy doborze gatunków introdukowanych (nierodzimych) należy uwzględnić ich odporność na surowe warunki klimatyczne regionu;*
 - *regularne przeprowadzanie prac pielęgnacyjnych drzew i krzewów tj. usuwanie suchych konarów tzw. posuszu, ewentualne mocowanie wiązań;*
 - *elementy małej architektury, jak ławki, stoły, kosze na śmieci, wiaty, stojaki rowerowe, , a także lampy oświetleniowe powinny być dostosowane formą i kolorystyką oraz gabarytami do zabytkowego założenia parkowego i zapewnić jego odpowiednią ekspozycję i podniesienie walorów esyetycznych, poprzez zastosowanie wykorzystanie wysokiej jakości materiałów, o nienachalnej, stonowanej kolorystyce i formie.*
 - *tablice informacyjne i edukacyjne powinny być estetyczne, o nienachalnej, stonowanej kolorystyce i formie, a także ograniczone do niezbędnego minimum, by uniknąć wprowadzania chaosu i dysonansu estetycznego. Dopuszczalne jest umieszczenie tablicy informacyjnej o historii parku i dworu przy ruinach dworu, które należy odpowiednio zabezpieczyć i eksponować. Zabezpieczenie zabytkowych ruin należy dokonać w formie w jakiej przetrwały do naszych czasów, bez rekonstrukcji, z wyjątkiem anastylozy istniejących elementów, po przeprowadzeniu zabiegów konserwacji odkrytej substancji oraz ograniczeniu nowych dodanych elementów dla ratowania struktury i uczynienia założenia i udostępnienia ruin dla społeczeństwa. Dzięki takim zabiegom zachowane zostaną wartości dawności i malowniczości.*
 - *jeśli istnieje konieczność wygrodzenia przestrzeni parkowej, należy szukać naturalnych rozwiązań, np. za pomocą zieleni w sposób jak najbardziej zrównoważony.*
- Nieakceptowalna jest:*
- *zamiana funkcji parku lub wprowadzenie na jego części innej, nieuzasadnionej historycznie funkcji,*
 - *zabudowa terenów założenia parkowego, zakładania instalacji lub prowadzenia wszelkich trwałych czy czasowych inwestycji niezwiązanych z funkcjami parkowymi.*

Wytyczne programowe

Podział funkcjonalno - przestrzenny terenu opracowania

- Strefy komunikacji - ścieżki spacerowe i edukacyjne.
- Strefa zieleni naturalnej - ekspozycja naturalnego siedliska - grąd subkontynentalny.
- Strefa zieleni naturalnej - ekspozycja rabat pokazowych: łąka kwietna, czyżnia, kolekcja roślin chronionych itp.
- Strefy edukacji ekologicznej - zielona klasa w altanie "wierzbowej" umiejscowionej na łące kwietnej i altanie "leszczynowej" zlokalizowanej na szczycie wzniesienia, altana edukacyjna do obserwacji ptaków.

Wprowadzenie nowych elementów nadających parkowi charakteru zieleni urządzonej i związanych z edukacją ekologiczną

- Wprowadzenie systemu ciągów komunikacyjnych,
- Wprowadzenie nowych elementów małej architektury takich jak: ławki, altana, kosze na śmieci, tablice informacyjne itp.
- Stworzenie kolekcji edukacyjnych z roślinności rodzimej i chronionej.

Wytyczne komunikacyjne

- Poszerzenie i udrożnienie ścieżek parkowych,
- Utwardzenie ścieżek oraz utrzymanie ich naturalnego charakteru,
- Wprowadzenie naturalnych ścieżek w postaci strzyżeń w trawniku ekstensywnym/łące kwietnej,
- Stworzenia systemu komunikacyjnego dostosowanego dla osób niepełnosprawnościami.

9. Dokumentacja fotograficzna

Fot. 1. Dawna zabudowa folwarczna sąsiadująca z parkiem od strony zachodniej (od lewej miejsce po kuźni, budynek gospodarczy i dawna stajnia-chlewnia), fot. M. Antolak, listopad 2016 r.

Fot. 2. Widok na teren byłego folwarku sąsiadującego z parkiem od strony zachodniej, fot. M. Antolak, listopad 2016 r.

Fot. 3. Południowa elewacja dawnej stajni-chlewni - pełniącej obecnie funkcję budynku mieszkalnego, w tle sylweta parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 4. Północna elewacja dawnej stajni-chlewni i droga prowadząca niegdyś w stronę dworu, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 5. Wnętrze krajobrazowe - centralna część dawnego podwórza folwarcznego, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 6. Sylweta parku od strony południowej z przedpolem widokowym zastawionym nieestetycznymi budynkami gospodarczymi, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 7. Polna droga prowadząca z głównej części wsi do parku - sylweta parku od strony wschodniej, fot. M. Antolak, listopad 2016 r.

Fot. 8. Dolina rzeki Kośna sąsiadująca z parkiem od strony zachodniej, fot. M. Antolak, listopad 2016 r.

Fot. 9. Droga sąsiadująca z parkiem od zachodu, po lewej ślady po dawnej stodole, fot. M. Antolak, listopad 2016 r.

Fot. 10. Aleja przy drodze prowadzącej do parku od strony północnej, fot. M. Antolak, listopad 2016 r.

Fot. 11. Widok na park od strony wschodniej z drogi prowadzącej od centrum wsi do zabudowań dawnego folwarku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 12. Sylweta parku widziana od strony południowo-zachodniej, z drogi przy dawnych czworakach, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 13. Rzeka Kośna widziana z mostu na drodze prowadzącej do czworaków, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 14. Silnie przekształcona południowo-zachodnia część parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 15. Wschodnia część parku granicząca z linią elektroenergetyczną - ślady po usuniętych drzewach kolidujących z linią fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 16. Południowo-wschodnia część parku granicząca z linią elektroenergetyczną, otwarcie widokowe na dolinę rzeki Kośna, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 17. Wschodnia część parku granicząca z linią elektroenergetyczną, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 18. Wschodnia część parku granicząca z linią elektroenergetyczną, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 19. Ruiny dworu, widok od strony południowej,
fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 20. Ruiny dworu, część wewnętrzna,
fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 21. Ruiny dworu, widok od strony północnej,
fot. P. Pawelec, styczeń 2017 r.

Fot. 22. Ruiny dworu, widok od strony południowej,
fot. P. Pawelec, styczeń 2017 r.

Fot. 23. Główne wnętrze parkowe, w tle widoczny
taras, na którym usytuowano dwór,
fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 24. Gęste samosiewy unieczyniające
kompozycję parkową na południe od ruin
dworu z widocznymi wąskimi przedzielnymi,
fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 25. Nieestetyczne fundamenty po budynkach gospodarczych w zachodniej części parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 26. Fundamenty po niezidentyfikowanym budynku w północno-wschodnim narożniku parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 27. Pozostałości schodów prowadzących do ruin dworu, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 28. Widok ze schodów parkowych w kierunku doliny rzeki Košna, na pierwszym planie zarastające wnętrza parkowe, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 29. Ruiny nieestetycznych budynków gospodarczych przy wschodniej granicy parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 30. Pozostałości bramy wjazdowej na teren parku w jego północno - zachodniej części, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 31. Budynek dawnego ujęcia wody we wschodniej części parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 32. Budynek dawnego ujęcia wody, widok od strony północno-wschodniej, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 33. Jedno z powalonych i rozkładających się drzew w zachodniej części parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 34. Skupiska leszczyn pospolitych we wschodniej części parku - w okolicy ujęcia wody, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 35. Runo parkowe z dominującą przyłuszczką pospolitą, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

Fot. 36. Południowa część parku - nielegalne składowisko odpadów, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.

II. Koncepcja rewaloryzacji obiektu

10. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego obiektu

Inspiracją projektową do koncepcji rewaloryzacji parku była ekranizacja powieści obyczajowej autorstwa Frances Hodgson Burnett pt. "Tajemniczy ogród" (ang. *The Secret Garden*) z 1911 roku. "Tajemniczy ogród" jest zaliczany do klasyki literatury dziecięcej. Prócz warstwy obyczajowej, książka daje też wyraz przekonaniu o uzdrowicielskiej, wręcz mistycznej sile natury. Ludzie pozostający w silnym z nią związku są zdrowi i mocni (także moralnie), czego przykładem jest Dickon Sowerby. Jedną z ekranizacji powieści podjęła się Agnieszka Holland. Filmowcy poszukiwali istniejącego ogrodu, który można byłoby wykorzystać na potrzeby filmu. Jedną z faworyzowanych lokalizacji było Fountains Abbey w Yorkshire w Wielkiej Brytanii, lecz nie uzyskano pozwolenia na kręcenie w tym miejscu. Ostatecznie ogród został stworzony na potrzeby filmu w Pinewood Studios. Tytułowy tajemniczy ogród znajdował się wewnątrz ruin, w których powstała malownicza i pełna magii przestrzeń. Po odpowiedniej aranżacji ruiny dworu w Patrykach mogą przeistoczyć się w przestrzeń wyjątkową - przyciągającą, a jednocześnie niedostępną. Park utrzymany zostanie w charakterze naturalnym. Podkreślone zostaną jego główne atuty - malowniczy starodrzew oraz interesujące usytuowanie w krajobrazie. Park stanie się ostoją dla wielu gatunków zwierząt, które zostaną do niego zwabione właściwym doбором gatunkowym projektowanej roślinności. W parku pojawi się zestaw małej architektury komponującej się z otoczeniem, zaprojektowanej specjalnie na potrzeby tego obiektu. Tak jak w filmie - będzie to miejsce pełniące funkcje edukacyjne oraz hortiterapeutyczne. Inspiracją dla aranżacji scenerii parkowej była również twórczość francuskiego malarstwa rokokowego, m. in. Jean-Honoré Fragonarda. Na szczególną uwagę zasługuje jego dzieło pt. "Huśtawka" z 1767 r. Na jednym z drzew w parku zawisnie podobna huśtawka, z której będzie rozpościerał się malowniczy widok na dolinę Kośnej i romantyczne ruiny dworu.

Ryc. 29. Kadr z filmu "Tajemniczy ogród" - główna inspiracja projektowa
Źródło: <http://fullmoviescenter.com> (dostęp z dnia: 16 lutego 2017 r.)

Ryc. 30. Obraz "Huśtawka" Jean-Honoré Fragonard z 1767 r. - jedna z inspiracji projektowych
Źródło:

<http://muzealnemody.blogspot.com>
(dostęp z dnia: 16 lutego 2017 r.)

Głównym elementem kompozycji parkowej będą ruiny dworu usytuowane na tarasie widokowym. Wnętrze ruin zostanie uporządkowane z zalegających w nim resztek budowlanych.

Ryc. 31. Wizualizacja otoczenia ruin dworu z widocznymi historycznymi podziałami wewnętrznych ścian
Źródło: Opracowanie własne

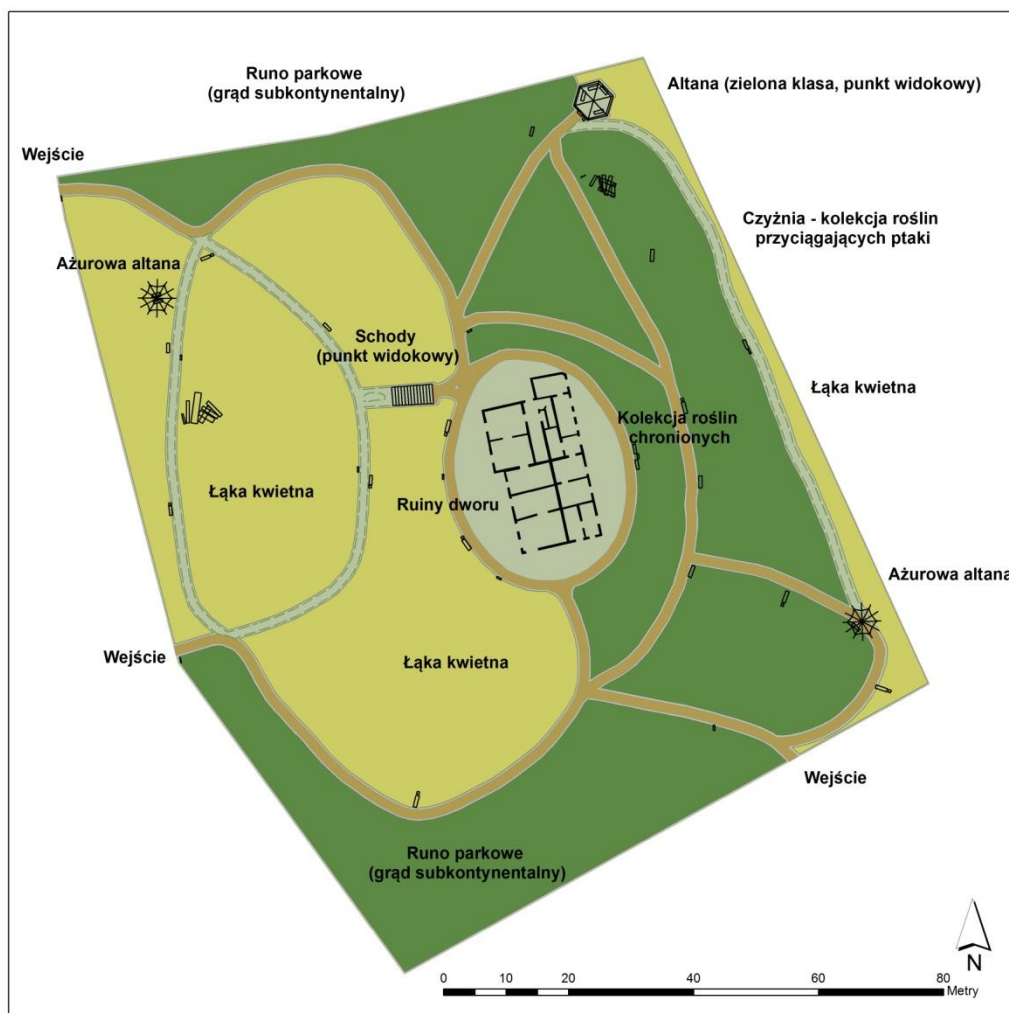

Ryc. 32. Wizualizacja otoczenia ruin dworu - na pierwszym planie widoczna okrywa z bluszczu pospolitego
Źródło: Opracowanie własne

Wokół ruin zaprojektowana została ścieżka edukacyjna. Na skarpie sąsiadującej z ruinami powstanie kolekcja rodzimych - cennych i chronionych gatunków roślin opatrzona tabliczkami z podpisami gatunków. Dostępu do ruin "strzegła" będzie pozorna bariera z trującego bluszczu pospolitego okrywającego ziemię wokół ruin. Z tarasu przy dworze będzie rozpościerał się widok na zaprojektowaną u jego podnóża łąkę kwietną. Będzie to jedno z głównych, nowych wnętrz

parkowych, stanowiące przedpole widokowe ruin dworu. Na skraju łąki pojawi się azurowa, półkolista "żywa" altana obrośnięta wierzwą. Będzie pełniła ona rolę zielonej klasy. Przez łąkę poprowadzona została łukowato wygięta ścieżka w postaci strzyżonego w istniejącej darninie przejścia - pełniącego rolę ścieżki edukacyjnej informującej o florze i entomofaunie występującej w tego typu siedliskach.

Kolejną ścieżką o charakterze edukacyjnym będzie strzyżona w łące kwietnej ścieżka poprowadzona wzdłuż wschodniej granicy parku. Zostanie tu stworzona naturalna granica w postaci zwartej grupy krzewów i niskich drzew o charakterze czyżni - leśnego okrajku, w którym pojawi się wiele atrakcyjnych dla zwierząt gatunków roślin. W dolnej partii łąki kwietnej wysiane zostaną gatunki roślin zielnych również przyciągające wiele gatunków zwierząt, głównie motyli i ptaków. Na północnym skraju ścieżki pojawi się altana przystosowana do obserwacji zwierząt z wbudowanymi tablicami informacyjnymi, opisującymi wybrane gatunki. Obiekt będzie stanowił ponadto schronienie przed deszczem i punkt widokowy, z którego roztacza się interesujący widok na pobliski krajobraz. Na południowym skraju ścieżki stanie kolejna "żywa" altana, tym razem obsadzona leszczynami w odmianie purpurowej. Usytuowana zostanie w otoczeniu istniejących leszczyn i stanowiła będzie kolejną tzw. zieloną klasę.

Ryc. 33. Schemat kompozycyjno-funkcyjny parku

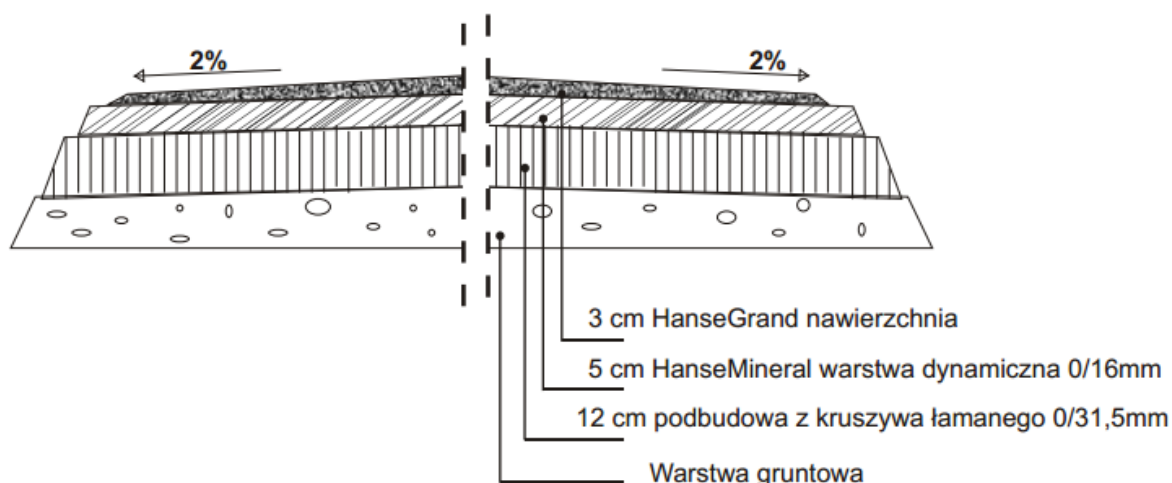
Źródło: Opracowanie własne

Na terenie całego parku powstanie system ścieżek nawiązujących do historycznego układu drogowego, którego celem będzie kanalizacja ruchu turystycznego na terenie parku oraz ochrona runa parkowego. W całym parku dosadzone zostaną gatunki zgodne z siedliskiem (grąd

subkontynentalny), które uzupełnią istniejącą, cenną kompilację gatunków. Ścieżkom towarzyszył będzie specjalnie zaprojektowany dla parku system elementów małej architektury (tablice, informacyjne, ławki i kosze na śmieci). W parku zawisną liczne budki łęgowe, pojawią się miejsca przeznaczone na zimowiska płazów i jeży oraz nowe próchniejące pniaki, które przyczynią się do zwiększenia różnorodności biologicznej. Cały park zostanie przystosowany dla osób z różnymi typami niepełnosprawności.

10.1. Układ komunikacyjny i nawierzchnie

Układ komunikacyjny został zaprojektowany w taki sposób, aby zminimalizować wycinkę drzew występujących na terenie parku, nawiązać do historycznego układu drogowego oraz dostosować się do trendów projektowych z czasów, w których obiekt był zakładany. Składa się na niego system ścieżek o szerokości 1,5m, wykonanych z nawierzchni mineralno-żywicznej oraz ścieżki strzyżone w łące kwietnej. Łączna długość zaprojektowanych ciągów komunikacyjnych z nawierzchni mineralno-żywicznej na terenie parku wynosi 615 m długości (powierzchnia 865 m²), długość strzyżeń w łąkach wynosi 270 mb. Zakładana szerokość strzyżeń to 1,2 m. Łącznie zaplanowano zatem ciągi komunikacyjne o długości 885 mb.

Ryc. 34. Przekrój przez przykładową nawierzchnię mineralno-żywiczną wykorzystaną w projektowanym parterze
 Źródło: <http://www.hansegrand.pl/>

10.2. Mała architektura

Na opracowywanym terenie zaprojektowano szereg elementów małej architektury. Ich zestawienia zaprezentowano w tabeli 9.

Tabela 9. Zestawienie projektowanej małej architektury

L.p.	Nazwa	Liczba
1.	Altana duża-zielona klasa z tablicami informacyjnymi	1
2.	Ażurowa altana	2
3.	Ławka z oparciem	9
4.	Ławka bez oparcia	16
5.	Kosz na śmieci	10
6.	Tablica informacyjna duża	2
7.	Tablica informacyjna mała	7

	Tablica informacyjna mała z plexi	1
8.	Tablica informacyjna z domkiem dla owadów	1
9.	Karmnik	1
10	Huštawka	1
11	Sterna pni	2

Źródło: Opracowanie własne

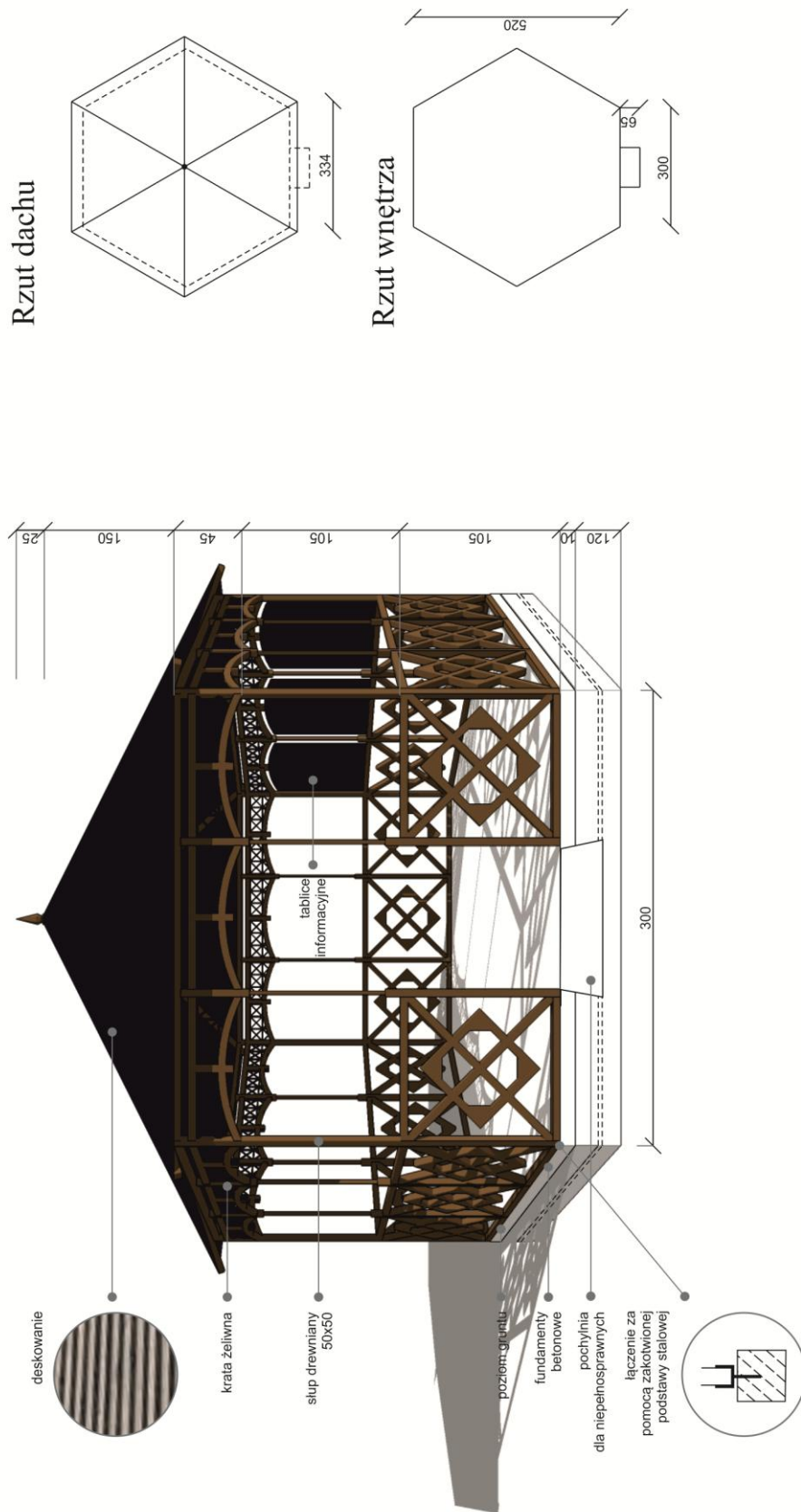
Dobór elementów małej architektury nastąpił po wnikliwej analizie literatury przedmiotu badań. Projektując i dobierając te elementy wzorowano się na dostępnych archiwalnych zdjęciach pochodzących z parków z przełomu XIX i XX w. z terenu obecnej Polski. Celowo zrezygnowano z małej architektury sztucznie stylizowanej na historyczną. Do elementów bardziej "historyzujących" takich jak altana dobrano proste w formie ławki i kosze na śmieci, które zdecydowanie lepiej wpasują się w całość stylistycznie.

Altana - zielona klasa

W projekcie przewidziano umieszczenie altany w północno-wschodniej części parku na miejscu ruin dawnej budowli ogrodowej. Wysokość obiektu wynosi 4,4 m. Powierzchnia zabudowy – 23 m². Altana zaprojektowana jest na planie sześcioboku. Dach wykonany jest z drewnianych desek. Do jej wnętrza prowadzi pochylnia dla niepełnosprawnych o spadku 15%. Ażurowe ściany wykonane są ze słupków drewnianych o wymiarach 5x5 cm oraz żeliwnej kraty. W jednej ze ścian zaplanowane są tablice informacyjne z treścią przedstawiającą występujące na tym terenie ptaki. Tablica posiada także otwory umożliwiające ich obserwację. Dostosowana jest do osób z niepełnosprawnościami dzięki napisom przy użyciu alfabetu Braille'a oraz kodów QR (dostęp do tłumaczenia na polski język migowy o gramatyce odmiennej od tradycyjnego języka polskiego). Altana usytuowana jest na betonowej wylewce o grubości 15 cm. Konstrukcja posadowiona jest na fundamencie o szerokości 15 cm i głębokości 120 cm. Fundamenty oraz wylewka powinny być zbrojone siatką z oczkami co 10 cm z prętów żebrowanych $\phi 6$. Koncepcja projektowa altany została przedstawiona na rycinie 35 i 36.

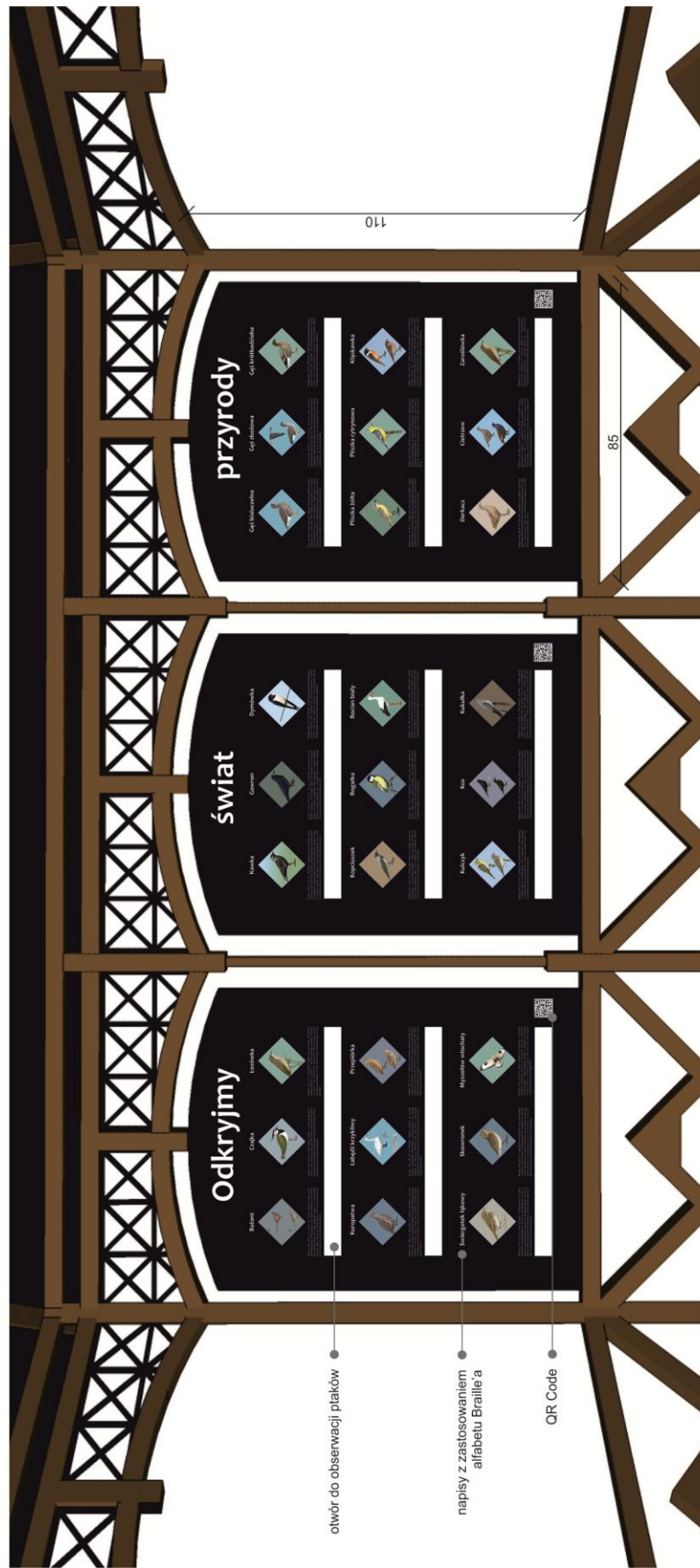
Altana

powierzchnia zabudowy 23m²

Ryc. 35. Projektowana altana parkowa
Źródło: Opracowanie własne

Tablica informacyjna wewnątrz altany

Ryc. 36. Tablica informacyjna wewnątrz altany
Źródło: Opracowanie własne

Ażurowa altana

Altany zostały zaprojektowane w południowo-wschodniej części parku oraz na projektowanej łące kwietnej we zachodniej części założenia. Wysokość obiektu wynosi 3,25 m. Altana zaprojektowana jest na planie koła. Konstrukcja tworzy kopułę wykonaną z drewnianych słupków o wymiarach 5x5 cm. Słupki zakotwione są w betonowych stopach fundamentowych o wymiarach 15x15cm i głębokości 1,20 m. Fundamenty powinny być zbrojone wieńcem z prętów żebrowanych $\phi 10$ o strzemionach co 15 cm. Zaplanowano obsadzenie altan krzewami, które będą do nich mocowane w taki sposób, aby stworzyły naturalną kopułę. Altana przy zachodniej granicy opracowania ma zostać obsadzona wierzbą, przy wschodniej natomiast leszczyną w odmianie purpurowej. Koncepcja projektowa altany została przedstawiona na rycinie 38.

Ławki z oparciem

W koncepcji zaprojektowano 9 ławek. Umieszczono je w bezpośrednim sąsiedztwie ciągów komunikacyjnych. Wykonane są one z drewna. Kolorystyka - brązy drewnopodobne. Swoją formą nawiązują do altan. Ławki usytuowano na betonowych płytach. Koncepcja projektowa ławki została przedstawiona na rycinie 29.

Ławki bez oparcia

W koncepcji zaprojektowano 16 ławek. Umieszczono je w bezpośrednim sąsiedztwie ciągów komunikacyjnych.. Kolorystyka - brązy drewnopodobne. Wykonane są one z drewna pomalowanego na brązowy. Swoją formą nawiązują do altan. Ławki usytuowano na betonowych płytach. Koncepcja projektowa ławki została przedstawiona na rycinie 39.

Kosz na śmieci

Na projektowanym terenie przewidziano 10 koszy na śmieci. Umiejscowiono je przy ścieżkach parkowych. Występują one w sąsiedztwie projektowanych ławek. Kosz zaprojektowany jest w kształcie prostopadłościanu o wymiarach - wys. 0,9 m, szer. 0,38x0,38 m. Obiekt wykonany jest z drewna z otwieraną pokrywą oraz wewnętrzną konstrukcją mocującą i maskującą worek na śmieci. Koncepcję projektową kosza na śmieci zaprezentowano na rycinie 40.

Tablica informacyjna duża

W koncepcji zaprojektowano 2 tablice. Zaplanowano je przy głównych wejściach do parku od strony zachodniej, a ich treść ma informować o założeniu dworsko-parkowym. Drewniane słupy, do którego przymocowana jest tablica zamocowane są w stopie fundamentowej przy pomocy kotw. Część informacyjna tablic wykonana jest z blachy żeliwnej, na której nadrukowane są treści. Kolorystyka tablic - brązy drewnopodobne. Główna część tablicy posiada wymiary 0,70x1,0m. Koncepcja projektowa tablicy została przedstawiona na rycinie 40.

Tablica informacyjna mała

Tablice informacyjne wykonane są z drewna. Część informacyjna tablic wykonana jest z blachy żeliwnej, na której nadrukowane są treści. Kolorystyka tablic - brązy drewnopodobne. Główna część tablicy posiada wymiary 0,7x0,5 m. Słupy, do których przymocowana jest tablica, zamocowane są w stopie fundamentowej przy pomocy kotw. Tablice zaprojektowano wzdłuż ścieżek parkowych. Koncepcja projektowa tablicy została przedstawiona na rycinie 40. Przy dworze planowane jest ustawienie tablicy wykonanej z plexi, która będzie przedstawiała opis dworu oraz jego jego pierwotny wygląd, tak jak ma to miejsce w przypadku Odiham Castle w Wielkiej Brytanii (rycina 37).

Ryc. 37. Przykład transparentnej tablicy informacyjnej obrazującej zarys pierwotnego kształtu zabytku - Odiham Castle w hrabstwie Hampshire w Anglii

Źródło: www.alamy.com (dostęp z dnia 31 stycznia 2017 r.)

Mniejsze tablice informacyjne będą prezentowały następujące treści:

1. **grąd subkontynentalny** - opis siedliska,
2. **próchniejące drewno** - znaczenie przyrodnicze i zamieszkujące je organizmy,
3. **czyźnia** - opis zbiorowiska i jego znaczenie ekologiczne,
4. **czeczot** - opis przykładowych deformacji drzew,
5. **łąka kwietna - flora**,
6. **łąka kwietna - fauna**,
7. **rośliny chronione**.

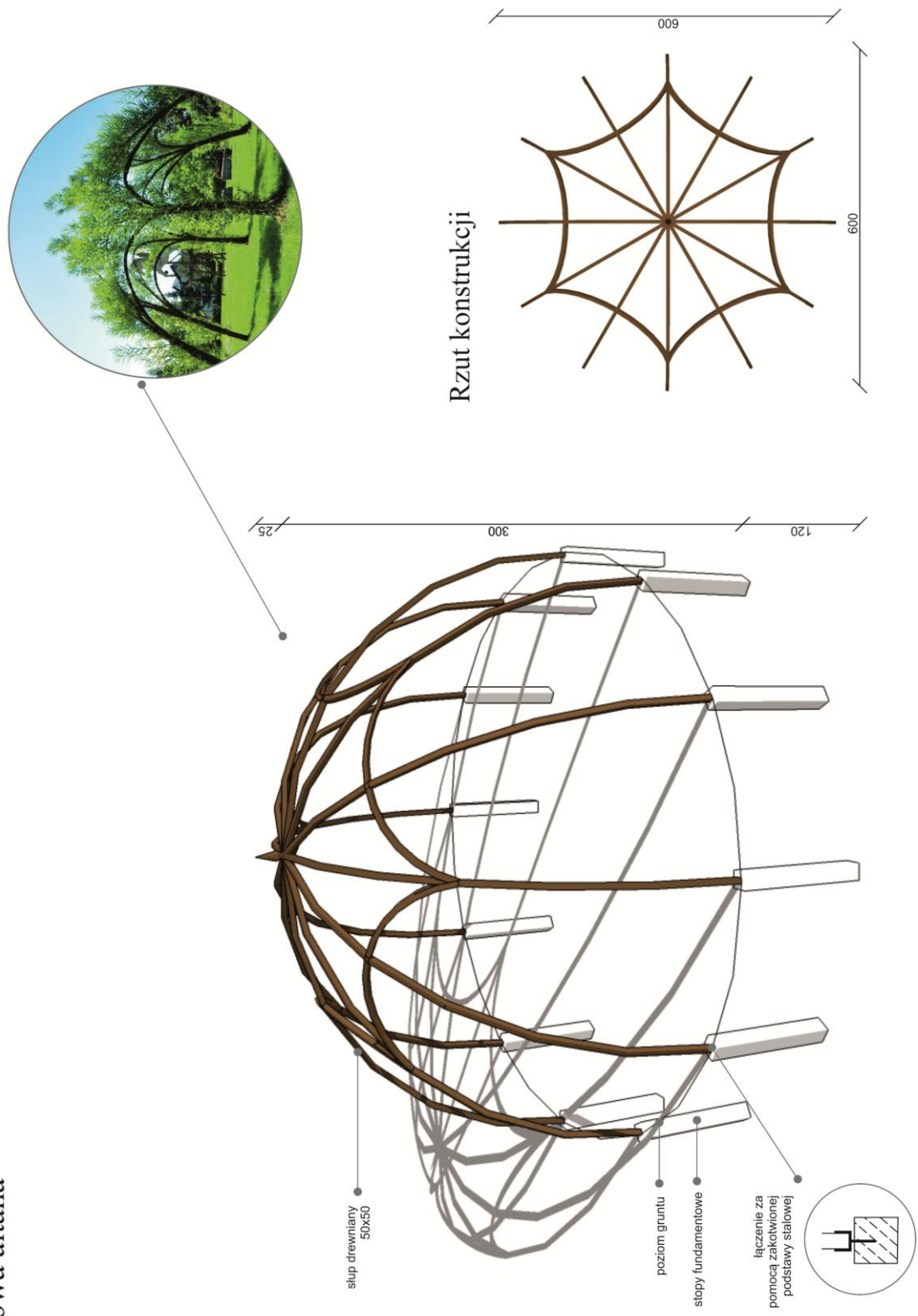
Tablica informacyjna z domkiem dla owadów

Kolejnym elementem małej architektury jest wolnostojąca tablica informacyjna wykonana z drewna. Umieszczone są w niej materiały chętnie zamieszkiwane przez owady np. pocięta słoma, bambus, nawiercone drewno, cegła dziurawka, suche łodygi. Posiada wymiary 0,85x1,95 m. Tablica zamocowana jest w stopie fundamentowej przy pomocy kotw. Na tablicy mają zostać przedstawione treści dotyczące pożytecznych owadów. Tablica stanowi jeden z elementów edukacji przyrodniczej. Koncepcja projektowa tablicy została przedstawiona na rycinie 41.

Karmnik

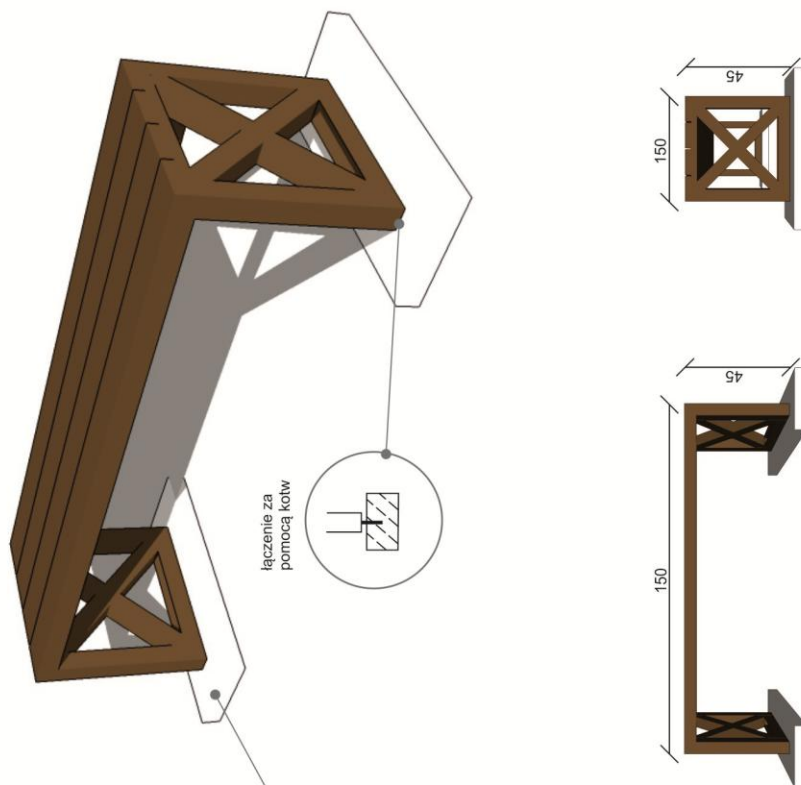
Karmnik wykonany jest z drewna. Zaprojektowany jest w kształcie prostopadłościanu o wymiarach - wys. 0,45 m, szer. 0,4x0,3 m. Daszek zakończony jest ozdobnym zwieńczeniem. Karmnik zamontowany jest on na drewnianym słupie o wysokości 1,30 m. Słup zamocowany jest w stopie fundamentowej przy pomocy kotw. Koncepcja projektowa karmnika została przedstawiona na rycinie 41.

Ażurowa altana

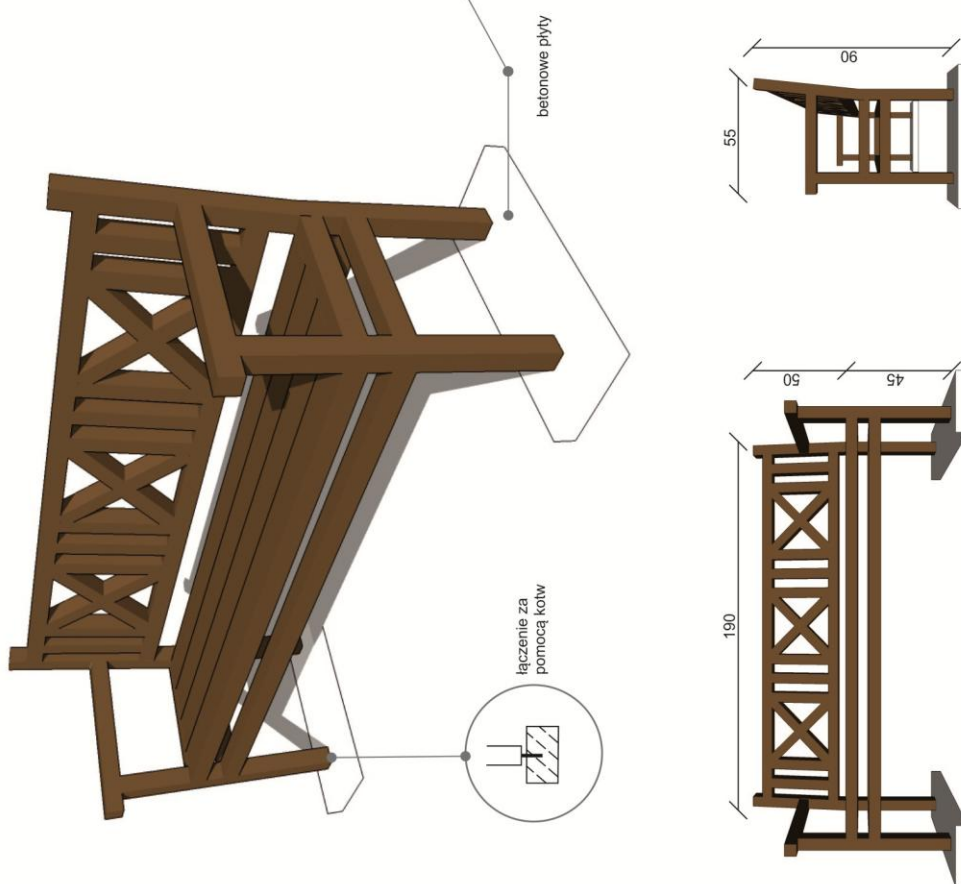

Ryc. 38. Koncepcja ażurowej altany, która ma zostać obsadzona krzewami
Źródło: Opracowanie własne

Ławka bez oparcia

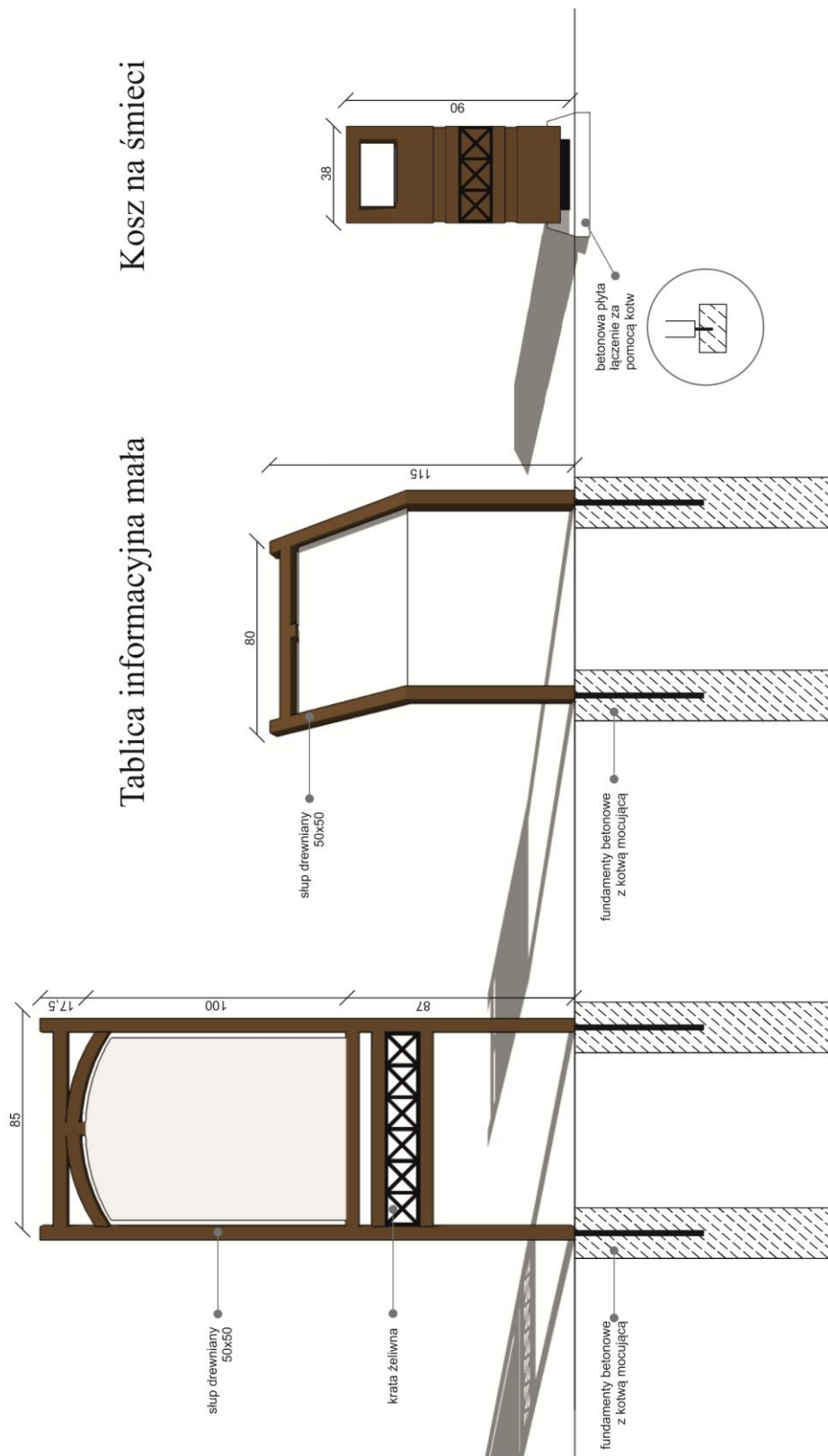

Ławka z oparciem

Ryc. 39. Projekty ławek parkowych
Źródło: Opracowanie własne

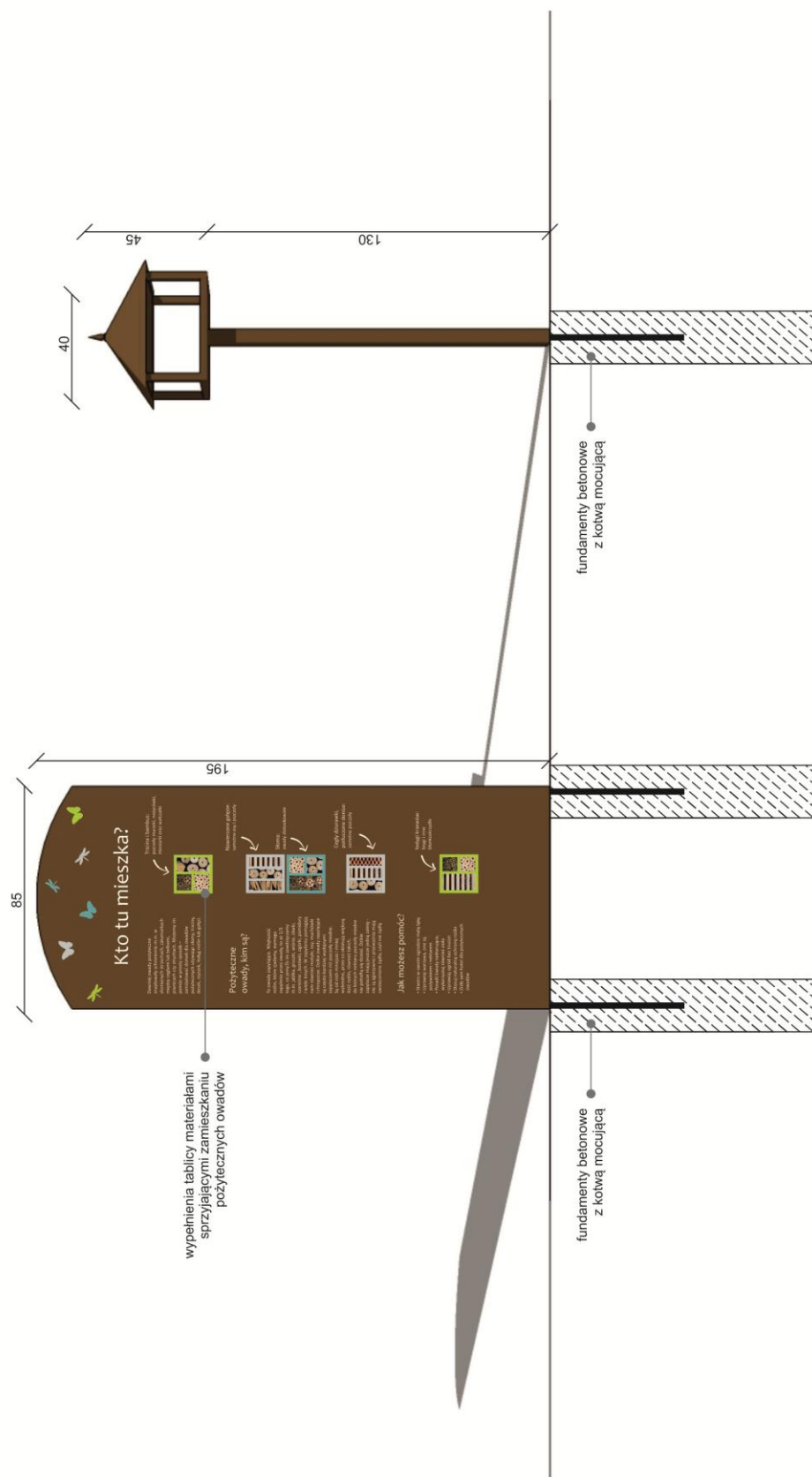
Tablica informacyjna duża

Ryc. 40. Projekty tablic informacyjnych i kosza na śmieci
Źródło: Opracowanie własne

Karmnik

Tablica informacyjna z domkiem dla owadów

Ryc. 41. Projekt karminika dla ptaków i tablicy informacyjnej z domkami dla owadów
Źródło: Opracowanie własne

10.3. Roślinność

Roślinność parkowa została uzupełniona nasadzeniami drzew, krzewów, pnączy i bylin. Zaplanowano posadzenie 52 drzew. W parku zaplanowano uzupełnienia alei lipowej i grabowej. Jedną ze ścieżek obsadzono szpalerem dębów szypułkowych - nawiązując do siedliska oraz odtwarzając gatunki typowe dla parku. Zastosowano też gatunki atrakcyjne dla zwierząt i dobrze komponujące się z zabytkowym założeniem, takie jak: głogi i jarzęby. Pozostałe drzewa zostały zaprojektowane jako uzupełnienie istniejącej dendroflory. Rośliny zostały rozmieszczone równomiernie na terenie całego parku. Zestawienie projektowanych drzew wraz z liczbą poszczególnych obiektów i liczbami porządkowymi przypisanymi roślinom w projekcie znajduje się w poniższej tabeli.

Tabela 10. Zestawienie projektowanych drzew

Lp.	Nazwa polska	Liczba
1	czereśnia ptasia	4
2	dąb szypułkowy	11
3	głóg jednoszyjkowy	11
4	grab pospolity	6
5	jabłoń dzika	1
6	jarząb mączny	2
7	jarząb pospolity	6
8	jarząb szwedzki	3
9	jesion wyniosły	1
10	klon jawor	1
11	klon polny	1
12	lipa drobnolistna	2
13	olsza czarna	1
14	śliwa wiśniowa	2
Razem:		52

Źródło: Opracowanie własne

W parku zaplanowano ponadto posadzenie 191 krzewów. Nasadzenia zaprojektowano głównie wzdłuż wschodniej granicy parku oraz w okolicach ścieżek parkowych. Zestawienie zaprojektowanych gatunków przedstawiono w poniższej tabeli. Zaproponowano przede wszystkim gatunki rodzime - przyjazne dla zwierząt i zgodne z siedliskiem.

Tabela 11. Zestawienie projektowanych krzewów

Lp.	Nazwa polska	Liczba
15	aronia czarna	4
16	bez czarny	3
17	cis pospolity	1
18	czerechwa zwyczajna	6
19	dereń biały	9
20	dereń jadalny	2
21	dereń świdwa	2
22	hortensja ogrodowa 'Mariesii Grandiflora'	1
23	jeżyna fałdowana	10

24	kalina koralowa	10
25	kłokoczka południowa	2
26	kruszyna pospolita	6
27	leszczyna pospolita	1
28	leszczyna pospolita 'Purpurea'	9
29	ligustr pospolity	3
30	lilak pospolity	2
31	pęcherznica kalinolistna	3
32	porzeczką alpejską	29
33	rokitnik zwyczajny	6
34	róża dzika	3
35	róża gęstokolczasta	18
36	róża pomarszczona	7
37	szakłak pospolity	2
38	śliwa tarnina	6
39	trzmielina brodawkowata	2
40	trzmielina pospolita	8
41	wawrzynek wilczełyko	15
42	wierzba wiciowa	11
43	żarnowiec miotlasty	10
Razem:		191

Źródło: Opracowanie własne

W parku zaplanowano ponadto posadzenie 7287 roślin zielnych i pnączy. Dzięki roślinom tym park zaledwie po jednym sezonie wegetacyjnym powinien nabrać nowych walorów estetycznych. Zaprojektowano różne grupy roślin. Sztandarowymi roślinami okrywowymi runa parkowego będą: bluszcz pospolity (*Hedera helix*) i kopytnik pospolity (*Asarum europaeum*), które mają towarzyszyć istniejącym bardzo licznie na terenie parku i przylaszczkom pospolitym (*Hepatica nobilis*). W runie parkowym zaprojektowano w dużych płatach nasadzenia z roślin cebulowych, m. in. takich gatunków jak: śnieżyczka przebiśnieg (*Galanthus nivalis*) czy cebulica dwulistna (*Scilla bifolia*). Jako rośliny przesłonowe i tworzące ujęcia komponowanych widoków wykorzystano wysokie parzydło leśne (*Aruncus dioicus*). Zestawienie projektowanych roślin zielnych i pnączy przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 12. Zestawienie projektowanych roślin zielnych i pnączy

Lp.	Nazwa polska	Liczba
44	bluszcz pospolity	300
45	bodziszek korzeniasty 'Album'	2010
46	bodziszek korzeniasty 'Ingwersen's Variety'	290
47	cebulica dwulistna	1152
48	czosnek niedźwiedzi	470
49	dąbrówka rozłogowa	100
50	dzwonek pokrzywolistny	22
51	dzwonek szerokolistny	20
52	fiołek leśny	150
53	funkia 'Sum and Substance'	20
54	kocanki piaskowe	18

55	kokorycz pełna	80
56	kokoryczka wielkokwiatowa	80
57	kopytnik pospolity	600
58	kosaciec syberyjski	52
59	lilia złotogłów	15
60	naparstnica zwyczajna	15
61	nerecznica samcza	177
62	orlica pospolita	100
63	orlik pospolity	105
64	parzydło leśne	120
65	pióropusznik strusi	165
66	pierwiosnek wyniosły	20
67	powojnik botaniczny 'Paul Farges'	8
68	prosownica rozpierzchła	178
69	śnieżyczka przebiśnieg	115
70	tulipan 'Coquette'	100
71	turówka wonna	30
72	zawilec gajowy	100
73	zawilec wielkokwiatowy	35
74	zimowit jesienny	640
Razem:		7287

Źródło: Opracowanie własne

Runo parkowe

Na załączniku graficznym wskazano obszar runa parkowego, które powinno być sukcesywnie uzupełniane nasadzeniami bylinowymi, w celu zadarnienia miejsc mało estetycznych, zwiększenia różnorodności biologicznej i zapobiegania erozji. Roślinność powinna być uzupełniana sukcesywnie. Planuje się nasadzenia 31 gatunków roślin. Obszar przeznaczony do dosadzeń to 5200 m².

Tabela 13. Zestawienie projektowanych roślin zielnych uzupełniających runo parkowe

Lp.	Nazwa polska	Liczba
1	barwinek pospolity	150
2	bluszcz kurdybanek	150
3	czerniec gronkowy	50
4	czworolist pospolity	50
5	dąbrówka rozłogowa	100
6	dzwonek pokrzywolistny	100
7	dzwonek szerokolistny	50
8	fiołek leśny	150
9	gajowiec żółty	100
10	kokorycz pełna	100
11	kokorycz pusta	150
12	kokoryczka wielkokwiatowa	150
13	konwalia majowa	200
14	konwalijka dwulistna	100
15	lilia złotogłów	40
16	miodunka ćma	50
17	nerecznica samcza	50

18	orlik pospolity	50
19	parzydło leśne	20
20	perłówka zwisła	50
21	pióropusznik strusi	50
22	prosownica rozpierzchła	50
23	przytulia wonna	50
24	śnieżyczka przebiśnieg	300
25	tarczycza pospolita	100
26	turzyca orzęsiona	50
27	turzyca palczasta	50
28	zawilec gajowy	50
29	zerwa kłosowa	50
30	ziarnopłon wiosenny	100
31	zimowit jesienny	200
Razem:		2910

Źródło: Opracowanie własne

Łąka kwietna

Pod łąki kwietne przeznaczono powierzchnię 4900 m². Zaprojektowano je na terenach otwartych oraz częściowo porośniętych przez samosiewy drzew i krzewów. Proponuje się stworzenie własnej mieszanki nasion traw i kwiatów. Do wysiewu potrzebne będzie od 1 do 2 g /m². Proponuje się zastosowanie następujących gatunków:

1. Brodawnik zwyczajny (*Leontodon hispidus*),
2. Chaber bławatek (*Centaurea cyanus*),
3. Chaber łąkowy (*Centaurea jacea*),
4. Jaskier ostry (*Ranunculus acris*),
5. Jaskier wielokwiatowy (*Ranunculus polyanthemos*),
6. Kąkol (*Agrostemma githago*),
7. Komonica zwyczajna (*Lotus corniculatus*),
8. Koniczyna łąkowa (*Trifolium pratense*),
9. Kostrzewa czerwona (*Festuca rubra*),
10. Kostrzewa owcza (*Festuca ovina*),
11. Kozibród łąkowy (*Tragopogon pratensis*),
12. Krwawnik pospolity (*Achillea millefolium*),
13. Krwiściąg lekarski (*Sanguisorba officinalis*),
14. Łyszczec wiechowaty (*Gypsophila paniculata*),
15. Mak polny (*Papaver rhoeas*),
16. Marchew dzika (*Daucus carota*),
17. Maruna bezwonna (*Tripleurospermum inodorum*),
18. Ogórecznik lekarski (*Borago officinalis*),
19. Rumianek zwyczajny (*Matricaria chamomilla*),
20. Świerzbica polna (*Knautia arvensis*),
21. Wiechlina gajowa (*Poa nemoralis*),
22. Wiechlina łąkowa (*Poa pratensis*),
23. Wyka brudnożółta (*Vicia grandiflora*),
24. Wyka brudnożółta (*Vicia grandiflora*),
25. Wyka ptasia (*Vicia cracca*),
26. Złocień polny (*Chrysanthemum segetum*),
27. Złocień zwyczajny (*Leucanthemum vulgare*).

Tabela 14. Projektowane runo parkowe i łąki - zestawienie powierzchni

Lp.	Typ	Powierzchnia (m ²)
1	łąka kwietna	4900
2	runo parkowe	5200
Razem:		10100

Źródło: Opracowanie własne

10.4. Ochrona różnorodności biologicznej i edukacja ekologiczna

Roślinność

Dosadzenia nowych gatunków roślin zgodnych z siedliskiem

Na terenie parku, planowane są dosadzenia roślin zgodnych z istniejącym siedliskiem (grąd subkontynentalny). Zaprojektowano nasadzenia drzew, krzewów i bylin, które mają wpłynąć na poprawę struktury florystycznej terenu oraz pełnić funkcję edukacyjną. Zostaną one usytuowane w sąsiedztwie planowanych dróg dostępu - projektowanych ścieżek edukacyjnych pokrywających się z trasami wytyczonymi w projekcie rewaloryzacji parku.

Gatunki chronionej flory

W parku zaplanowano posadzenie wielu gatunków rodzimych oraz objętych prawną ochroną. Pojawiły się one w parku w celu zwiększenia różnorodności biologicznej obiektu oraz edukacji społeczeństwa. Gatunki zostaną opisane tabliczkami informacyjnymi i pozyskane zostaną ze szkółek roślin ozdobnych. W parku zaplanowano posadzenie m. in.: cebulic dwulistnych, czosnków niedźwiedzich, kosaćców syberyjskich, lilii złotogłów, orlików pospolitych, przydeł leśnych, pióropuszników strusich, zimowitów jesiennych, śnieżyczek przebiśnieg, zawilców wielkokwiatowych, dzwonek szerokolistnych, pierwiosnków wyniosłych, turówek wonnych, naparstnic purpurowych i kocanek piaskowych. Pojawią się również krzewy i krzewa następujących gatunków: wawrzynek wilczyłyko, jarzab szwedzki, cis pospolity i kłokoczka południowa.

Łąka kwietna

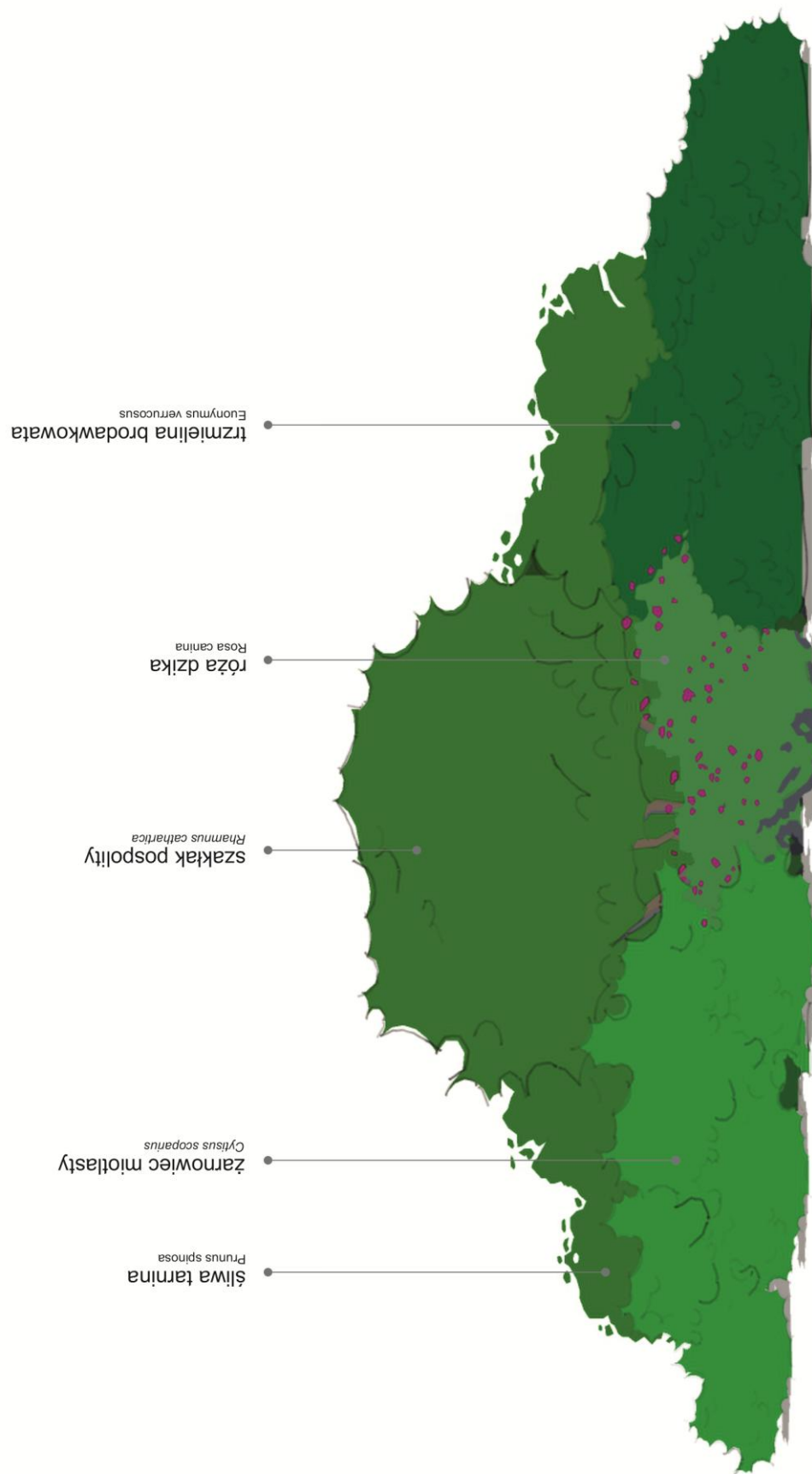
Elementem wpływającym znacząco na zwiększenie różnorodności biologicznej w parku będzie założenie łąki kwietnej. Pospolite, ruderalne gatunki ustąpią miejsca kilkudziesięciu nowym gatunkom roślin, które są atrakcyjne dla wielu owadów. Na terenie założenia powstaną dwie łąki. Rozległa łąka zaplanowana została na terenie wilgotniejszym - u podnóża tarasu, na którym usytuowano dwór. Wąski pas łąki zaplanowano także przy wschodniej granicy parku, na styku parku i pól uprawnych.

Czyżnia - okrajek z gatunkami przyciągającymi ptaki

Wzdłuż wschodniej granicy parku, w miejscu cięć wykonanych w związku z funkcjonującą w tym miejscu linią elektroenergetyczną zaplanowano posadzenie wielu gatunków przyciągających ptaki i owady. Posadzone zostaną tu drzewa takie jak: czereśnia ptasia, głóg jednoszyjkowy, jabłoń dzika, jarzab mączny, jarzab pospolity, jarzab szwedzki, śliwa wiśniowa, którym towarzyszyły będą następujące gatunki krzewów: aronia czarna, czeremcha zwyczajna, dereń biały, dereń jadalny, dereń świdwa, jeżyna fałdowana, kalina koralowa, ligustr pospolity, lilak pospolity, pęcherznica kalinolistna, porzeczka alpejska, rokitnik zwyczajny, róża dzika, róża gęstokolczasta, róża pomarszczona, szakłak pospolity, śliwa tarnina i żarnowiec miotlasty.

Czyżnie (*Rubus fruticosi-Prunetum spinosae*) to syntakson w randze zespołu, wielogatunkowe zarośla składające się z niskich krzewów. Głównymi gatunkami są tu głogi i śliwa tarnina, towarzyszą im zwykle leszczyna pospolita, odroślowe postacie grabu, dzikie czereśnie, różne gatunki jeżyn, róż, trzmielin, wiciokrzewów, jarzębów, a także dereń, kalina, paklon, wiąz, szakłak i in. Rozwijają się przeważnie na dawnych siedliskach grądów, przejściowo zajętych pod uprawę (stąd w runie pojawiają się rośliny grądowe, np. gwiazdnica wielkokwiatowa lub wiechlina gajowa).

Czyżnia - schemat przykładowej roślinności

Ryc. 42. Schemat przykładowej roślinności występującej w zaplanowanej na terenie parku czyżni
Źródło: Opracowanie własne

Gospodarka istniejącym drzewostanem

Niezwykle istotne jest dbanie o istniejący starodrzew, co wiąże się z ochroną różnorodności biologicznej analizowanego obiektu. W ramach inwentaryzacji drzewostanu wskazano, iż w parku należy przeprowadzić zabiegi związane z pielęgnacją istniejącego drzewostanu. W ramach podstawowych zabiegów pielęgnacyjnych należy przede wszystkim usunąć obumarłe części roślin i zabezpieczyć przed rozwojem chorób i szkodników na terenie parku. Dla cenniejszych drzew zaplanowano ponadto zabiegi specjalistyczne polegające na założeniu wiązań i zamontowaniu podpór. Ważnym zabiegiem zaplanowanym w parku będzie usuwanie jemoły, która opanowała w znacznym stopniu drzewostan parkowy.

Oczyszczenie parku z roślinności inwazyjnej

Jednym z działań, które powinny zostać przeprowadzone na terenie parku i które będą miały ważny wpływ na ochronę różnorodności biologicznej jest usunięcie roślinności inwazyjnej, która zaczyna opanowywać obiekt (kolczurka klapowana).

Fauna

Zaproponowane działania mają na celu uatrakcyjnienie terenu parku dla występujących w nim przedstawicieli fauny oraz przyciągnięcie nowych gatunków (zwiększając różnorodność biologiczną obiektu). Należy przede wszystkim zadbać o dostępne dla nich pożywienie oraz stworzyć dogodne miejsca do przebywania oraz rozrodu. Łąki kwietne oraz czyźnia zaprojektowane w parku są łatwo dostępnym źródłem nasion, owoców oraz nektaru. Rzadkie koszenie łąk (max. 2 razy w roku) sprawi, że staną się dogodnym siedliskiem dla wielu gatunków. Umieszczenie w parku kompostownika również przyczyni się do zwiększenia różnorodności biologicznej parku. Ze względu na panującą w nim wyższą temperaturę jest on chętnie wykorzystywany jako miejsce zimowania np. jeży oraz żerowania wielu gatunków owadów.

Ptaki. Park będzie miejscem sprzyjającym ptakom dzięki zastosowaniu roślin dającym im pożywienie, umieszczeniu budek dla ptaków oraz karmnika.

Pierwszą propozycją jest umieszczenie w parku **budki lęgowej dla ptaków – typ A** – linia ECO, firmy MKW Pracownia Przyrodniczo-Rolna. Budka jest przeznaczona dla wróbla (również: sikorka bogatka, sikorka czubatka, sikorka modraszka, sikorka sosnowka, mazurek, muchołówka żałobna, pleszka).

Ilość: 8

Kolejnym typem jest **budka lęgowa dla ptaków – typ D** – linia ECO, firmy MKW Pracownia Przyrodniczo-Rolna. Budka jest przeznaczona dla kawki (również: włośchatka, wiewiórka, szpak, pleszka, kraska, kowalik, dudek).

Ilość: 7

Nietoperze. Proponuje się umieszczenie w parku 4 budek dla nietoperzy – typ Stratmann, firmy MKW Pracownia Przyrodniczo-Rolna.

Płazy. Funkcje kryjówek płazów pełnią często leżące, rozkładające się pnie drzew, wykroty, nory gryzoni, szczeliny w skarpach. Jako kryjówki sprawdzają się również rozmaite elementy antropogeniczne, jak fragmenty murów, stosy kamieni (np. polnych), stosy drewna i karpiny. Najprostszym rozwiązaniem jest rozmieszczenie pni drzew (starych, popękanych, częściowo spróchniałych, z licznymi otworami) w odległości kilku-kilkunastu metrów od brzegu zbiornika, na

terenach, na których nie stagnuje woda. Pnie powinny być rozmieszczone prostopadle do brzegu, aby nie zagradzały płazom dojścia do siedlisk położonych dalej³³.

Odpowiednio zabezpieczone zimowiska są jednym z kluczowych elementów siedliska płazów i w dużym stopniu decydują o poziomie ich liczebności.

Zimowiska często stanowią stosy kamieni i drewna, uzupełnione martwymi liśćmi, darnią, rozrastającą się roślinnością zielną. Mogą być nimi również nory gryzoni i innych, większych ssaków, a także wykroty pod korzeniami. Zimowisko powinno być położone powyżej maksymalnego poziomu wód powierzchniowych, na gruncie łatwo przepuszczalnym. Większe zimowiska zapewniają szersze spektrum mikrosiedlisk, różniących się wilgotnością i temperaturą, a jednocześnie panują w nich zwykle bardziej stabilne warunki. Minimalne wymiary zimowiska to 1–1,5 m głębokości, 4–5 m długości i 2–3 m szerokości. Ścianki zimowiska nie powinny być zbyt strome, aby ułatwić płazom wychodzenie. Zimowiska można wypełniać bardzo różnymi materiałami naturalnymi. Dobrze, gdy materiały te są przemieszane, przy czym najcięższe elementy (np. kamienie) powinny znajdować się na dole konstrukcji, a elementy ocieplające, jak liście i darń – na górze. Mogą to być owalne kamienie polne rozmaitej wielkości, drewno świeże lub częściowo spróchniałe, korzenie, gałęzie różnej grubości, darń, liście. Bardzo ważne jest, aby pomiędzy różnymi elementami wypełniającymi zimowisko istniały przestrzenie odpowiedniej wielkości, w których płazy będą mogły się przemieszczać (średnica poniżej 10 cm)³⁴.

System ścieżek edukacyjnych - drogi dostępu

Układ komunikacyjny parku został zaprojektowany w taki sposób, aby zminimalizować wycinkę drzew oraz dostosować się do trendów projektowych z czasów, w których obiekt był zakładany. W całym parku powinny zostać umieszczone tabliczki informujące o gatunkach, które spełniać będą funkcję edukacyjną oraz przestrzegać zwiedzających przed dotykaniem konkretnych roślin. Na terenie parku zaplanowano 4 główne ścieżki parkowe:

- grąd subkontynentalny,
- łąka kwietna i jej mieszkańcy,
- rośliny rodzime i chronione,
- czyżnia i warmińskie ptaki.

10.5. Etapowanie inwestycji

Zaproponowano następujące etapy realizacji koncepcji rewaloryzacji obiektu:

Etap I. Usunięcie martwych drzew i krzewów oraz trzebież selekcyjna samosiewów (względy sanitarne i kompozycyjne), usunięcie pozostałości po budynkach nie wykazujących wartości historycznych występujących na terenie założenia, uprzążenie parku ze śmieci, oczyszczenie okolic dworu z materiałów budowlanych.

Etap II. Przygotowanie gruntu pod nasadzenia, wytyczenie przebiegu ścieżek parkowych, wykonanie nawierzchni utwardzonych oraz usytuowanie elementów małej architektury.

Etap III. Nasadzenia roślin ozdobnych w parku i założenie łąk kwietnych.

Etap IV. Wykupienie przez Gminę działki wewnątrz parku (własność prywatna) z budynkiem dawnego ujęcia wody - rozebranie budynku oraz ogrodzenia; Wykupienie od Agencji Nieruchomości Rolnych działki przylegającej do parku od strony zachodniej. Stworzenie w istniejącym na niej historycznym budynku gospodarczym Centrum Edukacji Ekologicznej wraz z parkingiem.

³³ Kurek R. T, Rybacki M., Sołtysiak M. 2011. *Poradnik ochrony płazów. Ochrona dziko żyjących zwierząt w projektowaniu inwestycji drogowych. Problemy i dobre praktyki*. Wyd. Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, Bystra, s. 134.

³⁴ Tamże, s. 136 - 137.

11. Uwagi końcowe

Założenie dworsko-folwarczno-parkowe w Patrykach (gmina Purda) posiada duży potencjał historyczny i przyrodniczy, który w chwili obecnej nie jest należycie wykorzystywany. Zaproponowana koncepcja rewaloryzacji zakłada przywrócenie dawnej świetności obiektowi oraz wprowadza program historyczny uzupełniony o nowe funkcje. Realizacja koncepcji powinna przyczynić się do podniesienia walorów krajobrazowych obiektu, ale przede wszystkim stworzyć kolejną przestrzeń zieleni urządzonej o charakterze zabytkowym na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. W koncepcji szczególną uwagę zwrócono na to, aby zachować spójność stylistyczną całego obiektu. Należałoby dążyć do przeniesienia wzorców zaproponowanych dla tej części założenia również na tereny sąsiadujące z parkiem i dworem (folwark i pozostała część wsi).

Koncepcja zakłada stworzenie systemu wewnątrz parkowych, układu komunikacyjnego i nasadzeń bazujących na historycznym układzie przestrzennym. Głównym jej założeniem było stworzenie szeregu otwarć i osi widokowych i co za tym idzie spójne połączenie parku z otaczającym krajobrazem. W parku zaprojektowano liczne rabaty prezentujące rodzime, cenne i chronione gatunki roślin. W celu stworzenia przestrzeni nawiązującej do układu historycznego i spójnej w uwarunkowaniach przyrodniczych w parku planowana jest gospodarka drzewostanem. W koncepcji zachowano najcenniejszy drzewostan parkowy oraz wprowadzono liczne akcenty kulturowe i naturalne. Odtworzono dawne układy komponowanej zieleni parkowej oraz zaproponowano uatrakcyjnienie części reprezentacyjnej, znajdującej się wokół ruin dworu. Wprowadzono nowy układ ścieżek parkowych oraz liczne elementy małej architektury. Należy dążyć do tego, aby park nie utracił naturalnego charakteru, ale jednocześnie nie podlegał dalszemu procesowi sukcesji wtórnej. Należy zatem prowadzić dalsze prace zmierzające do prześwietlania podszytu, usuwania okazów martywowych i nie rokujących oraz nieporządkanych siewek drzew i krzewów. Kolejnym etapem prac powinny być prace pielęgnacyjne w parku, nad którymi powinien być sprawowany nadzór autorski.

Spis rycin

Ryc. 1. Lokalizacja terenu opracowania na tle podziału administracyjnego	11
Ryc. 2. Lokalizacja terenu opracowania i wsi Patryki na tle ortofotomapy	12
Ryc. 3. Obszar opracowania (brązowa szrafura) na tle współczesnego podziału ewidencyjnego i ortofotomapy	13
Ryc. 4. Ukształtowanie terenu opracowania	14
Ryc. 5. Własność działek sąsiadujących z parkiem	17
Ryc. 6. Lokalizacja terenu opracowania na tle okolicznych form ochrony przyrody	18
Ryc. 7. Przedwojenna mapa archiwalna wsi Boże, skala 1:25 000	20
Ryc. 8. Topograficzna mapa archiwalna z 1944 r. - Nowe Patryki, skala 1:25 000 - Messtischblatt 2289, Gr. Kleeberg	21
Ryc. 9. Elewacja szczytowa dworu – zachodnia i frontowa	23
Ryc. 10. Elewacja tylna dworu	23
Ryc. 11. Dwór od strony zachodniej	23
Ryc. 12. Elewacja wschodnia dworu	23
Ryc. 13. Zespół folwarczny – układ dróg i zabudowy	24
Ryc. 14. Aleja dojazdowa na teren założenia folwarcznego od strony północnej	26
Ryc. 15. Podwórze gospodarze od północny z alei dojazdowej	26
Ryc. 16. Folwark od strony południowej. Widok zza rzeki	26
Ryc. 17. Stajnia – chlewnia, elewacja południowa	26
Ryc. 18. Obora – owczarnia. Widok od strony północno-wschodniej	26
Ryc. 19. Widok na zespół czworaków od strony folwarku	26
Ryc. 20. Zestawienie procentowe pojedynczych drzew i krzewów zinwenturyzowanych na terenie parku	53
Ryc. 21. Lokalizacja obiektów zakwalifikowanych do kategorii B, C i D na terenie objętym inwentaryzacją	57
Ryc. 22. Lokalizacja obiektów wyróżniających się występujących na terenie opracowania	58
Ryc. 23. Rozmieszczenie klonu pospolitego (<i>Acer platanoides</i>) na terenie objętym inwentaryzacją	59
Ryc. 24. Rozmieszczenie lipy drobnolistnej (<i>Tilia cordata</i>) na terenie objętym inwentaryzacją	60
Ryc. 25. Rozmieszczenie grabu pospolitego (<i>Carpinus betulus</i>) na terenie objętym inwentaryzacją	61
Ryc. 26. Rozmieszczenie głogu jednoszyjkowego (<i>Crataegus monogyna</i>) na terenie objętym inwentaryzacją	62
Ryc. 27. Rozmieszczenie wierzyby iwy (<i>Salix caprea</i>) na terenie objętym inwentaryzacją	63
Ryc. 28. Szczegółowe zestawienie udziału procentowego dendroflory w poszczególnych fazach rozwoju kompozycji parkowej	67
Ryc. 29. Kadr z filmu "Tajemniczy ogród" - główna inspiracja projektowa	93
Ryc. 30. Obraz "Huśtawka" Jean-Honoré Fragonard z 1767 r. - jedna z inspiracji projektowych	93
Ryc. 31. Wizualizacja otoczenia ruin dworu z widocznymi historycznymi podziałami wewnętrznych ścian	94
Ryc. 32. Wizualizacja otoczenia ruin dworu - na pierwszym planie widoczna okrywa z bluszczu pospolitego	94
Ryc. 33. Schemat kompozycyjno-funkcjonalny parku	95
Ryc. 34. Przekrój przez przykładową nawierzchnię mineralno-żywiczną wykorzystaną w projektowanym parterze	96
Ryc. 35. Projektowana altana parkowa	98
Ryc. 36. Tablica informacyjna wewnątrz altany	99
Ryc. 37. Przykład transparentnej tablicy informacyjnej obrazującej zarys pierwotnego kształtu zabytku - Odiham Castle w hrabstwie Hampshire w Anglii	101
Ryc. 38. Koncepcja ażurowej altany, która ma zostać obsadzona krzewami	102
Ryc. 39. Projekty ławek parkowych	103
Ryc. 40. Projekty tablic informacyjnych i kosza na śmieci	104
Ryc. 41. Projekt karminika dla ptaków i tablicy informacyjnej z domkami dla owadów	105
Ryc. 42. Schemat przykładu roślinności występującej w zaplanowanej na terenie parku czyżni	112

Spis tabel

Tabela 1. Zmiany majątku Nowe Patryki w kolejnych latach	20
Tabela 2. Zestawienie tabelaryczne zinwenturyzowanych obiektów - inwentaryzacja i waloryzacja drzewostanu (pojedyncze obiekty)	30
Tabela 3. Zestawienie tabelaryczne zinwenturyzowanych obiektów - inwentaryzacja i waloryzacja drzewostanu (pojedyncze obiekty)	49
Tabela 4. Zestawienie ilościowe zinwenturyzowanych pojedynczych drzew i krzewów	52
Tabela 5. Waloryzacja pojedynczych obiektów dendrologicznych występującej na terenie opracowania	57
Tabela 6. Szczegółowe zestawienie udziału procentowego pojedynczych drzew i krzewów w wybranych fazach rozwoju kompozycji parkowej	66
Tabela 7. Zestawienie zinwenturyzowanych pojedynczych obiektów - wiek, lokalizacja i gospodarka drzewostanem	74

Tabela 8. Zestawienie zinwentaryzowanych grup drzew i krzewów - wiek, lokalizacja i gospodarka drzewostanem.....	80
Tabela 9. Zestawienie projektowanej małej architektury	96
Tabela 10. Zestawienie projektowanych drzew	106
Tabela 11. Zestawienie projektowanych krzewów	106
Tabela 12. Zestawienie projektowanych roślin zielnych i pnączy	107
Tabela 13. Zestawienie projektowanych roślin zielnych uzupełniających runo parkowe	108
Tabela 14. Projektowane runo parkowe i łąki - zestawienie powierzchni.....	110

Spis fotografii

Fot. 1. Dawna zabudowa folwarczna sąsiadująca z parkiem od strony zachodniej (od lewej miejsce po kuźni, budynek gospodarczy i dawna stajnia-chlewnia), fot. M. Antolak, listopad 2016 r.	87
Fot. 2. Widok na teren byłego folwarku sąsiadującego z parkiem od strony zachodniej, fot. M. Antolak, listopad 2016 r.	87
Fot. 3. Południowa elewacja dawnej stajni-chlewni - pełniącej obecnie funkcję budynku mieszkalnego, w tle sylweta parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	87
Fot. 4. Północna elewacja dawnej stajni-chlewni i droga prowadząca niegdyś w stronę dworu, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	87
Fot. 5. Wnętrze krajobrazowe - centralna część dawnego podwórza folwarcznego, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	87
Fot. 6. Sylweta parku od strony południowej z przedpołem widokowym zastawionym nieestetycznymi budynkami gospodarczymi, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	87
Fot. 7. Polna droga prowadząca z głównej części wsi do parku - sylweta parku od strony wschodniej, fot. M. Antolak, listopad 2016 r.	88
Fot. 8. Dolina rzeki Kośna sąsiadująca z parkiem od strony zachodniej, fot. M. Antolak, listopad 2016 r.	88
Fot. 9. Droga sąsiadująca z parkiem od zachodu, po lewej ślady po dawnej stodole, fot. M. Antolak, listopad 2016 r.	88
Fot. 10. Aleja przy drodze prowadzącej do parku od strony północnej, fot. M. Antolak, listopad 2016 r.	88
Fot. 11. Widok na park od strony wschodniej z drogi prowadzącej od centrum wsi do zabudowań dawnego folwarku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	88
Fot. 12. Sylweta parku widziana od strony południowo-zachodniej, z drogi przy dawnych czworakach, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	88
Fot. 13. Rzeka Kośna widziana z mostu na drodze prowadzącej do czworaków, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	89
Fot. 14. Silnie przekształcona południowo-zachodnia część parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	89
Fot. 15. Wschodnia część parku granicząca z linią elektroenergetyczną - ślady po usuniętych drzewach kolidujących z linią fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	89
Fot. 16. Południowo-wschodnia część parku granicząca z linią elektroenergetyczną, otwarcie widokowe na dolinę rzeki Kośna, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	89
Fot. 17. Wschodnia część parku granicząca z linią elektroenergetyczną, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	89
Fot. 18. Wschodnia część parku granicząca z linią elektroenergetyczną, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	89
Fot. 19. Ruiny dworu, widok od strony południowej, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	90
Fot. 20. Ruiny dworu, część wewnętrzna, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	90
Fot. 21. Ruiny dworu, widok od strony północnej, fot. P. Pawelec, styczeń 2017 r.	90
Fot. 22. Ruiny dworu, widok od strony południowej, fot. P. Pawelec, styczeń 2017 r.	90
Fot. 23. Główne wnętrze parkowe, w tle widoczny taras, na którym usytuowano dwór, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	90
Fot. 24. Gęste samosiewy unieczyszczające kompozycję parkową na południe od ruin dworu z widocznymi wąskim przedseptami, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	90
Fot. 25. Nieestetyczne fundamenty po budynkach gospodarczych w zachodniej części parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	91
Fot. 26. Fundamenty po niezidentyfikowanym budynku w północno-wschodnim narożniku parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	91
Fot. 27. Pozostałości schodów prowadzących do ruin dworu, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	91
Fot. 28. Widok ze schodów parkowych w kierunku doliny rzeki Kośna, na pierwszym planie zarastające wnętrze parkowe, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	91
Fot. 29. Ruiny nieestetycznych budynków gospodarczych przy wschodniej granicy parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	91
Fot. 30. Pozostałości bramy wjazdowej na teren parku w jego północno - zachodniej części, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	91
Fot. 31. Budynek dawnego ujęcia wody we wschodniej części parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	92
Fot. 32. Budynek dawnego ujęcia wody, widok od strony północno-wschodniej, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	92
Fot. 33. Jedno z powalonych i rozkładających się drzew w zachodniej części parku, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	92
Fot. 34. Skupiska leszczyń pospolitych we wschodniej części parku - w okolicy ujęcia wody, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	92
Fot. 35. Runo parkowe z dominującą przyłasczczką pospolitą, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	92
Fot. 36. Południowa część parku - nielegalne składowisko odpadów, fot. M. Antolak, styczeń 2017 r.	92

III. Załączniki graficzne

1. Inwentaryzacja dendrologiczna, skala 1:500 (format A3),
2. Waloryzacja dendrologiczna, skala 1:500 (format A3),
3. Rozwarstwienie gatunkowe dendroflory, skala 1:500 (format A3),
4. Stratygrafia wiekowa, skala 1:1000 (format A3),
5. Analiza historyczna, skala 1:1000, 1:2000 (format A3),
6. Analiza krajobrazowa, skala 1:2000 (format A3),
7. Gospodarka drzewostanem, skala 1:500 (format A3),
8. Koncepcja rewaloryzacji obiektu, skala 1:250 (format A1+).